

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Andra kammaren.

Nr 23.

Tisdagen den 13 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 6 och den 7 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 286, angående ersättande av en skadad telefonkabel inom Karlskrona fästning.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 284, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

§ 4.

Vidare föredrogs och remitterades till statsutskottet de på bordet liggande motionerna, nämligen:

- nr 550 av fröken *Hesselgren* och herr *Hage*;
- nr 551 av herr *Bergvall m. fl.*;
- nr 552 av herr *Lindskog m. fl.*;
- nr 553 och 554 av herr *Tengström*;
- nr 555 av herrar *Åqvist* och *De Geer* i Lesjöfors;
- nr 556 av fröken *Hesselgren m. fl.*;
- nr 557 av fröken *Hesselgren* och fru *Gustafson*; och
- nr 558 av herr *Lundqvist*.

§ 5.

Härpå föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets memorial nr 11, statsutskottets utlåtanden nr 11 och 63—70, bevillningsutskottets betänkanden nr 19—21, första lagutskottets utlåtande nr 35, andra lagutskottets utlåtanden nr 27 och 28, jordbruksutskottets utlåtanden nr 51—58, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5 samt andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4.

§ 6.

Herr *Werner* i Höjen avlämnade en av honom undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 284, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 559, bordlades.

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 23.

§ 7.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr förste vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden måtte först uppföras konstitutionsutskottets memorial nr 11, därefter andra lagutskottets utlåtande nr 27 samt därefter övriga ärenden i den ordning de äro upptagna på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 8.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 146, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts gjorda framställningar om anslag till byggnadsarbeten, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

§ 9.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om kommandomål; och

bevillningsutskottets betänkande, nr 22, i anledning av väckt motion om höjning av nu utgående importtull för vissa slag av textilfält.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lindberg</i> i Umeå	under 4 dagar fr. o. m. den 15 april,
› <i>Norling</i>	› 5 › › › 14 › och
fru <i>Gustafson</i>	› 4 › › › 14 › .

Kammarrens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.9 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 14 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Enligt därom den 7 innevarande april fattat beslut företogs nu val av dels sex revisorer för deltagande i den granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som skall äga rum under innevarande år, dels ock sex suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningens slut följande ledamöter av riksdagens andra kammare hava blivit utsedda till revisorer och suppleanter, nämligen:

herr <i>Hallén</i>	till revisor med herr <i>Björklund</i>	som suppleant
» förste vice talman-		
<i>nen Jeppsson</i>	» » » » <i>Danielsson</i>	» »
» <i>Johansson</i> i		
<i>Krogstorp</i>	» » » » <i>Lindmark</i>	» »
» <i>Lovén</i>	» » » » <i>Lövgren</i>	» »
» <i>Svensson</i>	» » » » <i>Andersson</i> i	
	<i>Ovanmyra</i>	» » och
» <i>Törnkvist</i>	» » » » <i>Andersson</i> i	
	<i>Igelboda</i>	» »

var och en med 154 röster.

§ 2.

Enligt därom likaledes den 7 i denna månad fattat beslut företogs vidare val av ej mindre tjugufyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor, än även sex suppleanter för dessa valmän; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

- herr *Anderson* i Norrköping,
- » *Andersson* i Falkenberg,
- » *Bagge*,
- » *Bergström*,
- » *Blomquist*,
- » *Carlström*,
- » *Danielsson*,
- » *Ericson* i Boxholm,
- » *Fast*,
- » *Hansson* i Hönö,
- » *Hällgren*,
- » *Johansson* i Uppmälby,
- » *Liedberg*,
- » *Lindmark*,
- » *Lovén*,
- » *Mattsson*,

herr *Olsson* i Mellerud,
 » *Osberg*,
 » *Paulsen*,
 » *Persson* i Tidaholm,
 » *Petersson* i Lerbäcksbyn,
 » *Wallén*,
 » *Werner* i Hultsfred och
 » *Westman*,

var och en med 139 röster samt

suppleanter:

herr *Svensson*,
 » *Isacsson*,
 » *Eklund*,
 » *Janson* i Frändesta,
 » *Magnusson* i Tumhult och
 » *Åqvist*,

var och en med 71 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 1 och 2 här ovan omförmälda valen.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 286, angående ersättande av en skadad telefonkabel inom Karlskrona fästning.

§ 5.

Vidare föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet herr *Werners* i Höjen på bordet liggande motion nr 559.

§ 6.

Härefter föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 12 och bevillningsutskottets betänkande nr 22.

§ 7.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen.

Till behandling företogs nu konstitutionsutskottets memorial, nr 11, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll.

Efter föredragning av utskottets under *punkten A* gjorda anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen, lades berörda anmälan till handlingarna.

Utskottets under punkten B gjorda anmälningar jämlikt § 107 regeringsformen.

Under *punkten B mom. a* anmälde utskottet, att utskottet i anledning av ett i protokoll över justitiedepartementens ärenden den 31 januari 1936 omförmäلت

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

medborgarskapsärende beslutit anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Schlyter.

I *mom. b* av förevarande punkt anmälde utskottet, att utskottet i anledning av ett i statsrådsprotokoll över justitiedepartementsärenden den 13 mars 1936 omförmält medborgarskapsärende beslutit anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Schlyter.

Under *mom. c* av denna punkt anmälde utskottet, att utskottet i anledning av ett i protokoll över justitiedepartementsärenden den 10 september 1936 omförmält medborgarskapsärende beslutit anmärkning mot medlemmarna av tillförordnad regering, statsministern Pehrsson, ministern för utrikes ärendena Westman samt statsråden Centerwall och Bergquist.

Slutligen anmälde utskottet i *mom. d* av ifrågavarande punkt, att utskottet i anledning av ett i statsrådsprotokoll över justitiedepartementsärenden den 5 juni 1936 omförmält medborgarskapsärende beslutit anmärkning mot föredragande departementschefen, statsrådet Schlyter.

Reservationer hade emellertid avgivits:

1) vid *punkten B mom. a* av herrar *Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Nils A. Andersson, Fast, Vougt, Nordström* i Torsby och *Fält*, vilka ansett, att tillräckliga skäl icke förelegat för att rikta anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot statsrådet Schlyter;

2) vid *punkten B mom. b* av herrar *Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Källman, Nils A. Andersson, Fast, Vougt, Nordström* i Torsby och *Fält*, som förklarar sig anse, att tillräckliga skäl saknats för att rikta anmärkning mot statsrådet Schlyter;

3) vid *punkten B mom. c* av herrar *Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, O. Fredrik Ström, Fast, Vougt, Nordström* i Torsby och *Fält*, som förklarade sig av tillgängliga handlingar i det under ifrågavarande moment omförmälda ärende icke hava kunnat finna anledning till anmärkning mot vederbörande statsråd; samt

4) vid *punkten B mom. d* av herrar *Hallén, Strömberg, Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Källman, O. Fredrik Ström, Fast, Vougt, Nordström* i Torsby och *Fält*, som förklarar sig icke hava funnit skäl till anmärkning mot föredragande departementschefen Schlyter.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att överläggning angående de olika momenten i punkten B skulle äga rum i ett sammanhang, men beslut fattas rörande vart moment för sig.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag är medansvarig i tre av de beslut, mot vilka konstitutionsutskottet gjort anmärkning. Hade jag icke varit detta, skulle jag ändå ha frestats att ta till orda för att solidarisera mig med de för beslutena ansvariga. Detta icke blott därför att jag finner anmärkningarna ogrundade. Med hänsyn till det ansvar jag för närvarande bär och väl efter denna dechargedebatt fortfarande kommer att bära, är det mig också angeläget klargöra, att jag anser hittillsvarande praxis för medborgarrättsärendenas avgörande fortfarande böra tillämpas. Någon ändring av principiell natur har så vitt jag kan finna konstitutionsutskottet icke påkallat.

Om de anmärkta fallen kan jag yttra mig kort, då jag förutsätter att kam-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

marens ledamöter tagit del av utskottets memorial. Under a och b hänför sig utskottet till kravet på hederlig vandel såsom villkor för erhållande av svenskt medborgarskap. Utskottet går emellertid icke så långt, att det anser de påtalade bristerna i vederbörandes vandel vara anledning att för all tid avstänga dem från medborgarskapet. I fallet a anser utskottet rimligt, att sökanden efter avsevärd tid efter förbrytelsen skulle ha gjort sig känd för en hederlig vandel innan hans ansökan bifallits. I fallet b finner utskottet att ansökan icke bort bifallas så kort tid — knappa tre år — efter straffets utstående. Det är sålunda i båda fallen för utskottet en fråga om *tidpunkten* för ansökningarnas bifallande, en lämplighetsfråga alltså, man kan också säga en smakfråga. Jag skall icke uttala mig om, huruvida det ingår i konstitutionsutskottets höga uppgift att resa tvist i sådant fall. Men jag fäster uppmärksamheten vid att utskottet icke kunnat ge anvisning om hur en annan praxis bör grundas. Det har icke kunnat angiva vilken tidpunkt som skall anses såsom den lämpliga. Själv anser jag att om, såsom i fallet a, 17 år förflutit sedan vederbörande ådömts bötesstraff, detta straff icke längre skall läggas honom till last. I fallet b är att påpeka, att om vederbörande svenskfödda kvinna sökt befrielse från sitt tyska medborgarskap, skulle hon automatiskt ha återvunnit sitt svenska. Hade den nuvarande medborgarskapslagen varit gällande vid hennes ingående av äktenskap, skulle hon aldrig ha förlorat sitt svenska medborgarskap. Dessa omständigheter synas förtjäna stort beaktande vid bedömande av Kungl. Maj:ts beslut att återgiva henne medborgarskapet tre år efter det hon avtjänat straff för fosterfördrivning. I båda fallen kan jag alltså icke dela utskottets synpunkt ens i fråga om den lämpliga tidpunkten. Är det för övrigt förenligt med den humana anda, som kommit riksdagen att besluta borttagande av vanfrejdsstraffet, att i fall som dessa låta en mångårig påföljd verka?

Anmärkningen under c riktar sig mot en regering, i vilken icke jag var medlem. Den bör emellertid beröras i detta sammanhang. Anmärkningen hänför sig också till frågan om hederlig vandel. I detta fall är vederbörande sökande icke ens straffad. Här kan därför med om möjligt ännu större skäl göras gällande samma synpunkter som jag anfört beträffande de föregående fallen.

I fallet d har utskottet anmärkt på att en person, som häftat för skatt, blivit upptagen till svensk medborgare. Vid tiden för ansökningens prövning hade sökanden betalat skatterna för de sista tio åren men häftade för vissa skatter som lågo längre tillbaka i tiden. Kungl. Maj:t har vid sitt beslut i detta fall endast följt en praxis som tillämpats av alla regeringar sedan många år tillbaka. Utskottet har icke tidigare framställt anmärkning mot denna praxis. Såvitt jag kan finna påyrkar icke heller nu utskottet att praxis skall ändras. Den gjorda anmärkningen blir därför så mycket svårare att förstå. Den har ju också tillkommit genom lottning!

Min mening är att varken villkoren för medborgarrätt eller praxis vid deras tillämpning äro för milda. Jag vill icke heller tolka utskottets anmärkningar såsom syftande till en skärpning av villkor och praxis. Jag nöjer mig med att fastslå detta. Varför utskottet under dessa förhållanden gjort sina anmärkningar få dess representanter försöka förklara. Jag kan det inte.

Herr Hallén: Herr talman! Jag vill redan från början fästa kammarens uppmärksamhet på att det resultat, vartill vårt utskott kommit efter sitt flera månader långa arbete, ingalunda är kvantitativt omfattande. Vidare vill jag säga, att ifall någon, såsom det på en del håll i pressen antytts, skulle vara av den uppfattningen, att utskottet skulle ha brustit i objektivitet i sitt gransk-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

ningsarbete, så tror jag mig kunna avvisa en sådan misstanke genom att framhålla, att vissa av de anmärkningar, som här äro gjorda, omfattas av medlemmar av samtliga partier. Vad beträffar de fyra anmärkningar, som herr statsministern nyss helt kort vidrörde, har den första biträtts av tre socialdemokrater. Jag tror därför att man kan säga, att utskottet försökt att så opolitiskt och så objektivt som möjligt gå till denna sin granskning.

Jag kan instämma med herr statsministern så till vida, att de anmärkningar, som här lagts fram, inte äro av så värst stor och uppseendeväckande natur. Jag vill redan från början ha sagt ifrån, att dessa anmärkningar inte på något sätt få uppfattas såsom ett uttryck för en inom utskottet stegrad olust, då det gäller att överhuvud taget naturalisera utlänningar. Vi veta mycket väl, att det härvidlag måste råda reciproka förhållanden, och att man inte gentemot utlänningar får vidtaga åtgärder, som kunna ha verkningar, vilka i främmande länder kunna ha en motsatt verkan för där bosatta svenskar. Jag vill också påpeka, att i de fall, då utskottet så pass mangrant som skett samlats om en anmärkning — detta gäller inte det fjärde fallet utan de tre första — så har utskottet inte ifrågasatt, att de människor, som det där gäller, skulle mista vare sig uppehållstillstånd eller arbetstillstånd här i riket, utan att frågan gäller om de tillika skola upptagas som svenska medborgare. Det förhåller sig mycket riktigt som herr statsministern förmodade på det sättet, att man härvidlag inte behöver befara någon åstundan från utskottets sida att skärpa villkoren. Nej, dessa villkor skola naturligtvis inte skärpas och inte heller göras slappare, utan man bör strikt följa lagens bestämmelser. Så mycket tror jag mig emellertid kunna uttala som att det nog framkommit inom utskottet en önskan att när det gäller människor, som antingen ha ett kriminellt förflutet eller som på ett eller annat sätt lida av moraliska skavanker, bör största möjliga återhållsamhet iakttagas, detta så att förstå, att man inte jämt skall praktisera försoningens och förlåtelsens princip, utan att man naturligtvis bör stå ganska kritisk och handla med mycken varsamhet och försiktighet. Jag vet mycket väl, att man i de speciella fallen kan anföra en hel del, som kan tala för ett friare bedömande såsom till exempel i fråga om den här mannen från Estland, som begått sin försyndelse för 17 år sedan, och att den tiden månne räcka. Jag erkänner, att det är en lämplighetsfråga om man bör vänta i 17, 18 eller 20 år. Utskottet har också velat betona, att man bör dröja ganska länge och att man bör ställa sig mycket tveksam, när det gäller dylika främmande element.

I det andra fallet gäller det en kvinna, som ådömts ett års straffarbete. Det kan visserligen sägas, att hon var svenskfödd, och att hon bott här i landet i all sin tid och endast genom ett tidigt upplöst äktenskap var tysk medborgare. Det kan också sägas, att enligt nya medborgarskapslagen skulle hon automatiskt ha fått behålla sitt svenska medborgarskap. Jag anser emellertid, att dessa synpunkter inte äro relevanta härvidlag, utan att vi ha att renodla fallen och säga: bör överhuvud taget en person, som av ena eller andra anledningen inte är svensk medborgare, redan så snart som 3 år efter utståndet straffarbete erhålla svensk medborgarrätt?

I fråga om det tredje fallet invände herr statsministern, att det därvidlag dock gällde en person, som inte varit formligt straffad. Detta är mycket riktigt. Men vad menas då med hederlig vandel? Man kan ha gjort sig skyldig till ohederlig vandel utan att man blivit ådömd straff. Det driver omkring på den svenska landsbygden en hel del folk av utländsk stam som säljer klockor, textilier m. m. och som det kan vara föga lönt att ge sig i diskussion med. Man märker med andra ord, att många av dem inte äro så vidare överdrivet hederliga och justa i sina påståenden. Låt vara att det inte kommit

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

fram, att de blivit ådömda något straff, så märker man likväl vid upprepade tillfällen, att de inte äro att lita på. Det är dylika moraliska skavanker som gör, att man inte blir så vidare angelägen om att införliva dem med det svenska rättssamhället. I detta fall hade även vederbörandes hustru varit allvarligt misstänkt för att ha varit engagerad i en stöld, men bevisning hade inte kunnat förebringas. Det verkar, som om det hade varit en ganska suspekt människa, och då menar jag, att man kan vara en smula återhållsam. Vi anse överhuvud taget, att om också dessa personer inte skola förmenas rätten att vara här och ha sitt arbete här, så är dock i vår tid den svenska medborgarrätten något så förnämligt, att man inte får vara för rundhänt utan särskilt återhållsam, när det gäller att införliva med oss folk från främmande länder.

Emellertid, herr talman, är det en annan sak i utskottsutlåtandet, som jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på, och det är själva uppställningen utav vårt utlåtande. Denna sak hör visserligen inte till den föredragna punkten, men den sammanhänger med utlåtandet i dess helhet, och jag tror mig därför ha talmannens tillstånd att redan nu påpeka ett par synpunkter. Som kammaren finner, ha vi tillåtit oss att söka inaugureras en ny form för att fästa riksdagens uppmärksamhet på förhållanden, som vi anse i det ena eller andra avseendet behöva ändras. Tidigare har det förekommit, att vi haft en s. k. ingresserinnan till utskottets utlåtande, där man antingen påtalat en del formella oegentligheter eller påpekat, att förut gjorda anmärkningar inte blivit tillräckligt uppmärksammade av vederbörande statsråd. Här framkommer emellertid en annan metod, och det är den, att man gör en erinran och ett meddelande till riksdagen om förhållanden, som man anser böra ändras. Jag vill inte ingå i sakfrågan — den komma vi till om en stund; alla veta, att det gäller landshövdingarna och deras uppdrag och sysslor — men jag vill bara rent principiellt ha sagt redan nu, att jag vill ifrågasätta, om inte detta är en mera tidsenlig form för att göra erinringar, där man inte tillgriper § 107 i regeringsformen och beskyller ett statsråd för att inte ha visat tillräckligt nit och skicklighet eller inte ha iakttagit rikets sannskyldiga nytta. Man kan så att säga i en modestare form göra sin erinran angående vissa påtalade förhållanden.

Jag vet, att det kan finnas en risk med att introducera en dylik metod. Ivriga granskare i ett utskott kunna vilja föra fram något slags anmärkning, om vars befogenhet det kan vara mycket delade meningar, och de kanske vilja rädda sig bakom detta, att man åtminstone kan göra en ingresserinnan. Den risken för missbruk föreligger, men med vaksamhet och klokt aktgivande kan nog ett utskott hålla tillbaka sådana risker. Själva idén om en både mjukare och samtidigt mera tidsenlig form för erinringar tror jag är synnerligen beaktansvärd och lämplig att föra fram. Det har vid något tidigare tillfälle här i riksdagen uttalats, att tillämpningen av § 107 är som ett gammalt ganska rostigt muskedunder, som inte gör effekt, och det ligger kanske inte så litet sanning i det. Jag tror mig kunna säga, att åtminstone det nuvarande konstitutionsutskottet nog är benäget att i fortsättningen använda denna mera tidsenliga form för att göra erinringar inför riksdagen.

Herr Bergquist: Herr talman! Under moment B c har konstitutionsutskottets majoritet riktat en anmärkning mot statsråden Pehrsson-Bramstorp och Westman, förutvarande statsrådet Centerwall och mig för behandlingen av ett medborgarskapsärende. Hans excellens herr statsministern har redan något berört även detta fall, men då jag förberett ärendet i justitiedepartementet och alltså är närmast ansvarig för beslutet, ber jag att med några ord få

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

angiva de synpunkter, som enligt mitt förmenande böra läggas på saken och som varit avgörande för ställningstagandet i frågan.

Det gäller i detta ärende en nu 42-årig man samt hans hustru och två minderåriga barn. Mannen kom till Sverige år 1920 och hade alltså vid den tid, då han blev svensk medborgare, oavbrutet vistats i landet i 16 år. Han har hela tiden, så vitt utredningen giver vid handen, haft ordnat arbete här och inte vid något tillfälle fallit det allmänna eller någon enskild till last utan försörjt sig och sin familj. Sedan början av år 1936 har han en fast och förmanlig anställning enligt ett kontrakt på tre år med en inkomst av 12,000 kronor, varjämte arbetsgivaren betalar hans skatter. Under de sista åren har han sparat ihop några slantar, så att han för barnens räkning har i bank insatta ett par tusen kronor. Han har också ordnat för barnens framtid genom betryggande livförsäkringar.

Konstitutionsutskottet har anmärkt, att denne man enligt utskottets mening inte borde ha upptagits till svensk medborgare därför att han inte fyllde det krav, som måste ställas på att han och hans familj fört en hedrande vandel under den tid de vistats i Sverige. Konstitutionsutskottet framhåller, att det inte är tillräckligt, att vederbörande inte varit straffad under denna tid, utan att man måste taga hänsyn även till andra omständigheter.

I detta hänseende delar jag utskottets uppfattning. Det är givet, att man inte bara skall undersöka, huruvida vederbörande varit straffad eller ej, utan också taga hänsyn till huruvida vederbörande, bortsett från detta, fört en hedrande vandel. Men enligt mitt förmenande är konstitutionsutskottets anmärkning i detta fall inte så starkt grundad som den borde vara. Härvidlag ha inte förekommit sådana omständigheter, att man kan säga, att det är utrett i målet, att vederbörande inte fört en hedrande vandel.

Det är huvudsakligen tre omständigheter i fråga om denna familj, som utskottet pekar på, då det gäller att fastslå, att fel begåtts i detta avseende. Det påpekas, att mannen under viss tid haft dåliga affärer, att han haft svårt att fullgöra sina förpliktelser och att det t. o. m. en gång har gått till utmätning, fastän utnämningen sedan upphävts, då han lyckats ordna upp affären. Det är riktigt, att det tycks framgå av utredningen, att det varit en del svårigheter med avseende på mannens affärer tidigare. Men det är att märka, att han under hela den tid han vistats i landet försörjt sig och sin familj utan att, såvitt man kan finna, behöva anlita någon utomstående. Hans ekonomiska ställning är nu fullt rangerad enligt vad som framgår av utredningen. Han har, som jag nämnde, en garanterad årsinkomst av 12,000 kronor. Hans nuvarande arbetsgivare, som givit honom kontrakt på tre år, säger klart och tydligt ifrån, att han har att räkna med fortsatt anställning. Den omständigheten, att en person för några år sedan haft vissa svårigheter att fullgöra sina betalningsförbindelser, kan inte åberopas, då det gäller att fastslå, huruvida mannen fört en hedrande vandel, så länge det inte finns något direkt ojuste att peka på. Och det finns det inte i detta fall.

Huvudanmärkningen från konstitutionsutskottets sida är emellertid, att det skulle av utredningen i målet framgå, att denna person i en fastighetsaffär 1929 uppträtt ojuste. Han skulle vid den tiden ha sålt en villa utanför Stockholm och då ha till köparen lämnat vissa uppgifter om att räntorna voro betalda och alla hans skyldigheter fullgjorda, vilket sedan visat sig inte ha varit fallet. Detta anger utskottet så, som om det skulle ha varit objektivt utrett, att uppgiften vore riktig. Det är den emellertid inte alls. Vad som förekommer i utredningen är, att mannens motpart i fastighetsaffären påstått, att vissa oriktiga uppgifter lämnats. Det är alltså inte något objektivt fastslaget. Man kan inte bygga ett omdöme på detta, att en person, som haft en

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

affär ihop med en annan, kommer och säger, att den andre inte uppträtt juste. Det har sedan gjorts utredning inom justitiedepartementet, och man har satt sig i förbindelse med vederbörandes advokat för att undersöka, hur saken låg till. Advokaten upplyste, att vad som förekommit i denna affär var följande. Efter det att köparen tillträtt fastigheten fick han från en leverantör krav på kostnaden för ett staket, som löpte runt om fastigheten, samt på något annat tillbehör till denna. Köparen vägrade att betala och vände sig till advokaten, och så ordnades saken utan vidare. På en sådan omständighet kan man väl inte bygga omdömet att vederbörande brustit i hederlig vandel. Det hela är ingenting annat än en enkel tvist mellan en säljare och en köpare av en fastighet och kan inte tillmätas betydelse, då det gäller att avgöra medborgarskapsärendet.

Den tredje omständighet, som konstitutionsutskottet också tycks åberopa, är den, att hustrun för en fjorton, femton år sedan var misstänkt för stöld. Det förekommer i utredningen inte något annat än att hustrun blivit hörd av polisen såsom misstänkt för stöld. Jag tycker, att det skulle vara upprörande, om man skulle bygga ett avgörande på den omständigheten, att en människa varit hörd av polisen för ett brott eller en förseelse. Detta är inte något stöd för att denna människa gjort sig skyldig till brottet eller förseelsen, och man kan inte taga någon som helst hänsyn till sådant vid prövning av en fråga som denna.

Detta är alltså de tre omständigheter, som skulle tyda på att vederbörande inte fört hedrande vandel. Ingen av dem kan åberopas såsom något hållbart skäl mot beviljande av svenskt medborgarskap, och man kan inte grunda någon anmärkning på dem. Däremot finns det positiva omständigheter härvidlag, som tyda på att dessa människor äro skötsamma, ha varit ordentliga och fortfarande äro det. De ha kommit med ett par tre intyg från olika personer, som säga, att de gjort sig kända för skötsamhet och ordentlighet och att det inte funnits någon som helst anmärkning på deras uppträdande. Därtill kommer, att de myndigheter, som yttrat sig i frågan, inte haft något att erinra mot att vederbörande upptogos till svenska medborgare. Magistraten i den stad, där familjen nu vistas och som alltså närmast bör känna till den, har förklarat sig inte ha något att erinra, och överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Värmlands län ha förklarat detsamma. Under sådana förhållanden tyckte jag inte, att det var något att tveka om i detta ärende, utan ansåg, att det fanns fullt objektiva skäl för att vederbörande skulle bli svenska medborgare.

Jag kan inte finna, om man objektivt bedömer saken, att här förelupit något, som kan giva anledning till anmärkning. Följaktligen kan jag inte heller se, att de som haft att taga befattning med ärendet i något avseende åsidosatt hänsynen till rikets sannskyldiga nytta.

Herr Fast: Herr talman! När regeringen här kommer till tals med kamraren och utskottets v. ordförande, kanske det också är tillbörligt, att det sägs några ord från deras sida, som stå som reservanter vid dessa anmärkningspunkter.

Rörande den sak utskottets v. ordförande tog upp angående själva memorialets uppställning skall jag återkomma när vi komma fram till ifrågavarande punkter. Jag uppehåller mig nu sålunda uteslutande vid punkterna a—d.

Det har i debatten förnekats av utskottets v. ordförande, att det vore fråga om att man önskade en skärpt tillämpning av bestämmelserna ifrån Kungl. Maj:ts sida vid beviljande av svenskt medborgarskap åt utländsk undersåte. Jag blev glad över detta uttalande. Men jag blev mindre glad då jag hörde

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

utskottsordföranden motivera utskottets anmärkningar här. När reservationerna skrevos, förelåg inte den utskrift för oss tillgänglig, som ligger på kammarrens bord. I den utskrift, som var tillgänglig för mig, fanns det verkligen rent och klart uttryck för att man önskar en skärpt tillämpning. Man måste också se anmärkningarna mot bakgrunden av de följande reservationerna, för vilka inte majoritet kunnat uppnås. Det finns en majoritet inom majoriteten för en mera skärpt tillämpning, men den utgör dessbättre tydligen inte majoriteten inom utskottet — och jag hoppas inte heller i riksdagen.

Vad beträffar det här gjorda uttalandet, att Kungl. Maj:t inte har rättighet att dispensera från medborgarskapslagens krav om hederlig vandel, så har redan hans excellens herr statsministern påpekat, hurusom man kommer in på rena omdömesfrågor i dylika fall. Då jag läst kommentaren till lagen liksom också själva lagtexten, bestrider jag den tolkning, som utskottet presterat i detta sitt uttalande. Men om man inte avser en princip här, vad menar då utskottet med de gjorda anmärkningarna? Jag måste säga, att sedda var och en för sig äro de bland det futtigaste jag under denna tid varit med om från utskottets sida. Och det är inte så litet sagt. Utskottets v. ordförande framhöll, att visserligen skola vi ha ett förlåtande sinnelag och föra en försoningens politik — men först långt efteråt. Denna försoningens politik får inte vara så beskaffad, att man glömmet ett straff, som ådömts vederbörande, ett straff på 500 kronors böter. Det är inte försonat efter 17 à 18 år, utan det skall väl gå 20 år, innan så sker. Skall det vara någon skillnad i tiden, måste det väl vara de 20 åren man syftar till. Då ligger redan i detta ordförandens uttalande en önskan om en skärpning av ganska betydande beskaffenhet. Det komma vi inte ifrån.

Sedan bygger man i dessa olika punkter upp sitt angrepp i fråga om vederbörandes hederliga vandel på lösa uttalanden i olika polisrapporter om att den och dens hustru varit nedkallad i polisen för att höras i det ena fallet om en eldsvåda, i det andra fallet om en stöld. När det gäller eldsvådan, står det inte ens, att det var fråga om att hon själv begått brottet. Hon hördes kanske på samma sätt som också jag hörts hos polisen, därför att vederbörande trott, att man hade något att meddela rörande andras brott. Går jag igenom punkt efter punkt här och läser de olika polisrapporterna, blir jag nästan, herr talman, litet vemodig inför den hårdhet och den bevisföring, som man anser lämplig från utskottets sida. Jag har aldrig tillhört mer än en domstol, nämligen poliskollegium — man kan väl kalla det för domstol — men aldrig skulle jag ha drömt om att man kunde använda sig av en sådan bevisföring, som utskottet här gör. Utskottet anser tydligen, att en persons hederliga vandel kan ifrågasättas därför att han varit nedkallad till polisen. Det finns helt enkelt inte något spår av bevisning eller ens ett antagande, att vederbörande varit skyldig. Herr talman, detta innebär i och för sig en skärpning av oerhörda mått. Om det inte vore så, att jag principiellt aldrig ställer något annat yrkande än att anmärkningarna skola läggas till handlingarna, skulle jag nästan vara frestad att göra motsatsen i detta fall.

Anej, det är på det sättet, att bland dessa 400 ärenden, som under granskningsåret av Kungl. Maj:t bifallits, har man hittat fyra fall, som ligga till så, som damerna och herrarna själva kunna se. Jag skall inte ingå i detaljer härvidlag. Det tjänar inte mycket till, då anmärkningarna inte äro av den beskaffenhet, att de förtjäna en detaljgranskning. Men rörande den princip om skattebetalning, som man talar om, vill jag fråga: när införde vi i detta land — juridiskt eller på annat sätt — den principen, att vederbörande skall lastas för skatt, som är mer än 10 år gammal? När blev det kutym? Jag bara ställer frågan. Äro ni beredda att på andra områden föra in de principer, som man

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
härvidlag vill gå in för? Jag är det inte i varje fall. Och vill man föra in som princip i fråga om människors hederliga vandel, att som bevis skola gälla lösa antaganden i polisrapporter o. d.? Utskottets ordförande säger, att det har ingenting med denna sak att göra, att t. ex. i fallet b) vederbörande kvinna skulle, om hennes äktenskap ingåtts efter medborgarlagens antagande år 1925, ha blivit svensk medborgare. Lika litet hör det hit, att om kvinnan haft en god rådgivare — hon hade i samband med äktenskapets upplösning i Tyskland enligt den nya lagen kunnat hemställa om att bli befriad från det tyska medborgarskapet och automatiskt ha blivit svensk undersåte igen. Nej, det är de andra omständigheterna, menar man. Ja men, mina herrar, om det är så, att Kungl. Maj:t tillämpar de principer, som äro grundläggande för en lag, antagen med riksdagen, hur kan man då ha panna att yrka på anmärkning gentemot Kungl. Maj:t? Då äro väl dessa principer i varje fall vägledande? Därvidlag har ju riksdagen ändå dragit upp en så tydlig linje, att jag tycker, att det är i högsta grad egendomligt, att man under sådana omständigheter skall behöva diskutera de förhållanden, varunder detta s. k. brott kan ha blivit begånget. Även i det fallet, liksom i en del andra, sakna vi i utskottet alla förutsättningar för ett bedömande, som står så att säga i jämbredd med ömdömet om hederlig vandel. Mina damer och herrar, det finns människor, som gjort sig skyldiga till brott, i vilka fall ömmande omständigheter kunna ha förelegat på ett sådant sätt, att jag skulle tro, att varken jag eller utskottets ordförande skulle vara beredd att fälla dom. Där skulle vi ha saknat möjlighet att gå in på en dylik prövning.

Under sådana förhållanden, herr talman, har jag kommit till den uppfattningen, att de anmärkningar, som skett, inte varit tillräckligt grundade, och det är min bestämda förhoppning, att inte dessa anmärkningar skola leda till en skärpt tillämpning ifrån Kungl. Maj:ts sida av bestämmelserna om beviljande av medborgarskap. Här har man följt ungefärligen samma principer i 20 år, men utskottet har i det avseendet inte vaknat upp förrän nu. Jag är övertygad om — och jag har kunnat övertyga mig om det — att nog hade vi under 20-årsperioden kunnat leta upp mera eklatanta fall att slå ned på än de här ifrågavarande.

Herr talman, jag har intet annat yrkande att göra än att dessa punkter a—d måtte läggas till handlingarna.

Herr Lundqvist: Herr talman! Vi ha ännu inte hunnit så långt i utskottets dechargebetänkande, men vi tyckas i varje fall redan vara mogna för vårt betyg. Vi ha av statsministern och herr Bergquist fått veta, att de anmärkningar, som utskottet framställt, varit fullkomligt ogrundade. Vi ha vidare fått veta ifrån de båda talesmännen från det socialdemokratiska partiet, att vårt memorial kvantitativt inte var något särskilt att skryta med, såsom herr vice ordföranden sade, och herr Fast gick litet längre och tyckte, att det var ganska futtigt. Ja, det finns ju, herr talman, även andra, som redan hunnit betygsätta vad utskottet gjort. Vi ha kunnat se, hurusom man i pressen också uppehållit sig vid dechargebetänkandet, och även där har man, vilket vem som helst kan övertyga sig om, sagt, att vad utskottet anmärkt är ganska litet. Detta faktum har emellertid också utlöst vissa reflexioner, olika på olika håll. På vissa håll har man uttryckt sig ganska hänfullt om konstitutionsutskottets »höga» uppgift, för att använda ett uttryck, som nyss förekom från regeringsbanken. I andra tidningar har man tagit det hela mera från den skämtsamma sidan.

Jag erkänner, herr talman, mycket gärna, att utskottets memorial är mager. Jag skulle emellertid vilja uttala en viss förvåning över, att inte memo-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

rialet blivit ändå magrare än vad det faktiskt blivit. När jag gör det uttalandet, tänker jag på den hållning, som majoriteten intog under dechargearbetet ända fram till sista dagen, då ju dessa anmärkningar först kommo till.

Jag skall inte yttra mig om orsaken till att det ändå blev en eller, om vi skola säga, fyra anmärkningar. Meningarna äro väl litet delade därom. Utskottets ärade vice ordförande var angelägen att betona, att granskningsarbetet ifrån olika håll inom utskottet skett med den mest utpräglade objektivitet och saklighet och utan några politiska biavsikter. Jag har ingen anledning antaga, att inte herr vice ordföranden menar detta. Själv tillåter jag mig ändå, herr talman, att ha en något avvikande mening. Jag vet mig nästan aldrig tidigare hört inom konstitutionsutskottet, att man där kunnat undgå att i någon mån anlägga politiska synpunkter vid sitt bedömande av de olika regeringarnas göranden och låtanden. Då vi nu i konstitutionsutskottet ha en kompakt majoritet, som stöder regeringen, är det därför inte så förskräckligt underligt, ifall anmärkningarnas antal blivit litet. Man måste nästan förvåna sig över, att det överhuvud taget blivit några. Det var detta jag hade att säga på den punkten.

Hans excellens statsministern förklarade emellertid, att anmärkningarna voro ogrundade, och herr Bergquist instämde. Det betyget får väl stå för dessa herrars räkning, och det behöver inte utskottet känna sig allt för »tillplattat» av, ty det torde höra till sällsyntheterna, att någon, som fått en anmärkning, framträder öppet och säger, att visst ha vi handlat fel och gjort oss förtjänta av denna anmärkning.

Hans excellens herr statsministern menade vidare, att, då statsmakterna tidigare avskaffat vanfrenidsstraffet, var det otillbörligt att i fråga om sådana personer som dessa kräva, att de skulle vara fullt hederliga under så lång tid som utskottet här krävt. Herr Fast var inne på ungefär samma tankegång och menade, att om man skulle sätta sig i en domstol och döma, finge man inte vara så hård och kräva så mycket, som utskottet här gjort. Jag har väldigt svårt att förstå dessa jämförelser. Här gäller det, såvitt jag förstår, inte att någon människas rättigheter på något sätt skulle kränkas och inte heller att någon straffas, ty, herr talman, här är det bara fråga om, huruvida en utlänning skall bli upptagen som svensk medborgare eller inte, och då måtte vi väl ändå ha rättighet och jag skulle nästan vilja säga skyldighet att lägga litet andra och strängare synpunkter på vårt bedömande än om det gäller att i en domstol döma en medborgare för en förseelse, som det kanske kan vara svårt att ordentligt värdesätta och att få exakta upplysningar om. Jag menar, att det är angeläget att man, när det gäller att bevilja svenskt medborgarskap, går fram med en viss försiktighet. Det betyder ingalunda, att man skulle göra sig skyldig till någon »rasrenhetsgalenskap», som en av utskottets ledamöter häromdagen skrev i regeringsorganet.

Jag understryker också, att det aldrig varit tal om att några av dessa utlänningar skulle utvisas eller vägras uppehållstillstånd, utan alla kunde vara kvar här, om de skötte sig. Det enda, som frågan gällt, är om de också skulle få de särskilda medborgerliga rättigheter, som tillkomma svensk medborgare. På den punkten ha vi menat, att åtminstone i dessa fyra fall, som utskottet påtalat, borde inte denna förmån ha beretts dessa utlänningar. Men jag medger gärna, att det även i åtskilliga andra fall enligt mitt förmenande funnits anledning för utskottet att rikta anmärkning emot regeringen för dess beviljande av svenskt medborgarskap.

Man skall visa mänskliga känslor, har herr Fast sagt, och det har sagts även ifrån annat håll, och det kan naturligtvis också vara riktigt. Men skulle man låta sitt handlingssätt bestämmas efter sådana synpunkter förefaller det

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
mig, herr talman, som om man just från denna utgångspunkt skulle kunna göra anmärkning emot åtminstone vissa fall, där Kungl. Maj:t *nekat* svensk medborgarrätt. I slutet av det av herr Stendahl reservationsvis framförda yrkandet omnämnes t. ex. på sid. 39 ett fall rörande en finländsk undersåte, tillhörande en gammal svensk ätt — den gren, som på sin tid slog sig ned i Finland. Det framgår av handlingarna, att han tillbragt de sista åren med studier vid högskolor här i Sverige, och han har då velat återknyta förbindelserna med sina fäders land och bli svensk medborgare. Det finns ingenting i handlingarna, som på något sätt kan läggas den medborgaren till last. Hans framställning avsågs det oaktat. Jag skulle vilja fråga, var de mänskliga synpunkterna voro vid handläggningen av det fallet. Jag vet, att det kanske kommer att sägas, att han inte hade fullgjort sin värnplikt i det främmande landet. Då vill jag genast säga, för att herr Fast skall kunna klara upp även den saken, att bland de fall, som äro påtalade, finns även en yngling på 18 år, som fått svenskt medborgarskap, fastän lagen säger, att han skall vara 21 år. Denna anmärkning har visserligen icke samlat majoritet, men den har framställts reservationsvis. Även denne yngling, förmodar jag, hade skyldighet att fullgöra värnplikt i det land, som han tillhörde, men varken Kungl. Maj:t eller majoriteten i utskottet har funnit anledning tillmäta detta avgörande betydelse.

Det har, herr talman, vidare sagts, då vi klandrats för att vi satt oss till domare och försökt bedöma de olika fallen, att vi ha inte samma möjlighet som Kungl. Maj:t att göra detta. Det är möjligt, men grundlagen ålägger dock varje ledamot av konstitutionsutskottet att efter måttet av sin förmåga söka bedöma de handlingar, som återfinnas i statsrådsprotokollen. Jag anser för min del, att bara detta är tillräckliga skäl för oss på vårt håll, då vi haft annan mening än vederbörande departementschef, att göra anmärkning, och jag anser dessutom — det är naturligtvis en rent personlig uppfattning — att vår ståndpunkt och vår uppfattning är minst lika välgrundad som den, åt vilken herr statsministern och herr Bergquist och deras eftersägare här i kammaren ha givit uttryck.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att framställa en fråga. Det skulle vara av stort intresse att få den besvarad. Herr Lundqvist talade om »så lång tid, som utskottet här hade krävt». Skulle herr Lundqvist vilja säga, hur lång tid det är, som utskottet har krävt?

Herr **Lundqvist**, som nu för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Av handlingarna framgår, att det skall i varje fall vara mer än 18 år.

Härpå anförde:

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Gäller detta även i fallet under punkt b. om den svenskfödda kvinnan?

Herr **Kilbom**: Herr talman! Efter att ha gått igenom dessa handlingar har den grupp, jag tillhör, fått den uppfattningen, att anmärkningarna äro obefogade. Jag har blivit styrkt i denna uppfattning, sedan jag hört representanterna för utskottsmajoriteten, ty de ha icke på någon enda punkt kunnat anföra något argument till stöd för anmärkningarna. Jag lyssnade mycket noga både till herr Fasts, herr Halléns och herr Lundqvists anföranden och jag kunde verkligen inte upptäcka ens något allvarligt försök, utom på en punkt i herr

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Lundqvists anförande, till bemötande av vad herr Fast sagt. Återstår nu att höra, vad herr Hallén vidare kommer att säga.

Det är speciellt en sak, som upprört mig, och det är, såsom herr Fast påpekat, att man åberopar en människas nedkallande till polisförhör som anledning till att inte medborgarskap skulle beviljas. Jag vill inte framställa någon impertinent fråga, men kunde det inte tänkas, herr Lundqvist, att ni kommer i någon situation, att polisen i ett eller annat avseende anser det nödvändigt att höra er, kanske till och med att polisen anser uppgifter, som lämnats till den, motivera en svag misstanke om skuld som grund för detta hörande? Är det någon rim och reson i att riksdagens konstitutionsutskott både skriftligen och här i kammaren säger, att detta är grund till att en människa skall straffas, ty ett straff är det ju att inte få svenskt medborgarskap, då herrarna påstå, att det är så stora fördelar att erhålla detsamma. Det är ju något fullständigt horribelt — och den, som har min politiska uppfattning måste vara synnerligen lyhörd på ett sådant här område — då det härtill upplyses från utskottets förhandlingar, att grunden till misstanken är av ren angivarekaraktär. Herr Bergqvist har lämnat den upplysningen, och då detta lagts till grund för utskottets anmärkning, blir man ju som sagt ännu mer förvånad. Om jag emellertid efter att ha läst utskottets handlingar möjligen hade kommit till den uppfattningen, att anmärkning var motiverad, så har jag verkligen efter debatten fått en helt annan uppfattning.

Jag tycker också, att herr Lundqvist är mycket oförsiktig på en punkt. Han sade ordagrant, såvitt jag antecknade, följande: Då vi ha en kompakt majoritet, som stöder regeringen, är det inte så märkvärdigt att det blir så få anmärkningar. Då man utslungar en sådan beskyllning — ty det är det ju — mot andra, så ligger det nära till hands för den, som hör beskyllningen, att fråga sig: Det är alltså herrarnas metoder, då det gäller att taga ståndpunkt till sådana här frågor!

Herr talman! Det finns inga sakliga skäl till anmärkning i vad som publicerats och vad som här upplysts. Det behövs sannerligen inte några starka restriktioner mot beviljande av medborgarskap i dessa tider. Jag tror tvärt om det är anledning att i stället för att gå utskottets väg höja mänsklighetens stämma, då man över allt i Europa söker spärra gränserna och kasta allt flera människor ut i ett tillstånd av statslöshet, förföljelse och fullkomligt omänsklig behandling. Här vore om något motiverat att lägga anmärkningen med ogillande till handlingarna.

Herr Fast: Herr talman! Jag begärde ordet under herr Lundqvists anförande och då speciellt på grund av ett av hans yttranden. Det betyg, som han ger, och de politiska spekulationer, som han har i samband med decharge-memorialet, hoppar jag alldeles över. Det skall jag diskutera med herr Lundqvist, då han varit med om lika många anmärkningar mot högerregeringar som jag varit med om mot både socialdemokratiska statsministrar, utrikesministrar och andra statsråd. Då tror jag vi få litet bättre bakgrund till den synpunkten.

Sedan säger herr Lundqvist, att det är ju inte fråga om att här utmäta något straff utan att erhålla en förmån, och därför får man bedöma polisrapporter och sådant efter andra grunder och på annat sätt än vad man annars skulle göra. Men, herr Lundqvist, i samma ögonblick som man åberopar detta såsom ett skäl för att vederbörande icke fått medborgarskap, som han under andra betingelser skulle fått, måste jag säga, att då måste jag hålla mig till endast styrkta och bevisade ting, ty i annat fall skulle jag göra mig skyldig till grövsta orättfärdighet mot vederbörande, och det är det, som här skett. Det enda,

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
som man har att anförä, är just sådana obestyrkta förhållanden, åtminstone i fråga om den ena punkten.

Så säger herr Lundqvist, att ingen människa har ifrågasatt, att inte vederbörande fortfarande skulle få uppehållstillstånd och rätt att arbeta i detta land o. s. v. Det är mycket älskvärdt, att man åtminstone inte vill gå längre. Det har nog funnits tider, då man velat det. Men om man inte avser något sådant, vad finns det då för skäl att vägra en man svenskt medborgarskap, då hans svenskfödda hustru och båda svenskfödda barn ha svenskt medborgarskap? Det tycker jag är tillräckligt på den punkten. Jag hade i varje fall trott, att man inte var angelägen att skapa sådana förhållanden inom familjelivet att man handlade på det sättet.

Sedan har jag endast ett ord att tillägga, herr talman, och det är, när herr Lundqvist drar in reservationen rörande den finske studeranden. Jag har här tidigare sagt, att Kungl. Maj:t har följt de principer, som tillämpats — såvitt jag känner till — i ungefär 20 år, och de ha också tillämpats rörande den finske studeranden. Ty när blev det kutym i detta land att man erhåller medborgarskap bara därför att man uppehåller sig i landet och studerar utan att man ännu på något sätt inträtt i det praktiska livet och skaffat sig underlag för sin försörjning? Till detta kommer att medborgarlagen föreskriver en vistelse i landet av 5 år. Den finske studeranden hade endast vistats här i 4 år. Jag vill gärna medge, att Kungl. Maj:t har dispensrätt härvidlag, men tillräckliga skäl förelågo icke att bryta mot den princip, som tidigare i många år tillämpats i detta land.

Härmed tror jag mig ha besvarat herr Lundqvists fråga rörande finnen.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag tillhör ju ett parti, som inte har någon möjlighet att granska regeringens verksamhet i konstitutionsutskottet. Därför har jag bara möjlighet att betrakta frågan med utgångspunkt från det material, som konstitutionsutskottet självt levererar. Jag måste därför säga, att de anmärkningar, för vilka majoritet vunnits i konstitutionsutskottet, äro av den karakären, att det förvånar mig, att ännu icke någon har yrkat, att anmärkningarna med ogillande skola läggas till handlingarna.

Då jag anser, att man härvidlag går in för en skärpning av praxis, därest man så där utan vidare skulle låta anmärkningarna gå till handlingarna, en skärpning, som jag för min del inte vill vara med om, yrkar jag, att anmärkningarna med ogillande måtte läggas till handlingarna.

Vidare vill jag framhålla ett par saker med anledning av den här förda diskussionen. Jag ber då först att få markera herr Lundqvists egen förklaring, nämligen att samtliga ledamöter av konstitutionsutskottet äro eniga därom, att man anlägger politiska synpunkter på behandlingen av dessa frågor. Även om samtliga i konstitutionsutskottet representerade partier haft med dessa anmärkningar att göra, så framgår det ju likväl av herr Lundqvists förklaring, att det finns ett visst politiskt ställningstagande i dessa anmärkningar. Jag tänkte ännu mera på detta, när jag hörde utskottets vice ordförande ge sin förklaring av vad man egentligen kan mena med oherdlig vandel. Han menade därvidlag, att exempelvis de stackars olyckliga människor, som måste försörja sig genom att nasa som det heter, d. v. s. genom att sälja skoremmar och dylikt, kunna vara mer eller mindre suspekta individer. Såvitt jag förstår vågade inte herr Hallén säga, att de äro det, därför att de sälja skoremmar. Han kan på sin höjd säga, att de äro det därför att det i den kåren finns folk, som kommit i konflikt med rättvisan. Vi ha exempelvis i vår förnämsta företagarkår, eller om jag skall säga köpmannakår, folk som fällts till ansvar såsom varande landets största svindlare. Skall man anlägga dylika synpunk-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

ter, när det gäller att bedöma en viss kår, bör man i all rimlighets namn överflytta samma synpunkter även på den svenska företagarkåren i allmänhet. Jag tycker, att om man måste argumentera på detta sätt för att få fram en grund för en anmärkning, befinner man sig på mycket ohållbar mark.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Det finns föga anledning att fortsätta denna diskussion. Jag antar, att det inte lönar sig något vidare att fortsätta förhöret med herr Lundqvist. Han påstod frankt, att 18 år skulle vara en lämplig tid. Antagligen menade han därmed, att 18 år skulle vara den lämpligaste tiden för en person, som dömts till 500 kronors böter två gånger. Jag antar, att han inte håller på dessa 18 år för den man, som glömt betala ett staket. Därföre vore det också intressant att få veta, hur i de enskilda fallen Kungl. Maj:t borde ha handlat, och när Kungl. Maj:t enligt herr Lundqvists mening borde ha beviljat medborgarskap. Men det är väl för mycket begärt av herr Lundqvist att han skall fixera tiden. Det anförda visar bara, att det här gäller en ren omdömesfråga, alltså en sådan fråga som utskottet inte borde ha tagit till utgångspunkt för en anmärkning mot Kungl. Maj:t.

Jag fastslår emellertid att en av utskottets talesmän här uttryckligen har förklarat, att utskottet inte kräver någon förändring i villkoren eller i praxis vid deras tillämpning. Jag har redan förklarat, att trots de anmärkningar som utskottet gjort kommer den regering jag tillhör inte att ändra villkor eller praxis. Herrarna få av den förklaringen dra de nödiga slutsatserna. Då det nu alldeles uppenbart är så, att utskottet inte kan ge några anvisningar, och man alltså inte kan tillmäta utskottets anmärkning någon betydelse, skulle jag anse det vara att använda större våld än nöden kräver emot utskottet att formligen ogilla anmärkningarna. Det finns ju delade meningar om hur man i ett dylikt fall bör förfara. Principiellt anse några, att man aldrig skall kvalificera en anmärkning. Jag tillhör inte dem. Jag menar, att kammaren bör förbehålla sig rätt att i särskilda fall ge eftertryck åt sin mening. Det gäller emellertid att välja sådana fall som ha verklig betydelse. Det skulle enligt mitt förmenande i dag vara att använda en storslägga, som icke behöver tillgripas, eftersom utskottet så illa motiverat sina anmärkningar denna gång.

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Det hade ju varit trevligare om herr statsministern gjort denna sin betygsättning i medkammaren, där utskottets ordförande sitter. Han är naturligtvis den som närmast står för själva formuleringen av utskottets utlåtande. Det kanske då också hade blivit en mera värdefull diskussion även på denna punkt med statsministern. Jag erkänner nämligen gärna, att jag inte vågar mäta mig med hans excellens i fråga om sådana härklyverier, som det här uppenbarligen skall vara fråga om. Jag tycker nu å andra sidan för min del, att man inte behöver eller bör anlägga sådana synpunkter på frågan. Jag tycker tvärtom, att det är naturligt, att man reagerar mot att personer, som man finner vara icke önskvärda element, införlivas med det svenska folket. — Skulle inte herrar Kilbom och Hagberg i Luleå å ena sidan och jag å andra sidan ha olika uppfattningar härvidlag, hade jag blivit mycket ledsen, ty det är naturligt, att vi i den frågan se alldeles olika. Däremot hade jag ju väntat att vi från regeringsbanken skulle ha fått röna litet mera förståelse för de synpunkter, som utskottets majoritet, sammansatt av olika partier, har lagt på denna fråga.

När herr statsministern söker summera ihop diskussionen på det sättet, att

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

det här skulle vara klart frånsagt, att ingen i utskottet önskar ändrad praxis, skulle jag vilja säga, att om regeringen framdeles beviljar svenskt medborgarskap i fall likartade med dem, som utskottsmajoriteten nu har anmärkt på, så anser jag, att regeringen handlar mot utskottets mening och avsikten med dess memorial. Sedan må herr statsministern kalla det för att ändra praxis eller inte.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! För att det inte skall råda minsta oklarhet på denna punkt, skall jag uttryckligen förklara, att om jag hade att pröva samma ärenden i konselj ytterligare en gång, skulle jag tillråda Kungl. Maj:t att fatta samma beslut.

Herr Hallén: Herr talman! Jag begärde ordet när jag hörde herr Lundqvist. Han antydde i dunkla ordalag i början av sitt anförande, att det var underligt att någon anmärkning överhuvud taget kommit fram, och att dessa anmärkningar kommo först sista dagen efter flera månaders arbete. Herr Lundqvist vet lika väl som jag, att förklaringen till detta är den att dessa ärenden inte kommo upp till behandling förrän sista dagen. Hade de kommit något tidigare är det möjligt att det blivit samma resultat. Vi ha alltså följt den kronologiska ordningen.

Sedan antydde herr Lundqvist något om en kompakt majoritet i utskottet, en anspelning alltså på att det nuvarande regeringsunderlaget skulle reflekteras i utskottets arbete. Denna antydning måste jag protestera emot. Den jävas för övrigt genom ett närmare studium av utskottsutlåtandet. Det visar sig nämligen, att utav alla dessa hundratals ärenden som vi granska är det endast i några ytterst få fall man kommit upp till det antal av 8 reservanter, som tydligen enligt herr Lundqvists mening skulle beteckna en mera objektiv granskning. 8 ha sålunda reserverat sig på historien om apoteksvarustadgan, 8 i fråga om en viss utnämning och 7 i fråga om en annan utnämning. I ett främlingsärende finns det 7 reservanter. Hur är det för övrigt? Jo, det finns massor med ensamma reservanter. Herr Lundqvist, som är en mycket nitisk granskare, uppträder i vissa fall fullständigt solo och gör anmärkningar. Därvidlag kan man tydligen tala om en kompakt majoritet — men av vad halt får herr Lundqvist själv bedöma. Ibland har han inte fått med sig en enda kamrat, medan han i fråga om bombflygplanen har fått tre stycken med sig. Man kan inte spela ut detta förhållande som om det skulle finnas en regeringskoalition, som bekämpar herr Lundqvist, ty i så fall skulle regeringsunderlaget ha svällt alldeles oerhört.

Vidare vill jag, herr talman, säga några ord med anledning av herr Bergquists påstående, att i ett av de påtalade fallen, vilket gäller en polsk jude som fått medborgarskap, uppgifterna om dennes ohederliga beteende inte äro styrkta. Jag vill dock påpeka, att det sägs om denne man i den omtalade villaaffären, att det visat sig, att hans uppgifter voro oriktiga, och att av hans tillvägagångssätt tydligt framginge, att han vore opålitlig, och att han försökt bedraga H. Detta är inte ett subjektivt omdöme, herr Bergquist, utan ett omdöme från polisrapporten. Jag misstänker, att polisen inte får utslunga sådana beskyllningar utan grund. Det är visserligen sant, att hans hustru inte blivit fälld. Jag har inte sagt, att hon skulle gjort sig skyldig till stöld. Vad vi talat om det är om folk, som på grund av sitt bedrägliga uppträdande inte inger förtroende. I fråga om sådana personer skall man vara återhållsam. Det är detta och ingenting annat som jag velat betona, och jag tror, att en allmän uppfattning stöder den synpunkten.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Herr **Bergquist**: Herr talman! Jag är förvånad över det yttrande, herr Hallén fällde nu senast i fråga om det fall, som jag tidigare yttrat mig om. Herr Hallén säger, att i polisrapporten är objektivt utrett, att denne person uppträtt bedrägligt. Till stöd härför åberopade herr Hallén, att detta skulle stå i polisrapporten. Vad som där är intaget är emellertid en berättelse av en person, som var sökandens motpart i en fastighetsaffär. Det relateras i polisrapporten, att denne person sagt detta. Påstår man, att det är objektivt utrett vad som här sägs, ja, då har man inte det ringaste krav på objektivitet, och då tycker jag, att man är inne på minst sagt farliga vägar. Skulle konstitutionsutskottet vilja inaugurera sådana principer i fråga om medborgarskapsrätten tror jag, att det inte skall finnas en enda i denna kammar som är villig att vara med därpå.

Vidare sägs det, att hustrun varit nedkallad till polisen såsom misstänkt för stöld. Herr Hallén tycks anse detta vara ett objektivt stöd för att hustrun gjort sig skyldig till stöld. Jag anser det upprörande att framställa sådana påståenden. På det förhållandet att polisen av en eller annan anledning, som vi inte känna till, kallat ned hustrun till förhör skulle vi alltså bygga ett domslut och säga, att denna människa inte gjort sig känd för hedrande vandel!

Jag skulle uppriktigt vilja säga, att det vore beklagligt, om vi i våra domstolar skulle tillämpa sådana principer, som herr Hallén vill lägga på detta ärendes behandling.

Herr **Hallén**: Herr talman! Med anledning av herr Bergquists anförande, vill jag uttryckligen betona, att vad som här förekommit inte är en uppgift av antagonisten eller motparten utan en resumé av polisen av vad som i fallet förevarit. Så framgår i alla fall av den P. M. i ärendet, som vårt kansli utarbetat. Hur ofta händer det inte, att det framgår av en undersökning, att den och den inte talat sanning utan uppträtt så och så? Att polisen skulle på lösa grunder ha otillbörligt beskyllt denne man för att inte ha lämnat riktiga uppgifter, kan man inte påstå.

Vidare har jag inte heller sagt om hustrun, som var nedkallad till polisen för att höras om stöld, att hon gjort sig skyldig till stöld. Vad jag ville framhålla var, att totalintrycket av mannen var, att han verkade misstänkt, att han kort och gott tillhörde den sortens folk, som inte inger förtroende. Det är bara detta jag velat betona.

Herr **Bergquist**: Herr talman! Det är fullkomligt felaktigt, när herr Hallén här säger, att omdömet, att denne person inte skulle vara pålitlig, är ett påstående från polisens sida. Det är det inte. Jag har under gårdagen studerat originalrapporten och vågar därför säga, att det ingenting annat är än ett påstående från den person, som var hans motpart i fastighetsaffären, och sålunda inte ett omdöme från polisens sida. Stockholmspolisen, i vars rapport detta förekommer, har överhuvud taget inte fällt något omdöme, medan däremot Karlstadspolisen har fällt det omdömet, att den inte har något att erinra mot personen ifråga. Vad herr Halléns uppgifter beträffar, så äro de endast ett omdöme om personer ifrån hans motståndares sida, att det här är fråga om en suspekt individ. Jag tycker, att det är nästan upprörande att försöka försvara sådana synpunkter efter de upplysningar, som lämnats här.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande utskottets anmälan under mom. a, nämligen dels att kammaren måtte lägga utskottets i nämnda moment gjorda anmälan till handlingarna,

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)
dels ock att berörda anmälan måtte med ogillande läggas till handlingarna; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Vidare framställde herr talmannen propositioner beträffande utskottets anmälan under mom. b, nämligen dels att kammaren måtte lägga utskottets i detta moment gjorda anmälan till handlingarna, dels ock att ifrågavarande anmälan måtte med ogillande läggas till handlingarna; och beslöt kammaren att lägga berörda anmälan till handlingarna.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande den av utskottet under mom. c gjorda anmälan, nämligen dels att kammaren måtte lägga utskottets i nu nämnda moment gjorda anmälan till handlingarna, dels ock att berörda anmälan måtte med ogillande läggas till handlingarna; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Slutligen framställde herr talmannen propositioner beträffande utskottets anmälan under mom. d, nämligen dels att kammaren måtte lägga utskottets i förevarande moment gjorda anmälan till handlingarna, dels ock att denna anmälan måtte med ogillande läggas till handlingarna; och beslöt kammaren att lägga ifrågavarande anmälan till handlingarna.

Under punkten C. gjorda omförmälanden.

I punkten C hade utskottet omförmält, att utskottet vid granskningen av statsrådsprotokollen uppmärksammat nedan under mom. 1 och 2 angivna förhållanden, som utskottet utan att i anledning därav hava beslutit någon anmärkning enligt § 107 regeringsformen mot någon ledamot av statsrådet ansett sig böra bringa till riksdagens kännedom, nämligen

1. beträffande antalet närvarande statsråd i vissa konseljer, därvid ärenden av synnerlig vikt och omfattning förekommit; och
2. i fråga om landshövdingarnas innehav av offentliga och enskilda uppdrag.

Vid vart och ett av de båda momenten av förevarande punkt hade reservation utan angivet yrkande antecknats av herr *Fast*.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Fast**: Herr talman! Jag begär ordet redan under punkt C, ehuru jag sakligt sett ingenting har att erinra emot vad utskottet här omförmält. Den omförmälan som utskottet här gör är till sitt sakliga innehåll betydelselös, ty om det sitter fyra statsråd i en konselj eller fem, betyder i och för sig mycket litet. Det är emellertid klart, att utskottet här på goda grunder kan vilja upprätthålla grundlagens föreskrifter.

Jag har således ingenting haft att invända mot denna omförmälan, blott den kommit att inflyta i ingressen, således i enlighet med de former, som man tidigare varit van vid. Nu har emellertid utskottet tagit sig före att välja en alldeles ny form, nämligen att inte åberopa § 107 och att inte göra sin erinran i ingressen såsom till exempel då det är fråga om protokollens uppställning och innehåll, papperets beskaffenhet eller en omförmälan om något som utskottet tidigare påpekat. Om jag inte missminner mig har utskottet redan på 1860-talet varit inne på samma linje som nu. Den gången reagerade emellertid rättsvetenskapen så kraftigt, att utskottet inte fortsatte på den inslagna vägen. Skillnaden mellan då och nu är den, att utskottet då inte sade direkt ifrån att det hela hade karaktären av en anmärkning. På den punkten har man nu tydligt

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

sagt ifrån, att det här inte är fråga om någon anmärkning. Under sådana förhållanden frågar jag: Hur skall det vara möjligt för Kungl. Maj:t att under dessa former få en vägledning från riksdagen själv om vad riksdagen önskar? Ty en punkt där det endast omförmåles vissa förhållanden kan inte bli uttryck för någon som helst opinionsyttring från riksdagen själv. För det syfte, som utskottet här uppställt, är den valda formen fullkomligt omöjlig, och den kommer inte att leda till något som helst resultat. Mina starkaste betänkligheter mot att man skall använda denna form kommer sig emellertid därav, att densamma lätt kan leda till att konstitutionsutskottet kan komma att inta samma ställning till Kungl. Maj:t som statsrevisionen gör till vår statsförvaltning överhuvud taget. Grundlagen har inte åt utskottet givit en sådan ställning, och riksdagens mening har aldrig varit denna. Meningen har i stället varit den, att konstitutionsutskottet skall göra anmärkningar i rena och klara fall, där riksdagen inte kan blunda för de åtgärder, Kungl. Maj:t har vidtagit. Nu är det nog så, att det lätt kan leda till, att när man inte vill göra anmärkning enligt § 107, därför att man anser det obilligt mot ett statsråd, säger man: Ja, men en omförmålning kunna väl herrarna ändå vara med om. Och då är för mig den stora frågan: Har utskottet den självtukten, den självbehärskningen, att det på ett måttfullt sätt kan använda detta nya instrument? Mina erfarenheter från gångna år säga mig, att denna, om jag så får säga, tillbakadragenhet knappast hittills varit till finnandes hos utskottet. Och jag kan mycket väl tänka mig, att det kan komma en regering, som inte har så starkt underlag som den nuvarande vare sig i utskottet eller i riksdagen, och då kan det lätt bli så, att utskottets memorial kunna bli av den beskaffenheten, att de slå ihjäl utskottets eget granskningsarbete. Det är dessa rent principiella betänkligheter som gjort, att jag åtminstone inför riksdagen velat tillkännage min tveksamhet, då det gäller denna nya form.

Med herr talmannens tillåtelse får jag kanske ytterligare återkomma till detta ärende, och jag vill då säga, att ifråga om punkten 2 under C kan mycket väl diskuteras även det sakliga innehållet. Jag vill utan vidare säga ifrån, att jag anser, att landshövdingarna skola i första hand och så gott som uteslutande ägna sig åt sina län. Men det gives förhållanden, då säkerligen Kungl. Maj:t anser sig tvungen att använda deras högt kvalificerade arbetskraft för ordförandeskap i utredningar och förlikningsuppdrag, där andra intressen få stå tillbaka för ett större intresse. Den katalog, om jag får använda det uttrycket, som åtföljer utskottets memorial, anser jag vara ganska olycklig. Utskottet säger, att den inte gör anspråk på att vara fullständig, och det ser varje riksdagsman, som ögnar igenom denna förteckning. Det finnes där ett par landshövdingar — för att nu taga några exempel — som inte ha några privata uppdrag. De äro sålunda fullständigt oangripliga. Den ene har sitt riksdagsmannaupdrag, som säkerligen tar mera tid i anspråk än kanske alla andra uppdrag göra. Den andre är betungad med förlikningsmannaupdrag, vilka kanske ingen i nuvarande tider kan sköta lika bra som han. Men detta är bara ett bevis, hur olycklig denna uppräknig om privata och andra uppdrag är, då dessa icke kunna mätas och ännu mindre vägas. Jag tror, att det inte förekommer något sådant fall, då Kungl. Maj:ts användning av landshövdingar är av den beskaffenheten, att man ansett sig kunna göra anmärkning mot vederbörande statsråd, och har ansett att man då även borde avstå från denna anmälan under punkten 2. Det har funnits andra tillfällen för riksdagen, då man kunnat säga sin mening angående användandet av landshövdingarna för vissa uppdrag, och därvidlag har jag ingalunda försummat att säga min mening. Riksdagen har sålunda enligt mitt förmenande andra möjligheter att göra uttalanden och har gjort det tillräckligt tydligt, för att Kungl. Maj:t skall an-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

vända all möjlig återhållsamhet, när det gäller tillstånd för landshövdingarna att mottaga enskilda uppdrag eller deras användande för statliga uppdrag.

Det är, herr talman, i första hand dessa principiella betänkligheter, som varit anledningen till att jag ansett mig böra dels vända mig mot den nu använda formen i och för sig och dels tillkännage mina betänkligheter för framtiden.

Herr Lundqvist: Herr talman! Det är naturligtvis vanskligt att uttala sig om, vilka olika konsekvenser för framtiden det nya förfaringssättet kan ha. Men jag förmodar, att det alltid kommer att finnas tillräckligt återhållande element inom utskottet, och jag tror därför inte, att man kommer att missbruka denna möjlighet att för riksdagen anmäla saker och ting, som böra komma fram, utan att man skall behöva använda så starka »tillhyggen» som eljest är nödvändigt, då anmälan skall ske enligt § 106 eller § 107.

Vad nu särskilt gäller de två olika ämnesgrupper, utskottet berört i sin omförmälan, har jag för min del ingenting att säga om den första punkten utan nöjer mig med att därvid hänvisa till vad utskottet sagt.

Beträffande den andra punkten, alltså frågan om landshövdingarnas arbetsbörda utanför deras ordinarie verksamhetsfält, skulle jag emellertid vilja understryka vad utskottet där har sagt om önskvärldheten av att en begränsning kommer till stånd. Utskottet har ju särskilt pekat på vissa grupper av uppdrag, som utskottet funnit vara sådana, att landshövdingarna inte borde belastas med sådana uppdrag. Vi ha t. ex. pekat på sådana fall, då landshövdingen sitter som ordförande eller ledamot i styrelsen för ett järnvägsbolag med verksamhet inom hans eget län. Vi ha vidare pekat på fall, då en landshövding är ledamot av styrelsen för ett rederiföretag o. s. v. Det är mycket möjligt, att det tidigare inte kunde vara något att erinra mot, att landshövdingen satt som medbestämmande i en enskild järnvägs styrelse, men om man tänker på hur kommunikationsförhållandena ändrats på senare tid, förefaller det ganska naturligt, att ett sådant uppdrag inte längre kan vara lämpligt. Det är ju bl. a. så, att varje trafiktillstånd, som en bilägare skall ha, remitteras till de företag, med vilka han kan komma att konkurrera, alltså just bl. a. dessa styrelser för enskilda järnvägar i länet. Där sitter då landshövdingen och avger sitt votum och sedan skall han flytta sig till sin arbetsplats i länsstyrelsen och fälla ett opartiskt domslut. Jag tycker, att det skall vara ganska svårt. I varje fall är det svårt för landshövdingen att övertyga bilägaren, om denne får avslag, att landshövdingen handlat utan några bihän-syn.

Vi ha också pekat på ledamotskap i rederibolag, och jag tillåter mig fästa uppmärksamheten vid ett särskilt fall som återfinnes i denna förteckning. Det gäller landshövdingen i Göteborg, som bl. a. är ordförande i styrelsen för rederiaktiebolaget Göteborg—Fredrikshamnlinjen. Det kanske inte skulle vara så mycket att säga om detta uppdrag i och för sig, om det här endast gällde ett vanligt svenskt rederiföretag. Så är emellertid knappast fallet. Förhållandena ha gjort att jag litet närmare känner till, hur saken hänger samman. Denna nya ångbåtslinje Göteborg—Fredrikshamn avser ingalunda att enbart betjäna trafiken mellan dessa båda platser utan är uppenbarligen avsedd att ingå som en integrerande del i vårt lands förbindelser med kontinenten i samförstånd med de danska statsbanorna. Man gör nu med hjälp av denna linje starka ansträngningar att draga trafiken från Sverige till kontinenten bort från den svenska förbindelsen över Trälleborg—Sassnitz, som vi ju sedan många år varit mycket angelägna att främja och hålla om ryggen. Att det verkligen förhåller sig så som jag sagt och att det verkligen är fråga om direkt konkurrens med denna svenska utlandsförbindelse, kan jag bestyrka

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

genom att hänvisa bl. a. till en broschyr och en stor annons, som jag har i min hand, där man reklamerar för denna, »den snabbaste och bästa förbindelsen mellan Sverige och kontinenten». Det förefaller mig inte vara riktigt lämpligt, att som ordförande i styrelsen för ett bolag med sådan verksamhet sitter en högt uppsatt svenska statens ämbetsman, och därför menar jag, att det nog vore ganska önskvärt, om hans excellens statsministern åtminstone i dessa fall skulle vilja taga litet mer hänsyn till vad konstitutionsutskottets majoritet uttalat, än hans excellens tydligen var sinnad att göra till de direkt framställda anmärkningarna. Här föreligger ju ingen direkt framställd anmärkning utan en omförmålan. och jag hoppas, att den blir beaktad.

Jag har endast velat framhålla dessa synpunkter, herr talman.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag skall inte deltaga i debatten om den lämpliga formen för framförande av utskottets synpunkter. Jag tror emellertid, att jag kan säga så mycket, att herr Fast har rätt i, att det ligger en stora fara i, om utskottet utan att tillämpa de vederbörliga formerna gör sig till direktivgivare på områden, där utskottet inte kan i vanlig ordning finna anledning därtill.

Beträffande de synpunkter, som framställts av utskottet i detta fall, dels i fråga om de ärenden, som böra förekomma i liten eller stor konselj, och dels i fråga om landshövdingarnas uppdrag vid sidan av tjänsten, delar jag i rätt stor utsträckning de meningar, som framförts från utskottets sida. Å andra sidan måste jag göra klart, att det inte kan få betyda beträffande landshövdingarna, att Kungl. Maj:t skulle vara förhindrad att använda landshövdingarna för uppdrag, för vilka Kungl. Maj:t anser dem särskilt lämpade. Om det är på det sättet, att man söker till landshövdingposter få de bästa som stå till buds, måste det betyda, att man rekryterar dessa poster med framstående män inte minst på det administrativa området, och det gör, att dessa män, när Kungl. Maj:t behöver hjälp i sitt arbete, mycket naturligt komma i fråga, och att Kungl. Maj:t inte kan avsäga sig möjligheten att använda dem vid utredningar eller t. ex. för medlingsuppdrag och vid andra tillfällen.

Det är ömtåligare att yttra sig om de s. k. privata uppdragen. Det råder ju i detta samhälle så olika uppfattningar om hur man ståndsmässigt skall leva. Och beträffande landshövdingarna har ju den uppfattningen utbildat sig, att de böra leva på ganska hög standard, och i vissa fall är det inte deras egen vilja, som där är ensamt avgörande. Jag tänker på landshövdingarna i vissa kuststäder — det är många resande utlänningar som passera där — vilka faktiskt få på sig en representationsbörda, till vilken man inte tagit hänsyn, när man utmätte lönen till landshövdingarna. Där finnes naturligtvis den vägen att gå, att staten själv tar den vederbörliga hänsynen i sådana fall och ställer till förfogande tillräckliga representationsanslag. Ty det är inte bara landshövdingens privata sak, han står där som representant inte bara för länet utan för landet och kan vara pliktig att utöva en många gånger ganska kostsam representation. Detta kompenseras nu, som det väl alltid gjorts, genom dessa uppdrag vid sidan om tjänsten. Som förhållandena äro kan naturligtvis Kungl. Maj:t ingenting mera lova än att tillse, att den principen upprätthålles, att landshövdingarna i första hand äro till för att sköta sitt landshövdingeskap. Därvid kan det naturligtvis mycket väl hända, att det finnes förhållanden, på vilka Kungl. Maj:t inte kan inverka. Den omständigheten att en landshövding icke har av Kungl. Maj:t givna eller medgivna uppdrag behöver inte betyda, att han icke har åtaganden som nödvändiggjöra, att han är mycket borta från sitt län.

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

Herr **Lundqvist**: Herr talman! I anslutning till vad herr statsministern sade skulle jag vilja personligen uttala den uppfattningen, att det vore önskvärt, om vid den förestående löneregleringen Kungl. Maj:t ägnade denna fråga alldeles särskild uppmärksamhet, ty det är alldeles givet så, som herr statsministern sade, att landshövdingarna — man kan nästan säga över hela linjen, ehuru det är något olika på olika ställen — intaga en sådan ställning, att det ställes alldeles särskilda krav på dem bl. a. i representationshänseende. Jag måste då emellertid säga, att nog vore det betydligt mera tilltalande både för dem själva och ur landets synpunkt, om dessa representationskostnader kunde täckas genom särskilt anslag i ena eller andra formen, än att landshövringarna skola behöva inneha en hel del privata uppdrag för att på det sättet få en inkomst, som möjliggör den levnadsstandard, vi allmänt anse att de böra ha.

Jag har ansett det angeläget att göra detta uttalande i anledning av herr statsministerns anförande.

Herr **Hallén**: Herr talman! Jag vill också uttala min glädje över vad hans excellens hade att säga rent principiellt i denna fråga. Vi ha naturligtvis inte med vårt i det närmaste enhälliga uttalande här velat göra gällande, att det skulle vara förbjudet att anlita landshövdingarna, så att de inte skola få sitta med i enskilda företags styrelser eller deltaga i offentliga utredningar och sådant. Men det finnes en mycket utbredd opinion i riksdagen inom alla partier, som önskar, att landshövdingarna i högre grad än hittills måtte förlägga huvudpunkten av sin verksamhet till sina län. Hans excellens statsministern gjorde ett uttalande där, som är väl värt att understrykas, beträffande vikten av att landshövdingen inte genom uppdrag av ena eller andra slaget kan nödgas vara borta från länet. Det är en växande opinion i det stycket. Vidare är det så, att en del landshövdingar ha uppdrag av ganska enskild natur, som man ställer sig undrande inför. Man kan fråga sig, om det är nödvändigt för bryggerinäringens prestige, att landshövdingen sitter med i ett sådant bolag, eller om det är nödvändigt att han sitter med i styrelsen för konstgödningsbolag eller för ett livförsäkringsbolag och dylikt. Man kan inte anlägga den synpunkten, att det ibland med hänsyn till arvoden och dylikt är behövt för ett ståndsmässigt uppträdande. Riksdagen har genom löneregleringen för landshövdingarna sökt sörja för, att de kunna föra en ståndsmässig existens. Jag tror därför, att denna erinran är mycket viktig. Den innebär inte, att man i fortsättningen skall undandraga sig att använda landshövdingar vid särskilda tillfällen. Vi ha en, som är en framstående förlikningsman. Det är ingen tanke på, att Kungl. Maj:t skulle avstå från dennes värdefulla hjälp. Men det är en allmän tanke, att man skall gå så sparsamt fram som möjligt. Vi veta alla, som ha med länsstyrelser att göra, vilken väldig balans där finnes i fråga om ärendenas expediering. T. o. m. om en landshövding inte har något annat uppdrag, räcker hans liv till sista stund till ett oerhört rikt och stort arbete.

Sedan, herr talman, några ord i anknytning till vad jag sade i mitt första anförande. Jag vill då framhålla, att denna nya granskningsform, som vi tillåtit oss använda, och som jag för min del anser vara mycket viktigare än de här små anmärkningarna, är väl värd att av riksdagen observeras. Det har uttalats av herr Fast och delvis även av hans excellens statsministern, att det kan ha sina sidor med denna nya form av erinringar vid sidan av § 106 och § 107 regeringsformen. Men jag vill framhålla, att tanken är inte alldeles ny. År 1898 gjordes det en liknande framställning. Den gick ännu längre. Den gick så långt, att man menade, att dessa erinringar till riksdagen skul-

Ang. granskning av statsrådsprotokollen. (Forts.)

le kunna resultera i skrivelser till Kungl. Maj:t. Utskottet gick med på detta då och andra kammaren gjorde det också, men första kammaren avslög. Vi hade i utskottet ingen tanke på, att man skulle sträcka sig så långt, men att man skulle genom sådana erinringar kunna påtala t. ex. en praxis, som under ett år kan ha uppenbarat sig, låt oss säga i flera departement, varför man inte kan taga något visst statsråd för huvudet, eller där man tycker, att en av riksdagen hävdad uppfattning inte kommit riktigt till synes. Det är inte, som hans excellens sade, så, att utskottet vill uppträda som direktivgivare. Vare det oss fjärran! Vi mena, att där riksdagen själv en gång givit direktiv, ger man genom ett allmänt hållet påpekande tillkänna, att så och så önska vi att det skall vara. Det är inte meningen att ge nya direktiv beträffande statsförvaltningen. Jag tror, att med varsamhet använd är denna form av erinringar något som har framtiden för sig.

Härmed var överläggningen slutad. På därom av herr talmannen särskilt beträffande vart och ett av mom. 1 och 2 givna propositioner beslöt kammaren att lägga utskottets i förevarande punkt gjorda öförmäländen till handlingarna.

§ 8.

Härefter föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av ^{Ang. dyrrorts-}Kungl. Maj:ts proposition, nr 15, med förslag till lag ^{gradering av} angående ändrad lydelse av 6, 7, 8, 13, 29 och 40 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om ^{folken-}folkpensionering jämte i ämnet väckta motioner. ^{sionerna}
m. m.

Genom en den 30 december 1936 dagtecknad proposition, nr 15, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

angående ändrad lydelse av 6, 7, 8, 13, 29 och 40 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

Häri genom förordnas, att 6, 7, 8, 13, 29 och 40 §§ lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

6 §.

1 mom. — — — — —

6 §.

1 mom. På grund — — — av avgifterna.

Om den — — — påförda avgiftsbeloppet.

Därest i — — — sammanlagt inbetalts.

2 mom. Jämte grundpension utgår tilläggspension med följande belopp, nämligen

i ortsgrupp 1	250 kronor,
» » 2	350 » ,
» » 3	450 »

med avdrag av sju tiondelar av den pensionsberättigades årsinkomst i vad den må överstiga 100 kronor.

Indelningen i ortsgrupper verkställes på sådant sätt, att ortsgrupp med högre nummer omfattar orter med större levnadskostnader än ortsgrupp med lägre nummer. Indelningen verkställes enligt de närmare föreskrifter Konun-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
 gen meddelar av den myndighet, som har att verkställa indelning i ortsgupper enligt 48 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928, och gäller för en tid av tio år i sänder. Pensionsberättigad anses tillhöra den ortsgrupp, inom vilken han är mantalsskriven; dock att efter flyttning till ort i dyrare ortsgrupp pensionsberättigad skall hava tillhört sådan ortsgrupp tre år, innan hans pension må utgå enligt de för denna gällande reglerna, såvida icke på grund av omständigheterna prövas skäligt i särskilt fall medgiva undantag.

3 mom. I fråga om ort, vilken gränsar till ort i högre ortsgrupp, äger Konungen på därom av vederbörande kommun gjord framställning förordna, att tilläggspension till pensionstagare, vilken är mantalsskriven inom visst intill gränsen liggande område, skall förhöjas med 50 kronor, därest de båda orterna tillhöra ortsgrupp 1 och 2 eller 2 och 3, samt med 100 kronor, därest de tillhöra ortsgrupp 1 och 3.

Vad i 2 mom. andra stycket sista punkten ävensom 8 § 2 mom. andra stycket och 3 mom. sista punkten stadgas angående tilläggspension skall äga motsvarande tillämpning å sådan förhöjning.

Pensionsförhöjningen utbetalas av kommunen, som äger att av statsmedel utfå ersättning med hälften av vad för ändamålet utgivits.

7 §.

Årsinkomst, som i 6 § avses, utgör med nedan nämnda avvikelser all den inkomst, som någon skäligen kan antagas komma att tillsviðare årligen åtnjuta. Såsom inkomst räknas icke folkpension och ej understöd, som någon på grund av skyldskap eller svågerlag må vara föranledd att utgiva, i den mån det icke överstiger en med hänsyn till understödstagarens behov skälig försörjning. Pension eller understöd, som utgår på grund av gåva, testamente eller försäkring, vilken icke är i lag föreskriven, eller ock, utan samband med olycksfall i arbetet, på grund av egen eller anhörigs förutvarande arbetsställning, räknas ej heller såsom inkomst, i den mån beloppet sammanlagt icke överstiger

i ortsgrupp 1	300 kronor,
» » 2	350 »
» » 3	400 »

Där inkomst — — — av Konungen.

Vid uppskattningen — — — 10,000 kronor.

I fråga om — — — ogift person.

8 §.

1 mom. Befinnes någon — — — pensionen indragas.

Åtnjuter pensionstagare — — — del därav.

2 mom. Har för — — — varje år.

Flyttar någon som åtnjuter tilläggspension till ort i annan ortsgrupp eller överföres den ort, där han är mantalsskriven, till annan ortsgrupp, skall tilläggspensionen jämkas eller bortfalla enligt reglerna för den senare ortsgruppen; dock att efter flyttning till ort i dyrare ortsgrupp höjning av tilläggspensionen må ske endast efter ansökning och med tillämpning av vad i 6 § 2 mom. sista stycket stadgats.

Befinnes någon — — — riket mantalsskriven.

3 mom. Den, som åtnjuter tilläggspension, är pliktig att, om hans arbetsförmåga eller ekonomiska förhållanden i övrigt väsentligt förbättrats, utan oskäligt dröjsmål meddela detta till pensionsnämndens ordförande i det pensionsdistrikt, där han senast blivit mantalsskriven. Enahanda skyldighet

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
äligger honom. om han mantalsskrives å annan ort än tillförne och denna ort räknas till billigare ortsgrupp än hans förra mantalsskrivningsort.

13 §.

Till pensionskostnaderna — — — av kommunerna.

Varje kommun bidrager med i nästföljande stycke föreskriven andel av tilläggspensionen för pensionstagare, som efter prövning av dess pensionsnämnd förklarats äga rätt till tilläggspension; dock att, där tilläggspensionen blivit efter ansökning ökad, den kommun vars pensionsnämnd prövat ansökningen och, där ökning av tilläggspensionen skett utan ansökning, den kommun, varest pensionstagaren vid ökningen var mantalsskriven, skall bidraga med nämnda andel av ökningen. Är pensionsnämnd gemensam för två eller flera kommuner, avgöres dessa kommuner emellan frågan om betalningsskyldigheten med hänsyn till pensionstagarens mantalsskrivningsort vid det tillfälle, då tilläggspensionen eller ökningen söktes. Minskas tilläggspension till vilken två eller flera kommuner lämna bidrag, skola dessa kommuners andelar i återstående beloppet bestämmas efter förhållandet mellan deras förutvarande bidrag. Varje kommuns bidrag uträknas av pensionsstyrelsen. Angående tid och sätt för gäldande av kommunbidrag förordnas av Konungen.

I föregående stycke nämnd andel i kostnaden för tilläggspension eller ökning därav skall utgöra

för orter tillhörande ortsgrupp 1 en åttondel;

för orter tillhörande ortsgrupp 2 en femtedel;

för orter tillhörande ortsgrupp 3 en fjärdedel; dock att, därest Stockholm eller Göteborg hänföres till denna ortsgrupp, stadens andel skall utgöra tre tiondelar.

Staten bidrager — — — från folkpensioneringsfonden.

29 §.

Söker någon — — — till pensionsstyrelsen.

Söker någon, utan att åberopa varaktig arbetsförmåga, folkpension vari ingår tilläggspension, skall pensionsnämnden pröva de i ansökningen lämnade upplysningar och åberopade handlingar samt på grund av denna prövning och kända förhållanden fastställa sökandens årsinkomst enligt 7 § och besluta, huruvida sökanden har rätt till tilläggspension. Har därvid uppkommit fråga om undantag varom i 6 § 2 mom. sista stycket förmäls, skall nämnden meddela beslut i frågan. Avslås med stöd av 9 § första stycket ansökning i vad gäller tilläggspension, skall pensionsnämnden, där den finner den omständighet som föranlett beslutet icke skola utgöra hinder mot bifall till ansökning om tilläggspension efter viss tids förlopp, meddela bestämmelse härutinnan.

Söker någon folkpension på grund av varaktig oförmåga till arbete, skall pensionsnämnden på samma sätt pröva ansökningen och besluta, huruvida sökanden äger rätt till pension, ävensom, där ansökningen avser jämväl tilläggspension, meddela beslut i de övriga frågor, som i andra stycket avses.

I fall — — — till pensionsstyrelsen.

Vad angående handläggning av ansökning om pension ovan stadgats gäller även angående handläggning av ansökning om ökning av pension. Minskning eller indragning av pension av orsak, som angivits i 8 § 1 mom. första stycket och 2 mom. första och tredje styckena samt 9 §, beslutas av pensionsnämnden i det pensionsdistrikt, där pensionstagaren senast blivit mantalsskriven, varefter ordföranden snarast möjligt skall insända beslutet jämte handlingarna i ärendet till pensionsstyrelsen. Innan pensionsnämnd fattar beslut i ärendet rörande minskning eller indragning av pension, skall nämnden, om så ske kan, lämna pensionstagaren tillfälle att yttra sig.

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

40 §.

Den, som fått pension enligt 2 § lagen om allmän pensionsförsäkring för sig fastställd, skall efter utgången av år 1936 anses därigenom hava fått folkpension sig tillerkänd, därvid avgiftspensionens belopp alltjämt är bestämt enligt äldre regler men i stället för rätt till pensionstillägg enligt 6 § andra stycket i nämnda lag träder rätt till tilläggspension enligt lagen om folkpensionering. För sådan pensionstagare skall dock högsta tilläggspension vara

i ortsgrupp 1	300 kronor,
» » 2	400 » ,
» » 3	500 » .

Påföljd enligt 9 § lagen om folkpensionering må icke beträffande dessa pensioner tillämpas med anledning av förhållande före den 1 januari 1937, i den mån påföljden är strängare än påföljd enligt äldre rätt. Ej heller må pensionstillägg i något fall sänkas endast på grund av att bestämmelserna ändrats. Från reglerna om folkpension gäller vidare i fråga om tilläggspension, som helt eller delvis grundar sig å fastställelse av pensionstillägg före nämnda dag, det undantag, att jämte kommunen landstinget skall bidra med en sextondel av kostnaden för tilläggspensionen och att stad, som icke deltagit i landsting, skall utöver vad i 13 § stadgats bidra med en sextondel av kostnaden för tilläggspensionen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1938.

Indelningen i ortsgupper jämlikt 6 § 2 mom. andra stycket må verkställas före nämnda dag och skall första gången gälla endast för åren 1938—1940.

I anledning av nämnda proposition hade inom andra kammaren väckts följande likaledes till lagutskott hänvisade och av andra lagutskottet behandlade motioner, nämligen

- nr 395 av herr *Persson* i Tidaholm *m. fl.*,
- nr 396 av herr *Andersson* i Torngård,
- nr 400 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*,
- nr 402 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*, samt
- nr 403 av herr *Lundell* *m. fl.*

I samband med den ifrågavarande propositionen hade andra lagutskottet vidare till behandling företagit de till lagutskott hänvisade motionerna

nr 127 i första kammaren av herr *Johan Larsson* om undantagande av inkomst, härflytande från blindhetsersättning, vid beräkning av tilläggspension enligt lagen om folkpensionering, samt

nr 169 i andra kammaren av herr *Bengtsson* *m. fl.* angående storleken av blinda tillkommande folkpension.

I motionen nr 400 i andra kammaren hade herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.* hemställt, att riksdagen, med bifall till det av regeringen i proposition nr 15 framlagda förslaget till dyrortsgraderade tilläggspensioner, i samband med godkännande av nämnda förslag måtte besluta att i skrivelse till regeringen anhålla om utarbetande och framläggande för riksdagen snarast möjligt av förslag till sådan ändring av lagen om folkpensionering, att en lägre pensionsålder än den nu gällande bleve fastställd, eventuellt 60 år, samt att de i lagen fastställda tilläggspensionerna måtte höjas till det högre belopp som vore erforderligt för att pensionstagarna skulle bli tillförsäkrade en tillfredsställande levnadsstandard.

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen, med avslag å motionerna II: 396, II: 402 och II: 403, måtte för sin del antaga ifrågakvarande av Kungl. Maj:t framlagda lagförslag;

II. att riksdagen i anledning av motionerna I: 127 och II: 169 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och förutsättningslös utredning, huruvida till blindhetsersättning berättigade personer genom ändringar i lagen om folkpensionering eller på annat sätt kunde beredas en förbättrad ekonomisk ställning, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda;

III. att motionen II: 395 måtte anses besvarad genom vad utskottet i sin motivering å sid. 11 och 12 i det tryckta utlåtandet anfört; samt

IV. att motionen II: 400 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade likväl avgivits:

1) *beträffande utlåtandet i dess helhet:*

av herrar *P. Sandström, Ekströmer, Skoglund* och *Sandström* i Sollefteå, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition; och

2) *beträffande bestämmelserna om lagens ikraftträdande:*

av herrar *Österström* och *Knut Z. Petersson*, vilka yrkat att nämnda bestämmelser skulle erhålla följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1938 och gäller till utgången av år 1940; därefter skall lagen den 28 juni 1935 om folkpensionering äga giltighet i sin ursprungliga lydelse.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, erhöles på begäran ordet av herr **Hage**, som yttrade: Herr talman! I avseende på föredragningen av andra lagutskottets utlåtande, nr 27, tillåter jag mig föreslå, att andra kammaren ville besluta, att utskottets hemställan måtte föredragas punktvis; att punkten A) företages till avgörande på det sätt, att först föredrages utskottets förslag till lag angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen om folkpensionering paragrafvis med slutstadgande, ingress och rubrik sist samt därefter utskottets hemställan; att vid det lagrum, om vilket först uppkommer överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådan av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölls.

Punkten I.

Det av utskottet förordade lagförslaget.

I enlighet med kammarens beslut rörande föredragningsättet upptogs först till behandling 6 §.

Efter föredragning av paragrafen anförde:

Herr **Skoglund**: Herr talman! Den fråga, som vi nu behandla, har varit föremål för diskussion i riksdagen både år 1935 och 1936. Jag skall därför söka begränsa mig till att utveckla några synpunkter, som vi reservanter ha på denna fråga. Det väsentliga, när det gäller folkpensioneringen, är det beslut, som fattades vid 1935 års riksdag. Om denna förbättrade folkpensionering, som nu börjat föras ut i livet, ha vi ännu icke kunnat bilda oss något sä-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
kert omdöme. Ett tror jag mig dock våga säga, och det är, att de förhoppningar, som mången knöt vid detta förslag, icke gått i uppfyllelse, jag tänker då framför allt på talet om boskillnad mellan pension och fattigvård.

Vad det varit olika meningar om när det gällt en reviderad folkpensionering har huvudsakligen varit det förslag, som i dag ligger på riksdagens bord, dyrortsgrupperingen. Jag vill icke påstå, att den fråga vi nu behandla är någon liten fråga, men den har dock i den offentliga diskussionen blåsts upp och gjorts betydligt större än den i verkligheten är. Det har kanske framför allt varit förespråkarna för förslaget, som framställt detta på ett alldeles särskilt förmånligt sätt, men det saknas icke heller röster från annat håll, som gjort sig skyldiga till betydliga överdrifter i motsatt riktning, icke minst — vågar jag säga — från sådant håll, där man kanske i dag kommer att rösta för bifall till förslaget. Jag hör till dem, som anse, att det möter stora svårigheter att genomföra en dyrortsgruppering, men jag vill ändå icke använda språkets starkaste ord för att framhålla de besvärligheter, som möta. Att riksdagen hittills icke vågat sig på förslaget om dyrortsgruppering, har framför allt berott på svårigheterna att kunna åstadkomma en *rättvis* dyrortsgruppering, en dyrortsgruppering, som icke medför uppenbara oriktigheter och icke — för att citera en talare från förra året i första kammaren, en av folkpartiets främste män — skulle framkalla en kolossal spänning mellan olika kommuner. Det har också framförts — och jag tror, att det alltjämt har skäl för sig — att en dyrortsgruppering kommer att medföra en dragning till de samhällen, där dyrortsgraderingen kommer att gälla, alltså en dragning från landsbygden till städerna. Vilka icke önskvärda konsekvenser en sådan överflyttning kan medföra, behöver jag kanske icke uppehålla mig vid här.

Ett annat skäl, som också gjort riksdagen betänksam, är förslagets statsfinansiella sida.

Innan jag talar om den finansiella betänkligheten skall jag först uppehålla mig några ögonblick vid svårigheterna att åstadkomma en dyrortsgruppering, som verkar någorlunda rättvist. Mina farhågor på den punkten ha icke minskats under de år, jag varit med att i riksdagen behandla förslaget om dyrortsgruppering, utan snarare ökats. Vad är det, som för närvarande sker här i landet? Jo, herr talman, det sker en utjämning i levnadskostnaderna mellan landsbygd och stad, en utjämning, som går till på det sättet, att det blivit dyrare på landsbygden. Livsmedel, bostäder och andra nödvändigheter bli dyrare, och priserna komma närmare stadspriserna. Det har skett en sådan utjämning i fråga om en rad av livsmedel. Jag har roat mig med att göra en förfrågan hos en stor organisation, som distribuerar livsmedlen över hela landet, huru priserna ställa sig på olika orter. Jag fann då till min förvåning, hurusom en del köttvaror äro dyrare i Höör och Hörby än i Stockholm, och att man kunnat köpa fläsk billigare i Göteborg än i Värnamo och liknande. Gå vi över på ett annat område, nämligen kläder, tror jag mig kunna med mycken bestämdhet påstå, att det icke heller här är någon större skillnad mellan staden och landsbygden. På ett område råder det en skillnad, och det är beträffande hyreskostnaderna, men även här försiggår en utjämning. Allt efter som vi förmå att lyfta landsbygdens bostadsstandard, stiga också hyrorna där. Detta är fullt naturligt. När arbetsorganisationerna lyckats genomföra avtal, som medföra en avsevärd stegring å byggnadskostnaderna på landsbygden, och vi samtidigt vilja ha en högre standard på de nybyggda husen, måste detta medföra en förhöjning av hyreskostnaden.

Allt detta gör, att för närvarande icke minst bland statstjänarna råder en kraftig opposition mot den nuvarande dyrortsgrupperingen. Möten ha hållits, efter vad jag kan finna av tidningarna, på flera platser ute i landsorten, där

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

man påpekat, huru utvecklingen för närvarande går. Jag har här framför mig ett tidningsurklipp, taget ur en tidning i Västergötland, där järnvägstjänstemän, samlade till möte i Folkets hus i Töreboda, framhållit en del av de synpunkter, som jag här fäst uppmärksamheten på. Man har då påtalat hurusom livsmedlen mångenstädes äro dyrare ute på landsbygden än i städerna, och också gjort en del mycket vägende erinringar beträffande uppskattningen av hyrorna. Jag tror för min del, att den nuvarande dyrortsgrupperingen för statstjänstemännen är felaktig och därför måste inom den allra närmaste tiden omarbetas. Kungl. Maj:t har också tillsatt en utredning, som sysslar med detta. Jag tror att dyrortsgrupperingen för framtiden huvudsakligen får bli någon form av hyresbidrag och mindre taga hänsyn till livsmedelskostnaderna.

Jag tillät mig under förra årets debatt i denna fråga att framhålla för kammaren, huru ojämnt en sådan dyrortsgruppering som den nu föreslagna kommer att verka mellan olika kommuner. I år har jag fått ytterligare belegg för att denna min uppfattning är riktig. I en motion, som väckts av herr Persson i Tidaholm och herr Fast samt andra framstående medlemmar av det socialdemokratiska partiet, påvisas, att icke minst landsbygdens industrisamhällen befinna sig i den ställningen, att de ha jämförelsevis dyra levnadskostnader och även ganska höga hyror. Motionärerna hemställa, att utskottet ville taga hänsyn till detta, och uttala sig för att frågan om dyrortsgrupperingen skall inom de närmaste åren upptagas till förnyad prövning. Icke annat än jag förstår har utskottet i stort sett givit herrar motionärer rätt, när utskottet understrukt vad motionärerna framhållit. Det vill med andra ord säga, att utskottsmajoriteten godtagit detta resonemang.

Därmed äro vi framme vid vad jag skulle vilja nämna förslagets finansiella sida. Jag tror, att det kommer att mycket fort växa fram en opposition här i landet, som fordrar en revision av den dyrortsgruppering riksdagen nu förmodligen beslutar. Det går icke att hålla en så snäv och — jag vågar säga — halvt godtycklig dyrortsgruppering, som den här föreslagna. Jag ger herr Persson i Tidaholm och hans medmotionärer rätt, när de framhålla, att de av socialstyrelsen lämnade uppgifterna, vilka ligga till grund för de gjorda beräkningarna, säkerligen icke äro sådana, att de utan vidare kunna i detta fall tillämpas. Hur kommer det att gå? Jo, icke annat än jag förstår, kommer efter tre år att ske en revidering av dyrortsgrupperingen och för att icke missnöjet skall bli alltför starkt, får man utvidga den till att omfatta ett betydligt större antal platser, men därmed har man också sprängt den finansiella ramen för detta förslag.

Utskottet räknar med att kostnaderna för dyrortsgrupperingen skola för stad och kommun gemensamt till att börja med bli omkring 21 miljoner kronor, och de skola år 1960 ha stigit till 29 miljoner kronor. Om utvecklingen går i den riktningen, som jag befarar, måste man väsentligt utvidga antalet grupper, och då komma kostnaderna också att bli betydligt större än man nu räknat med. När man söker bedöma huru mycket detta förslag, genomfört, kommer att kosta och tager ställning till detta, ha vi inom utskottet förra året och i reservationen även i år framhållit, att man bör väga dessa kostnader mot andra sociala utgifter, som tränga sig fram. Jag tror, att en sådan uppfattning är riktig. Nu säger Kungl. Maj:t — och utskottet instämmer däri — att vi i år ha bättre råd och större möjligheter än vi hade tidigare, och alltså äro de statsfinansiella bekymren icke lika avgörande som de voro åren 1935 och 1936. Det är en sanning, som delvis äger sin riktighet. Det ekonomiska läget är betydligt bättre i år än det var exempelvis år 1935, men på samma gång ha vi beslutat och komma tydligen att inom den närmaste tiden besluta

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

en rad stora utgifter, som komma att bestå många år fram igenom. Dessutom veta vi icke, hur länge den nuvarande högkonjunkturen kommer att bestå. Jag läste i tidningen Socialdemokraten för i dag ett uttalande, som var gjort av fackföreningsinternationalens generalsekreterare, som säger, att »världen hotas av en ny kris». Denna uppfattning delas av nationalekonomer ur olika läger. Jag vågar för min del icke göra någon sådan spådom. Jag har icke samma vida överblick, som förmodligen generalsekreteraren har, men jag tror, att han har rätt däri, att vi icke kunna våga hoppas på att en så pass god konjunktur som den nuvarande består under så förfärligt många år. Om det förhåller sig så, och om vi samtidigt veta, att här tränga sig fram ett stort antal viktiga sociala frågor, som måste lösas, icke minst de, som höra samman med den befolkningspolitiska utvecklingen här i landet, är det väl riktigt, att man våger de olika sociala utgifterna mot varandra och försöker göra vad man kan för att komma största möjliga nytta åstad och skaffa de bästa utvecklingsmöjligheterna för landet. Det har sagts att vi redan vid årets riksdag fått se en del av de förslag, som komma från befolkningskommissionen, och att vi redan nu böra kunna göra en avvägning mellan olika sociala ändamål. Jag tror emellertid, att det är litet för optimistiskt att utgå från sådant. Vi ha visserligen här i riksdagen fått oss av socialministern förelagda åtskilliga stora projekt, som härstamma från befolkningskommission, men vi ha samtidigt fått veta både av en framstående ledamot av befolkningskommissionen, när utskottet behandlade detta ärende, och av uttalanden, som gjorts av socialministern — jag tänker då framför allt på det föredrag som hölls i Örebro under påskhelgen — att om socialministern får leva och ha den makt, han har, och även befolkningskommissionen får sitta i orubbat bo med hela den stora önskelistan framför sig, kunna vi inom de närmaste åren vänta förslag av den storleksordning och den omfattning, att vi icke böra ropa hej utan vidare, även om vi för tillfället ha det bättre ekonomiskt ställt än vi haft tidigare.

I detta läge, då vi visserligen kunna säga, att vi för tillfället ha god ekonomi, men ha att vänta mycket stora utgifter under de nästkommande åren, i detta läge, då 1935 års folkpensionering ännu icke gått ut i livet och visat, vilka verkningar den kommer att medföra — den trädde i kraft så sent som den 1 januari i år — i detta läge är det, som vi reserverar inom utskottet ansett, att vi gott kunnat lugna oss med att genomföra denna reform. Vi veta också, att förslag till en revision av dyrortsgrupperingen för statstjänstemännen kommer inom en icke alltför avlägsen tid. Den utredning, som för närvarande pågår om statstjänstemännens löneförhållanden, skall enligt direktiven inbegripa frågan, om dyrortsgrupperingen är lämplig och huru den skall utformas. Vi ha också kunnat konstatera, såsom jag tidigare sade, att den boskillnad, som man hoppats kunna åstadkomma mellan fattigvård och folkpension, icke kunnat genomföras. Och jag tror, att socialministern själv icke längre är lika säker huruvida städernas åldringar, om denna dyrortsgruppering genomföres, komma att bli befriade från att söka kontakt med fattigvården. Vi kunna också vidhålla, vad vi tidigare sagt, att det kommer att bli en spänning mellan olika kommuner och mellan pensionstagare i olika samhällen, som icke kommer att vara till någon fördel. — Jag erinrar mig det anförande, som landshövding Hamrin i Jönköping höll förra året. Även om det fall, som han då tog såsom exempel, är en enstaka företeelse, vågar jag dock bestämt påstå med utgångspunkt från den erfarenhet, jag har från det län, där jag själv bor, att det kommer att bli en spänning mellan pensionsstagarna inom industrierna och pensionstagarna i städerna. Detta kommer att medföra, att denna dyrortsgruppering icke kommer att mötas med den

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

glädje och den tillfredsställelse, som förslagsställarna hoppats och väntat. Jag tror också, att man på landsbygden på många håll kommer att känna en stor besvikelse, när man ser, hur denna dyrortsgruppering utformats.

Jag vill icke söka sak med medlemmarna av bondeförbundet, men jag kan icke underlåta att säga, att den, som varit med om förra årets valrörelse oeh då hört vad som förkunnades på bondeförbundshåll, känner sig kanske en liten smula förundrad, när han hört bondeförbundets ledamöter snällt och utan att på något sätt göra någon invändning ha biträtt detta förslag i andra lagutskottet.

Till vad jag här tidigare anfört kommer, att i den proposition, som för två dagar sedan avlämnades angående änkepensioneringen, har socialministern välvilligt uttalat, att han tänker inom den allra närmaste tiden åstadkomma en översyn av socialvården. Detta är någonting, som vi från högerhåll och även folkpartiet motionerat om och jag tror, att det är riktigt, om en utredning kommer att ske. När herr statsrådet har förebådat detta, undrar jag, om det vore så förfärligt oriktigt att låta anstå med denna dyrortsgruppering till dess vi få se, om vi icke kunna finna andra, lämpligare och bättre avvägda former för en utjämning mellan stad och land.

Vi skola dessutom komma ihåg den utredning, som för närvarande pågår angående kommunalskatterna. Denna utredning, som bedrivs av kommunalskatteberedningen, hoppas jag skall leda till ett resultat, som medför en bättre fördelning av skatterna mellan stad och land.

Adder jag samman allt detta, anser jag mig ha goda skäl för det yrkandet, att vi icke för närvarande skola biträda Kungl. Maj:ts förslag, och jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till den av oss reserveranter vid utskottsutlåtagandet fogade reservationen. Jag vet, att den, som gör ett sådant yrkande, kanske kommer från ett och annat håll att stämplas såsom en människa, som icke har hjärta för de gamla och arbetsoföra, en människa, som icke vill — för att använda socialministerns yttrande vid ett annat tillfälle — rättvisa o. s. v. Jag vågar dock bestämt hävda, att vi ha samma intresse som någon annan i detta samhälle av att både de svaga och ålderstigna och andra människor, som ha det svårt, skola få den hjälp och det stöd, som samhället har möjlighet att lämna och bör lämna, men det skall ske efter en rättvis avvägning mellan stad och land och mellan olika folkgrupper, och det skall också ske med tillbörligt hänsynstagande till skattekraften i olika samhällen.

I detta anförande, varunder herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Liedberg*.

Herr **Hage**: Herr talman! Den framgick ju av den föregående ärade talarrens anförande, att det är tämligen svårt att nu komma fram med några nya argument och synpunkter i denna mycket och länge omdebatterade fråga. Jag tror icke heller, att jag har möjlighet att här i dag komma med några nya synpunkter. Men jag vågar dock göra det påståendet, att här finns åtminstone *en* ny synpunkt, som man kan föra fram i år för det föreliggande förslaget, som man icke kunde föra fram förra året, då förslaget förelåg. Det är, att under mellantiden mellan föregående riksdag och denna har det på sätt och vis skett en *folkomröstning* i denna fråga — givetvis icke *formellt* men *reellt*. Denna folkomröstning har givit en mycket betydande majoritet till förmån för regeringens här föreliggande förslag. Följden härav har glädjande nog blivit den, att även partier, som förut stått på en annan linje, ha tagit de demokratiska konsekvenserna av detta röstutslag från folket. Både bondeförbundet och folkpartiet intaga nu en positiv inställning i denna fråga, folk-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
partiet visserligen med en viss reservation. Högern däremot går mot förslaget, såsom också framgår av utskottsutlåtandet, och vilket även framgick av den föregående talarens anförande.

Högern har till och med på sätt och vis tillspetsat sitt motstånd mot det föreliggande förslaget genom att i reservationen uttala, att de skäl, som förut föranlett riksdagen att avslå förslaget om dyrortsgradering av folkpensionerna, ha snarare större giltighet i år än förut. Vore man elak — men det är icke jag — skulle man ju kunna tolka detta uttalande på det sättet, att alldenstund folkets majoritet har sagt ifrån, att här bör genomföras en dyrortsgruppering av folkpensionerna, så ha högermännen än större anledning att gå emot denna sak. Nu får man kanske icke tolka uttalandet på det sättet, men man *kan* tolka det så.

Folkpartiet har denna gång däremot gått med på förslaget, men dess ställning är ju den, att man vill ha en *provisorisk* anordning för tre år framåt. Även den ståndpunkten måste emellertid anses vara positiv. När vi diskuterade denna sak i utskottet, fick jag den uppfattningen, att det var folkpartiets mening, att även om denna lagstiftning nu skulle få provisorisk giltighet, så skulle det dock bli så, att man skulle söka att efter de tre åren i alla fall tillgodose pensionärerna på dyrorterna. Reservationen har emellertid fått en, som jag tycker, synnerligen olycklig utformning, därför att det står där, att den provisoriska lagen skall gälla i tre år, men sedan skall det ske en återgång till den gamla lagen, där det ju icke finns någon dyrortsgruppering. Jag skulle emellertid hoppas, att man i alla fall menar, att lagstiftningen skall ersättas med en annan, som innebär, att man tillgodoser dessa människor på dyrorterna.

Den föregående ärade talaren, herr Skoglund, ville göra gällande, att det icke är så säkert, att det finns någon stabilitet för framtiden i det nuvarande förhållandet, att vissa orter, exempelvis städerna, äro dyrare och landsbygden billigare. Ja, det är mycket möjligt, att utvecklingen här i landet går mot en viss utjämning mellan orterna i dyrortshänseende. Alltså, det är tänkbart, men jag menar, att även om detta är fallet, så stifta vi våra lagar med hänsyn till *nuvarande* förhållanden, till de förhållanden alltså, som existera. Vi veta också alla, att det *för närvarande* existerar en betydande skillnad i levnadskostnaderna för personer, som bo på dyrorterna — i städer och industrisamhällen — och för personer, som bo på landsbygden. Det torde alltså förhålla sig så, att om det utbetalas samma summa i penningar till en folkpensionär, som bor på en dyrort, som till en folkpensionär, som bor på en billigare ort, så får den, som bor på en dyrort, *i verkligheten* ett mindre tillskott till sitt uppehälle än den person, som bor på en billig plats. Jag menar alltså, att det är just detta obestridda förhållande, som starkt motiverar, att man går in för den lagstiftning, som här föreslås.

Det är visserligen sant, som den föregående talaren sade, att den dyrortsgruppering, som nu existerar, och som skall ligga till grund för tillämpningen av denna lagstiftning, icke är fulländad. Det är alldeles säkert på det sättet, att på vissa punkter kan man mot denna dyrortsgradering göra invändningar och anmärkningar. Detta har emellertid förutsetts, ty det står i lagen, att indelningen av landets olika orter i olika dyrorter skall undergå undersökning och justering med viss tids mellanrum. För min del skulle jag t. o. m. vilja säga, att om det skulle visa sig, att det finns skäl att företaga en sådan omjustering inom kortare tid än som förutsatts i lagförslaget, så bör det icke finnas något hinder mot detta.

Den omständigheten, att det kan existera en del ojämnheter och att man kan påvisa, att kanske den eller den orten icke är precis placerad i den dyrortsklass,

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

dit den skall höra, utgör efter mitt sätt att se icke på något sätt något skäl för att gå emot en dyrortsgradering på detta område. Var och en vet ju för övrigt, att när det gäller lagstiftning och över huvud taget all sådan utformning av samhällets anordningar, som det här är fråga om, man aldrig kan komma fram till en verklig fulländning. Man godkänner det ena lagförslaget efter det andra, fastän man vet, att de icke äro fulländade.

Därefter skulle jag också vilja säga några ord i anledning av herr Skoglund's yttrande, att man vid prövningen av detta förslag bör väga olika utgifter mot varandra. Herr Skoglund ville därmed, antag jag, antyda, att det finns utgifter, som äro mera angelägna och viktigare att genomföra, och att det finns samhällslager, som så att säga stå längre fram i raden i fråga om angelägenheten att bli tillgodosedda än vad det här är fråga om. Jag måste säga för min del, att jag har mycket svårt att förstå *den* synpunkten. Kan man icke tvärtom påstå, att de människor, som det här gäller att hjälpa — nämligen åldringar och invalider, som leva i nöd och elände och umbäranden på en dyrort — stå mycket långt fram på skalan, när det är fråga om angelägenheten att hjälpa? Jag vågar åtminstone göra det påståendet. Visserligen finns det naturligtvis en hel del människor i detta samhälle, som vi behöva hjälpa och som vi därför behöva reservera pengar för och anslå medel till, men när det gäller att avgöra, vilka det är angelägnast att hjälpa, stå dock dessa gamla mycket långt fram på skalan.

Jag skall taga ett exempel för att demonstrera detta. Det föreligger nu förslag om att lönereglerna för våra lärare av olika slag exempelvis läroverkslärare och andra. Jag har den bestämda uppfattningen, att vi böra göra vad vi kunna i det avseendet, men skola vi ställa upp dessa gamla och lärarna mot varandra, för att se var det är mer eller mindre angeläget att hjälpa, då måste jag ovillkorligen säga, att *de gamla* böra komma i första rummet.

Herr talman! Jag har här sökt föra fram några synpunkter. Det finns, som jag förut antytt säkerligen icke stora möjligheter att här komma med något nytt i denna fråga. För min del skall jag nu sluta med att — med hänsyn bland annat till att folkets stora massa i val har uttalat sina sympatier för denna lagstiftning — yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Rasjön: Det är icke min avsikt, herr talman, att här söka rekapitulera vad som tidigare förekommit under behandlingen av den föreliggande frågan. Därav följer, att jag ej heller till förnyad diskussion skall taga upp alla de skäl, som ha anförts för eller emot tanken på en dyrortsgradering av folkpensionerna. Givetvis vore det anledning att ingå på de förhållanden, som gjort, att utgången i riksdagen i dag är på förhand given och given i en annan riktning än när vi i fjol behandlade samma ärende, men jag skall avstå från alla kommentarer även därvidlag. Det kan vara nog att konstatera, att ändringen i läget icke beror på att några nya sakliga skäl tillkommit, utan att dagens läge uteslutande är framskapat på politisk väg. Jag skall emellertid till bemötande upptaga herr Hages spekulation om vilket värde man bör tillmäta den så kallade folkomröstning, som han talade om. Jag vill därvidlag framhålla, att någon folkomröstning i saken icke har företagits. Vad som förevarit mellan behandlingen av frågan i riksdagen i fjol och i år är, att det har försiggått ett val till andra kammaren, som givit ett visst utslag, men därmed är icke sagt, herr Hage, att en folkomröstning om detta isolerade spörsmål skulle ha givit samma utslag.

Jag har, herr talman, begärt ordet huvudsakligen för att yttra några ord till försvar för den motion, som folkpartiet väckt i denna kammare i anslutning till propositionen, en motion, där vi påyrka, att den föreslagna påbygg-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
naden av folkpensioneringen skall ges blott provisorisk karaktär. Departementschefen har som bekant föreslagit, att indelningen i dyrortsgrupper skall gälla allenast för en viss kortare tid, tre år, och det är i nära anslutning till denna tanke, som vi ha framlagt ett förslag om provisorisk giltighet under samma tidsperiod för hela den ifrågavarande anordningen. Motivet till vår ståndpunkt härvidlag är, som också framgår av motionen, att vi ansett förslaget till dyrortsgraderade folkpensioner, sådant det nu föreligger, vara behäftat med vissa brister. Det parlamentariska läget i riksdagen i dag är dock sådant, att ett bifall till propositionen är säkrat, och vi ha i detta läge velat söka förebygga, att ett definitivt beslut fattas i år, varigenom man låser fast den kommande utvecklingen, innan alla utvägar att eliminera bristerna i förslaget blivit anlitate.

Olägenheterna med detta förslag till dyrortsgradering av folkpensionerna hava vid flerfaldiga tillfällen påtalats, och jag skall, som jag lovade, icke belasta kammarens protokoll med en rekapitulering av skälen emot förslaget. Den förste ärade talaren i denna debatt anförde åtskilliga, som alltjämt äga giltighet och vilkas riktighet jag för min del är villig att understryka. I första hand är det den rent schablonmässiga indelningen av landet i ortsgrupper efter den kamerala indelningen med ledning av en mer eller mindre exakt beräkning av levnadskostnadernas höjd, som är den största svagheten. Jämväl i den motion, som förut har påtalats, av herr Persson i Tidaholm m. fl. har just denna sak undersökts från utgångspunkter, som ingalunda kunna fränkännas giltighet. Det blir på landsbygden allt fler och fler som starkt betvivla riktigheten av det nuvarande dyrortsindelningssystemet överhuvud taget. Framför allt kan det i förevarande avseende icke vara riktigt att införa en dyrortsgradering med så stora språng mellan de olika ortsgrupperna, som här föreslås, ty faktiskt är det så, att det ständigt försiggår en nivellering av priserna. Det finns en mångfald artiklar, standardiserade förnödenhetsvaror av olika slag, på vilka priserna äro desamma i alla orter från Ystad till Haparanda. Därtill pågår en alldeles bestämd förskjutning i förhållandet mellan land och stad i sådan riktning, att levnadskostnaderna på landet ingalunda bli lägre än i städerna.

Dessutom har det många gånger påtalats, och jag kan icke försumma tillfället att understryka det även i dag, hurusom stora orättvisor måste uppstå i gränserna mellan de olika ortsgruppområdena. Den olägenheten har man nu i propositionen sökt luckra upp i någon mån genom att skapa möjlighet för ett slags bufferträjonger, men detta är en utväg, om vars effekt man ingen-ting kan veta, eftersom initiativet här är lagt i de skilda kommunernas händer.

Till slut vågar jag också ställa under diskussion, huruvida den i propositionen föreslagna kostnadsavvägningen mellan staten och kommunerna är den riktiga.

Nu kanske någon kan invända, att det ju stått oss fritt att motionsledes väcka förslag om ändring av propositionen i här påtalade hänseenden. Sådant faller sig emellertid icke så lätt för enskilda ledamöter av riksdagen. Vi ha emellertid haft under övervägande, om man icke skulle kunna nå det avsedda syftet, d. v. s. en förbättring av pensionerna på vissa orter, genom en utbyggnad av de kommunala pensionstilläggen och genom att förse kommunerna med relativt rikligt tilltagna statsbidrag. Tiden tillät emellertid icke en utformning av ett förslag i den riktningen.

Uppriktigt sagt hade jag också för min del väntat och hoppats, att bondeförbundets representanter i regeringen efter partiets hållning år 1935 och år 1936 skulle kunnat inverka på den nu framlagda propositionens innehåll, så att de av bondeförbundet tidigare erkända och påtalade missförhållandena på

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

något sätt hade mildrats. Så har emellertid icke skett, utan det är nu praktiskt taget samma förslag som ligger på bordet som det, vilket av riksdagsmajoriteten vrakades vid förra årets riksdag.

I själva verket har andra lagutskottet givit oss rätt i åtskilligt av vad vi anfört som stöd för provisorietanken. Beträffande ortsgrupeeringen anför utskottet, att det ingalunda är sagt, att propositionen i förevarande avseende innebär den enda eller den bästa lösningen. Först med stöd av erfarenheten torde det vara möjligt att komma fram till ett svar på denna fråga. Och angående syftet med vår motion heter det bl. a., att »den anordning, som nu beslutas, icke får anses till den grad fastslagen, att icke jämkningar, vilka efter hand visa sig önskvärda, kunna vidtagas». Utskottet förväntar också, »att pensionsstyrelsen skall låta sig angeläget vara, att från början samla allt material, som kan vara ägnat att belysa hithörande mer eller mindre tveksamma spörsmål och föreslå de ändringar, som erfarenhetsmässigt visa sig nödvändiga». Men utskottet menar, att detta kan ske utan att anordningen ges provisorisk giltighet och att ingenting står att vinna på ett bifall till motionärernas yrkande. Utskottet har alltså erkänt det befogade i motionens syfte men menar att detta i alla fall kan nås med bifall till propositionen oförändrad.

Häremot vill jag invända, att provisorielinjen skulle så att säga tvinga fram en fullständig prövning av spörsmålet vid giltighetstidens slut, under det att den av utskottet förordade vägen visserligen kan leda till att vissa delreformer genomförs tid efter annan. Man löper emellertid då den risken, att dessa delreformer genomförs utan det konsekventa sammanhang, som måste bli följden av en allsidig undersökning av de skilda problemen på samma gång. Inom vår sociallagstiftning är provisorielinjen ingalunda någon nyhet. En hel rad av de lagar, vi för närvarande ha, ha från början varit begränsade till vissa år och till slut givits definitiv giltighet. Syftet med denna begränsning har ingalunda varit att sedan provisorietiden utlöpt låta allt återgå till vad som var förut utan i stället att få ökade möjligheter till en djupgående omprövning av det lagfästa systemet. Det är just detta syfte, som vi i förevarande fall ha önskat uppnå.

På grund av partigrupperingen i utskottet, som väl svarar mot uppdelningen här i kammaren, är det ju tydligt, att riksdagen i fråga om detta vårt speciella önskemål kommer till samma resultat som utskottsmajoriteten. Inom det läger jag representerar fästes dock stor vikt vid att anordningen med dyrortsgraderade folkpensioner icke fastläses för en oviss framtid i det mindre tillfredsställande skick, som den föreligger i propositionen. Därför är det också åtskilliga av mina meningsfränder i denna kammare och i medkammaren, som vid principvoteringen om lagen icke anse sig kunna ge utskottsförslaget sin röst.

Herr Hage vände sig emot den formulering, som den av folkpartiets utskottsrepresentanter avgivna reservationen hade fått, och trodde sig i denna formulering kunna vädra ett försök att ge provisorietanken det innehållet, att när tre år gått till ända förhållandena skulle återgå till det gamla. Inom den socialdemokratiska pressen gjordes vid tiden för framläggandet av vår motion liknande antydningar. Jag förutsätter inte, att de socialdemokratiska skribenterna ha läst motionen, men vågar inte insinuera att man inte har gjort det i utskottet. Vi ha sökt förebygga, att denna misstanke skulle uppstå genom att i motiveringen särskilt angiva, att detta ingalunda är vår mening. Jag hoppas därför, att denna insinuation icke skall behöva förekomma i den fortsatta diskussionen. Herr Hage vet säkerligen mycket väl, att den formulering av övergångsbestämmelsen, som har föreslagits i reservationen, är nödvändig för att överhuvud taget ge provisorietanken ett materiellt innehåll.

Medan jag har ordet, vill jag dröja ett ögonblick vid ett förhållande, som i

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

detta sammanhang förtjänar att uppmärksammas. Det är det så många gånger påtalade sambandet mellan folkpensioneringen och fattigvården. Huvudmotivet såväl för den år 1935 genomförda stora pensionsreformen som för den mindre utvidgning, som riksdagen i dag sannolikt går att besluta, har ju angivits vara angelägenheten att befria så många som möjligt av de gamla och orkeslösa från förödmjukelsen att behöva anlita fattigvården. I den offentliga debatten om folkpensioneringen har just denna synpunkt spelat en utomordentlig roll, exempelvis under valrörelsen i höstas. Ett starkt stöd för detta resonemang kan också hämtas från pensionsfrågans behandling i olika instanser; icke minst återkommer temat i riksdagsakterna från år 1935. I särskilda utskottets utlåtande i ärendet vid nämnda riksdag heter det på tal om förhållandet mellan folkpensionen och fattigvården bland annat följande: »Det är uppenbart ett missförhållande, att i så stor utsträckning två samhällseliga försörjningsanordningar samtidigt skola behöva anlitas. Det måste vara ett mål för en reform av folkpensioneringen att i möjligaste mån göra denna så effektiv, att dess klientel icke samtidigt behöver söka fattigvårdsunderstöd.»

Vidare uttalade utskottet i fråga om fördelningen av kostnaderna mellan stat och kommun en förväntan, att den beslutade pensionsreformen komme att medföra en motsvarande minskning av från fattigvården utgående hemunderstöd, och för att underlätta för fattigvårdsstyrelserna att vidtaga åtgärder i detta syfte borde pensionsstyrelsen underrätta fattigvårdsstyrelserna om de av reformen föranledda pensionshöjningarna. Detta har sedermera även skett.

Sedan den nya pensionslagen nu varit i tillämpning några månader, kan man få en viss uppfattning om reformens verkningar i här berörda hänseende. Det är då påfallande, att ansträngningar från vissa håll göras att i mer eller mindre grad hindra den utveckling, som särskilda utskottet och riksdagen förordade år 1935 och som då av alla ansågs naturlig och eftersträfvansvärd, ty några reservationer mot de av mig citerade uttalandena från utskottet förekommo icke. Tidningen Socialdemokraten innehöll exempelvis på nyåret en artikel om de nya folkpensionerna, vari det talades om att den kommunala småsnålheten icke borde tillåtas att genomföra en mot pensionsökningen svarande nedsättning av fattigvårdsunderstöden. Och pensionsstyrelsens tillförordnade chef gav auktoritativt stöd åt dessa tendenser genom att i en nyårshälsning till svenska folket varna mot det, som riksdagen år 1935 funnit vara en självklar konsekvens av folkpensionsreformen.

Från deras utgångspunkter, som ivrigt plädera för att ökningen av folkpensionerna icke får medföra någon minskning i hemunderstöden från fattigvården, måste ju hela pensionsreformen med utgångspunkt från de motiv, som anfördes, när den på sin tid förbereddes och framlades, te sig som tämligen förfelad. Icke minst med beaktande av dessa alltjämt kvarstående meningsskiljaktigheter om vad folkpensionen är och vad den borde vara, ha vi också i vår motion som ett skäl för provisorietanken åberopat innebörden i en annan motion, som folkpartiet väckt till årets riksdag, vari vi påyrka en utredning om hela den samhällseliga hjälpverksamhetens grunder och organisation. Vi konstatera där, att vi redan ha en hel rad av skilda, sidoordnade hjälpformer, och vi kunna ju litet var fastslå, att vi snart dagligdags äro i färd med att tillskapa nya. Vi äro tydligen på väg mot en allt större splittring av den sociala samhällsvården, utan att egentligen veta, vart vi vilja nå och var vi hamna. Det kan därför vara skäl att enligt den sist åberopade motionen snarast ta en grundlig översyn av hela denna del av den offentliga verksamheten.

Häri vilja vi som sagt finna ett ytterligare skäl för yrkandet om provisorisk giltighet av de föreslagna bestämmelserna om dyrortsgraderade folkpensioner. Den av oss förordade undersökningen av hela hjälpverksamheten måste givetvis

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

inefatta jämväl folkpensionens uppgift och ställning i hela det samhälleliga hjälpsystemet, och därför böra icke grunderna för folkpensioneringen ytterligare fastläsas. Om provisorielinjen väljes, har man större frihet i framtiden att infoga dyrortsgraderingen i hjälpsystemet på ett lämpligare sätt än som nu sker. Jag kommer alltså, herr talman, att vid föredragningen av ikraftträdesbestämmelserna i den föreslagna lagen yrka bifall till den reservation, som avgivits av herrar Österström och Knut Petersson.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Det kan inte vara behöfligt, att undertecknad i dagens debatt tager upp till prövning hela den serie av argument, som från olika utgångspunkter kunna anföras i detta ämne. Jag skall därför begränsa mig till att anföras ett par synpunkter.

När herr Skoglund berörde yrkandena, att hela den s. k. socialvården skulle underkastas en översyn, och i detta sammanhang med glädje hälsade ett uttalande, som undertecknad gjort i propositionen rörande barnpensioneringen, så fäste jag mig mindre vid den samstämmighet beträffande nödvändigheten av en sådan översyn, som kan råda oss emellan, än vid de, jämfört med mina, rakt motsatta slutsatser, herr Skoglund drog beträffande t. ex. det ärende vi nu behandla. Han drar nämligen den slutsatsen, att det sociala reformarbetet, sådant det exempelvis tar sig uttryck i den föreliggande propositionen, tillsvidare skulle inställas, och att man skulle avvakta denna s. k. översyn över socialvården innan man beslutar, om en dyrortsgruppering skall införas eller icke. Skulle det bli ett ledmotiv för riksdagen att stoppa hjälpåtgärderna för de människor, det här gäller, för att i stället åstadkomma vad som möjligen kan anses vara en bättre *form* för vissa av dessa hjälpåtgärder, är jag för min del beredd att avstå från denna översyn. Jag måste betrakta det såsom ofantligt mycket viktigare, att man ordnar stöd åt fattiga människor på de punkter, där det är behöfligt, än att man först nödvändigtvis skall besluta, huruvida en pensionsnämnd, en barnavårdsnämnd eller eventuellt en gemensam socialvårdsnämnd skall handha tillämpningen av den lag, vi kunna komma att besluta.

Beträffade denna översyn kunde det kanske vara befogat att tillägga ytterligare några ord. Frågan om en samorganisation av olika grenar av den sociala hjälpverksamheten — så långt den är möjlig att genomföra — har varit aktuell sedan år 1920, om jag icke minns fel. Då finansminister Thorsson — jag tror det var 1922 — gick fram med Geddesyxan mot kommittéerna, föll för densamma bl. a. en kungl. kommitté, som ett par år hade arbetat för att åstadkomma en dylik samorganisation. Trevande försök gjordes sedermera i samma riktning, och år 1929 eller 1930 tillsatte den dåvarande regeringen på föredragning av socialminister Lybeck en kommitté med speciell uppgift att utreda denna översyn över socialvården. Kommittén blev färdig med sitt arbete 1934, vill jag minnas, eller kanske det inte var förrän 1935. Kommittén bestod, såvitt man kan döma, av personer som voro synnerligen livligt intresserade för detta problem, hur man skulle ordna socialvården. Initiativtagaren under arbetslöshetsutredningarna till återupptagandet av tanken på denna samorganisation var medlem av kommittén, och där funnos även andra, som betraktade denna samorganisation som något centralt i det sociala reformarbetet i vårt land. Efter fyra till fem års som jag förmodar mycket tråget arbete kunde denna kommitté framlägga ett förslag. Det överlämnades sedermera till alla slags remissmyndigheter i vederbörlig ordning. Det visade sig då, att åtminstone 75 % av dessa både Gud bevara sig för deras förslag. Det blev endast kvar en enda liten detalj av det, och det var förslaget om införande av socialregister. När frågan om socialregister kom upp till behandling, fanns det

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
icke en motionär i svenska riksdagen, som yrkade på att man i stället skulle lägga fram kommitténs förslag i dess helhet.

Om jag försöker se på frågan ur historisk synpunkt, konstaterar jag, att vi ha haft en kommitté, som i minst fyra år har utrett detta spörsmål. De resultat, som denna kommitté lyckats åstadkomma, ha i allt väsentligt fallit platt till marken. Nu vill man från högerhåll — de frisinna vilja ju icke draga samma slutsats av sina yrkanden på samorganisation — uppställa frågan om översyn av den sociala hjälpverksamheten som ett slags skärm emot det reformarbete, som skulle medföra direkt gagn för de människor, det gäller. Sedan kan man ju tvista om hur stort detta gagn är, men ingen kan väl bestrida, att de skulle få gagn av de åtgärder, som äro föreslagna. Någoting sådant vill jag under inga omständigheter vara med om, och jag måste till min glädje konstatera, att man i allmänhet inom riksdagen, med undantag av högern, såvitt jag kan förstå heller icke vill vara med om en sådan ordning.

Jag skall försöka utveckla min tankegång litet närmare. Jag är övertygad om, att innan man kan skapa den rätta formen för en sådan gemensam socialvård, man först bör fråna fattigvården ha avskilt alla de grenar av den sociala omvårdnaden, som kunna skiljas därifrån. Detta bör ske därför att fattigvården icke skall vara den dominerande hjälpformen i vårt land, när vi genomföra en reform. Genom de beslut, som jag hoppas att denna riksdag kommer att fatta, sker redan nu en betydande överflyttning till andra områden. Genom dyrortsgraderingen, moderskapspenningen, mödrahjälpen, barnpensioneringen och bidragsförskotten kommer den ena gruppen efter den andra att avskiljas och fattigvården begränsas till rimligare mått. Jag tror inte, att frågan om översynen av den sociala hjälpverksamheten är mogen att tagas upp, förrän man på detta sätt har begränsat fattigvården till ett minimum — kanske inte fullständigt till det minimum, som jag hoppas att man en gång skall komma till, men åtminstone någoting ditåt.

Varför är nu detta så viktigt? Jo därför, att hur man än ordnar en sådan samorganisation av socialvården, kommer den att medföra en viss grad av byråkratisering. I mindre städer, där man nu med frivilliga krafter kan ordna saken, där får man anställa en funktionär, som får taga hand om den. I de stora städerna får man utöka funktionärstaben. Där försvinner praktiskt taget all frivillig medverkan. Dessa frivilliga krafter få visserligen sitta på sammanträden och där pröva dessa saker, men de få där aldrig mer personlig beröring med klientelet, med fallen att göra. Om det finns något fördärligt på detta område, så är det fattigvårdens byråkratisering. Det kan ej hjälpas, att det många gånger inträffar, att å fattigvårdens vägnar kommer en tjänsteman, som är ganska ung, nyligen utexaminerad från något institut och som har fått lära sig, hur man i huvudsak skall behandla fattigvårdsfall. Han framställer de mest egendomliga frågor till vederbörande, som eventuellt skola beredas fattigvårdshjälp. Principen är ju den, att om någon begär fattigvårdshjälp och har 100 kronor på banken, så skola dessa vara uppätna, innan enligt lagen fattigvårdshjälp kan beredas. Jag vet, att det i praktiken modifieras något, men sådan är dock själva innebörden. I stället för denna s. k. individuella prövning av fattigvårdsbehovet, där man begär, att vederbörande skall ha sålt hälften av sina möbler, ha sålt varje värdeföremål, som ej har karaktär av en absolut nödvändighetsartikel, ha förbrukat vartenda öre på sin sparbanksbok, innan han kan få denna hjälp, så fastställer man nu vissa bestämda, på annat sätt objektivt bedömbara grundlinjer för när en person skall ha rätt att erhålla visst samhällsstöd. Det är den stora principiella innebörden i det lagstiftningsarbete på detta område, som pågått i riksdagen under de senare åren, som jag hoppas skall med än större kraft fortsättas vid denna riksdag och i vilken

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

denna dyrortsgruppering är ett led. Det gör, att själva byråkratiseringsfaran för framtiden ej blir lika stor. Det blir ej någon mera ingående individuell prövning om vederbörande verkligen använt vartenda öre av sina egna tillgångar eller eventuellt sina anhörigas tillgångar, det blir nu i stället så, att man säger, att om den eller den har en inkomst, som överstiger en viss gräns, så är han ej berättigad, men om hans inkomster komma under denna gräns, är han berättigad att erhålla hjälp. Jag tror alltså, att det sociala reformarbete, som nu pågår, måste vara, jag vill ej säga fullständigt, men i huvudsak avslutat eller nära sin avslutning, innan man med framgång kan bedöma, hurvida man skall genomföra en gemensam organisation för hela socialvården. Jag har således en uppfattning rakt motsatt herr Skoglunds. Jag förmodar, att den nya kommittén skall taga ungefär lika lång tid som den gamla kommittén, 3—4 år, och då hinner den inhämta en del erfarenheter, innan den utarbetar ett nytt förslag, som sedermera måste underkännas av alla andra sakkunniga, som ha att yttra sig i saken. Då kan man möjligen komma fram till ett hållbart resultat. Men då bör man ej som sagt göra hela denna historia med översyn av socialvården till en skärm mot det sociala reformarbetet.

Det finns här en anmärkning framställd mot förslaget till dyrortsgruppering av pensionerna, för vilken jag skulle tro att det finnes fog, nämligen att även de pensioner, som komma att utbetalas, om riksdagen accepterar det föreliggande förslaget, ej kunna leda till fullständig skilsmässa mellan pensionering och fattigvård. Utskottet har självt pekat på de ensamstående. Vi veta mycket väl, att det kommer att finnas åtskilliga fall, där en ensamstående pensionär ej pensionsvägen erhåller den inkomst, på vilken han kan försörja sig, åtminstone om det ställes några som helst anspråk på denna försörjning. Det är jag den förste att beklaga, och jag skulle med glädje hälsat, om man från det håll, där man speciellt tillspetsat anmärkningarna på denna punkt, icke minst från det frisinnade partiets sida, velat föreslå någon förbättring i ekonomiskt avseende av de av Kungl. Maj:t föreslagna pensionerna i stället för att säga, att det som nu är av vikt, det som till och med gör, att principiella anhängare av reformen rösta mot den i dag, om jag förstod herr Andersson i Rasjön rätt, det är, att man får begränsa giltighetstiden för lagen till tre år. Det är det väsentliga för dessa herrar. Ja, var och en har sina motiv, och jag förmodar, att det har stått en dragkamp även i år inom det frisinnade partiet.

Jag lyssnade noga på herr Anderssons i Rasjön uttalande för att höra, om däri skulle finnas en aning av värme vid tanken på att man i alla fall skulle lyfta upp 100,000 människor, gamla pensionärer och invalider, till litet bättre förhållanden än nu. Men det kunde jag absolut ej upptäcka, utan det verkade mera av att härtill var man nödd och tvungen. Jag har en bestämd känsla av att herr Andersson i Rasjön helst skulle ha yrkat avslag, sannolikt med begäran om utredning på alla oklara punkter, en utredning, som skulle taga 3 à 4 år, och så hade man fått undan hela saken för de närmaste 5—6 åren. Jag tycker som sagt, att det rimliga för ett socialt reformparti — och som ett sådant önska ju de frisinnade att framträda — hade varit, att man sökt hjälpa till att förbättra reformen i stället för att bara klaga över att den punkten är ej riktigt klar, att på den punkten blir det kanhända en aning av orättvisa kvar, och så använda det som motiv för en så besynnerlig tanke, jag vågar säga det, att *just denna lag* skulle göras till en provisorisk lag. Om det vore så, att man från det frisinnade partiets sida väntade sig, att t. ex. *vi* skulle göra ett mer eller mindre energiskt motstånd mot att utjämna de orättvisor, som kunna kvarstå efter denna lagstiftnings genomförande, att *vi* skulle motsätta oss förbättringar, t. ex. för att mera definitivt över hela lan-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

det lyfta upp pensionerna över fattigvårdsnivån, om man inbillade sig något sådant på de frisinnades håll, eller att vi överhuvud taget av någon slags faderskänsla för själva förslaget skulle låta förleda oss att ej sakligt bedöma förbättringsförslag, då skulle jag möjligen förstå provisorietanken. Men det finns verkligen ej någon anledning att tro, att vi skulle bli motståndare till rimliga förbättringar av detta lagstiftningsverk, som ingalunda är fulländat. Man kan för övrigt ej begära, att det skall vara så absolut idealiskt, att det ej skulle kunna framställas några anmärkningar däremot. Så långt kunna vi ej sträcka våra anspråk, därför att vi äro vanliga människor, som begå många fel, även när det gäller sådana här ting.

Jag skall i övrigt ej upphålla tiden. Att det blir ojämnheter i dyrortsgrupperingen, det ligger i sakens natur. Vi kunna ej ändra vårt land och dess struktur. Att detta möjligen kunde föranleda ett ökat antal dyrortsgrupper, vill jag ej bestrida, men jag skulle betrakta en sådan utveckling som olycklig på detta område, därför att jag ej tror, att man tål vid en belastning med alltför många dyrorter. Det får emellertid bli en framtidsomsorg. Nu föreslås det tre grupper med en viss utjämning på några punkter.

Jag ber om ursäkt, att jag återkommer till frågan om fattigvården. Det finns nämligen en sak, som jag ej vill underlåta att påpeka. När diskussionen rörande 1935 års reform och dess tillämpning ur fattigvårdssynpunkt kom upp, sökte jag skaffa mig en bild av hur fattigvården var beskaffad på olika håll. Jag skall ej här låta förleda mig till någon längre historik. Jag vill bara nämna, att jag bland annat konstaterade en skillnad mellan två samhällen, som lågo intill varandra, på ej mindre än 600 kronor beträffande maxibeloppet för fattigvårdsunderstöd åt en familj, som fallit fattigvården till last. En skillnad på 600 kronor! Jag vill ej ge mig in på hur höga beloppen voro i och för sig. Då sade jag mig: är det en sådan ojämnhet över hela landet, då vore det oresonligt att begära, att avdragstillämpningen på grund av 1935 års beslut skulle vara precis lika i alla kommuner. Det måste alltid bli något olika, när det på sina håll förekommer en mycket hög fattigvårdsnivå, vilket uppenbarligen det ena av dessa båda samhällen måste haft, enär skillnaden mot grannkommunen utgjorde 600 kronor. Då kan man ej begära, att de kommunala myndigheterna skola se på frågan om pensionernas inverkan på fattigvården precis lika i de bägge kommunerna. Jag förmodar, att det till viss grad kommer att bli fallet även nu, när dyrortsgrupperingen kommer att införas. Om nivåskillnaden mellan olika fattigvårdssamhällen är mycket stor, kan man ej absolut och generellt säga, att det är den gamla fattigvårdsnivån, som skall vara avgörande, så att i den mån fattigvårdsunderstöden skjuta över pensionsbeloppen, det ej blir några förbättringar alls i den standard, som där kan förekomma. Det är väl närmast på den punkten såsom på många andra, som erfarenheten kommer att efter hand ge oss anvisning om hur man lämpligen bör förfara.

Jag behöver kanske ej säga, att jag naturligtvis är glad över det utskottsutlåtande som föreligger. Jag är glad, även om jag fuller väl vet, att förslaget har sina brister, och jag är glad över det beslut, som jag hoppas att riksdagen snart nog kommer att fatta.

Herr Mårtensson: Herr talman! Herr Skoglund uttalade sitt beklagande av att en boskillnad, som han uttryckte sig, mellan pensionering och fattigvård ej kommit till stånd i den utsträckning, som han väntat sig, och herr Andersson i Rasjön var inne på ungefär samma synpunkt i det anförande, som han höll för några minuter sedan. Får man tolka detta herr Skoglunds uttalande på det sättet, att han anser, att fattigvårdsunderstöden ej minskats i tillräck-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

ligt stor utsträckning nu, sedan den nya pensionslagen trätt i kraft. Jag får säga, att jag har en annan uppfattning i denna fråga, och jag vill därför understryka ett uttalande, som utskottet gör på sid. 15, där det talas om att i den händelse pensionerna bereda pensionärerna en något så när dräglig utkomst, så bör naturligtvis fattigvårdsunderstöden minskas och eventuellt helt indragas. Utskottet säger vidare: »Har däremot nämnda standard av ena eller andra anledningen hittills varit för låg — och så torde tyvärr alltjämt vara fallet i ej ringa utsträckning — är det angeläget, att den möjlighet till avhjälpande av dylika missförhållanden, som uppenbarligen öppnas genom folkpensionernas höjning, till fullo utnyttjas.» Jag vill understryka detta uttalande, framför allt därför att det finns vissa fatigvårdsmyndigheter här i landet, som hava säkert understödet till de gamla pensionärerna från och med den nya pensionslagens ikraftträdande i så stor utsträckning, att en del pensionärer ej fått en högre standard än vad de tidigare hade. Ja, det har meddelats, att det till och med finns pensionärer, som fått en lägre sammanlagd inkomst efter den 1 januari 1937 än vad de hade före denna tidpunkt. Detta var väl ändå ej meningen, när riksdagen fattade sitt beslut i fråga om pensionslagen 1935, utan meningen med denna pensionsreform var väl, att de gamla genom de förbättrade pensionerna skulle få en något drägligare tillvaro på ålderns dagar. Jag vågar därför i detta sammanhang uttala den förhoppningen, att detta blir fallet efter det uttalande, som utskottet gjort och som jag här delvis har citerat.

Det är ännu en annan fråga, som jag i detta sammanhang vill beröra. Genom 1935 års pensionslag infördes en bestämmelse om privilegierad inkomst. Genom denna bestämmelse införande i den nya pensionslagen gjordes det möjligt för stora arbetargrupper här i landet att komma i åtnjutande av tilläggs-pensioner. Detta hade ej varit möjligt för dessa arbetargrupper tidigare, därför att om de fått uppbära ett understöd eller en pension från sina f. d. arbetsgivare, så räknades detta understöd eller denna pension som inkomst, i den mån beloppet översteg 50 kronor för den ensamme och 100 kronor för två äkta makar, där båda voro pensionsberättigade. Enligt den nya pensionslagen kan den ensamme pensionären få ha en pension från arbetsgivaren på 400 kronor och två äkta makar kunna få ha en pension till ett belopp av 500 kronor per år utan att detta medför någon minskning av eller något avdrag på tilläggs-pensionen. De pensionärer, som hade kommit i åtnjutande av dessa understöd eller dessa arbetsgivarepensioner och som på grund därav ej fingo några tilläggs-pensioner enligt den gamla lagen, blevo helt naturligt mycket tillfredsställda med den ändring, som genomfördes i den nya pensionslagen. Men man måste tyvärr konstatera, att de förhoppningar, som de gått och närt, att genom denna nya pensionslag skulle skapas möjligheter för dem att leva något drägligare på ålderdomen eller rättare sagt att de genom dessa nya bestämmelser skulle få sin försörjningsfråga ordnad på ett ganska tillfredsställande sätt, ej hava gått i uppfyllelse. Det var nämligen så, att en del bolag här i landet, strax när de nya bestämmelserna trädde i kraft, passade på att genomföra betydande sänkningar av de pensionsbelopp, som tidigare utgått till deras f. d. arbetare, som kommo i åtnjutande av tilläggs-pension. En del bolag ha sänkt dessa pensioner med ungefär hälften av de förut utgående beloppen, varigenom dessa gamla arbetare numera knappast komma upp till en högre sammanlagd inkomst per år än vad de hade, innan den nya pensionslagen blev genomförd. Det var nog ändå ej riksdagens mening, när denna pensionslag antogs 1935 och när dessa bestämmelser om privilegierad inkomst blevo införda i lagen, att de i viss mån skulle vara till gagn för vissa större bolag och att dessa bestämmelser skulle sätta dessa bolag i stånd att tillgodogöra sig en del av de pensionsförbättringar, som voro avsedda för de gamla arbetarna. Det är dess bättre icke

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
 alla bolag, som ha gått tillväga på samma sätt mot sina f. d. arbetare. Men de bolag, som ha gjort detta, ha enligt min mening visat bra liten förståelse för sina gamla trotjänare. Jag vill därför rikta en vädjan till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, att han följer utvecklingen på detta område med största uppmärksamhet. Jag har full vetskap om att chefen för socialdepartementet ej kan här vidtaga några direkta åtgärder. Men med det stora intresse, som han visat under de senare åren för att få en lösning till stånd av denna fråga och därmed bereda de gamla åldringarna här i landet litet bättre förhållanden på ålderns dagar, är jag övertygad om att han försöker göra, vad han kan göra, för att en sådan utveckling ej skall få fortsätta, att när riksdagen beslutar förbättringar på ett eller annat område dessa förbättringar sedan skola utnyttjas för ändamål, för vilka de icke äro avsedda.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Dyrortsgraderingen av folkpensionerna, som man väl nu kan anse som säkerställd här i riksdagen, är en nödvändig och ofrånkomlig åtgärd, om man vill skapa något så när rättvisa förhållanden för de olika orternas pensionstagare. Levnadskostnaderna på de skilda orterna äro ju så väsentligt olika, att det, som utskottet säger, är en ofrånkomlig gård av rättvisa, att pensionernas storlek anpassas efter levnadskostnadernas olika höjd på skilda orter. Önskvärdheten av den reform, som nu föreslagits, är nog också praktiskt taget ganska allmänt uttalad. Man märker även, att högerreservanterna inom utskottet, som yrka avslag på det föreliggande reformförslaget, ha haft synnerligen svårt att kunna konstruera fram några skäl för sitt avslagsyrkande.

Som ett betydelsefullt skäl för avslag framhålles i reservationen — och herr Skoglund sökte även i sitt nyss hållna anförande stödja sig på detta skäl — att en tydlig utjämning av levnadskostnaderna mellan land och stad alltmer gör sig gällande. — »Om man bortser från skillnaden i hyreskostnader» tillägga reservanterna försiktigtvis. Ja, det är ju klart, att om man så där lättvindigt bortser ifrån alla de större utgifter, som pensionstagare på dyrorterna ha för sitt uppehälle, kan man naturligtvis, såsom högerreservanterna och herr Skoglund här gjort, yrka helt avslag på dyrortsgraderingen. Man förstår ju, att det för motståndarna till denna gradering är av allra största betydelse att bortse exempelvis från skillnaden i hyreskostnader, men högerreservanterna borde väl ändå veta, att så där lättvindigt går det sannerligen icke för de fattiga pensionärerna att bortse ifrån och slippa undan de större utgifterna på de dyrare orterna.

»Utan att ingå i utförligare kritik av den kungl. propositionens brister» yrkar man, att riksdagen måtte avslå densamma. Det är slutklämman i högerreservationen. För min del vill jag vända på biffen och säga, att utan att ingå på någon utförligare kritik av propositionens brister vill jag yrka *bifall* till det föreliggande förslaget om dyrortsgradering av folkpensionerna. Dock med ett tilläggsyrkande rörande ett par särskilt viktiga punkter. Dessa båda punkter måste jag här i korthet något närmare beröra. Det är dels frågan om pensionsåldern och dels tilläggs pensionernas storlek.

I den motion, som jag och mina partikamrater väckt, ha vi hemställt, att riksdagen i samband med genomförandet av dyrortsgraderingen måtte i skrivelse till regeringen anhålla om förslag snarast möjligt dels om en sänkning av pensionsåldern och dels om en höjning av tilläggs pensionerna till det högre belopp, som är erforderligt för att pensionstagarna skola bli tillförsäkrade en tillfredsställande levnadsstandard. Det är då främst de ensamstående pensio-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

närerna, vilka enligt min mening behöva större tilläggspensioner än vad regeringen föreslagit. På båda dessa punkter har även utskottet i sitt utlåtande erkänt, att brister föreligga i den föreslagna pensionslagstiftningen. Utskottet föreslår visserligen icke någon direkt ändring i regeringsförslaget beträffande pensionsbeloppens storlek. »Emellertid är det klart», säger utskottet på sidan 13 i sitt utlåtande, »att de föreslagna pensionsbeloppen, vilka avpassats med hänsyn tagen till behovet för hushåll bestående av två pensionstagare, i regel icke kunna vara tillräckliga ur försörjningssynpunkt, då fråga gäller ensamstående pensionstagare.» Och utskottet säger vidare, att det är en »brist hos såväl 1935 års lag som den nu ifrågasatta ändrade lagstiftningen, att den icke i så stor utsträckning, som skulle vara möjligt, löser försörjningsproblemet för våra invalider och åldringar». Ja, det är just denna brist som vi från socialistiska gruppens sida påtalat. Vi påtalade detta med skärpa då 1935 års lag antogs, och vi ha i vår motion i år ytterligare framhållit behövligheten av att denna brist avhjälpes.

Jag noterar med tillfredsställelse det erkännande, som utskottet här gjort angående riktigheten i de synpunkter, som anförts i våra motioner beträffande denna sak. Andra lagutskottets nu föreliggande utlåtande skiljer sig avsevärt från de uttalanden, som utskottet tidigare har gjort i detta avseende. Utskottet har ansett sig icke böra närmare gå in på denna fråga men har ändå, som det heter i utskottets utlåtande, »ansett sig böra rikta uppmärksamheten på att ytterligare försörjningsproblem föreligga på det område, varom här är fråga». Då riksdagen nu gör detta uttalande till sitt, så böra även fattigvårdsmyndigheterna tillhållas att beakta detsamma. Det är nämligen ett beklagligt faktum, som också den föregående talaren berörde, att fattigvårdsmyndigheterna i många fall gått synnerligen bryskt till väga i fråga om nedskärning och indragning av hemunderstöden, då den beslutade pensionsförhöjningen trädde i kraft. Det finns bevis för att fattiga pensionärer, i vissa fall på grund av denna hårdhänta indragning och nedskärning av de kommunala understöden, till och med kommit i ett sämre läge och fått sämre levnadsstandard efter pensionsförhöjningen än de hade före densamma. Beträffande denna sak säger nu utskottet, att har »nämnda standard av ena eller andra anledningen hittills varit för låg — och så torde tyvärr alltså vara fallet i ej ringa utsträckning — är det angeläget, att den möjlighet till avhjälpande av missförhållanden, som uppenbarligen öppnas genom folkpensionernas höjning, till fullo utnyttjas. Utskottet har i förevarande sammanhang velat framhålla dessa synpunkter, enär det synes önskvärt, att statsmakternas intentioner i hithörande avseenden komma till klart uttryck.» De fattiga pensionstagarna och deras talesmän ute i bygderna böra taga fasta på detta uttalande och utnyttja detsamma på det sätt som behövs.

Det har oupphörligt vid behandlingen av folkpensionsfrågan framhållits, att huvudsyftet med pensionsreformen är att skapa en sådan ordning, att pensionstagarna befrias från tvånget att för sin försörjning anlita fattigvården. Med hänsyn till det förhållandet, att pensionsbeloppen fortfarande bli så låga, att pensionstagarna i stor omfattning komma att nödgas anlita fattigvården även i fortsättningen för sitt uppehälle, kommer jag, herr talman, att yrka bifall till vår motion om skrivelse till regeringen med begäran om förslag till höjning av tilläggspensionerna till det högre belopp, som är erforderligt för att pensionstagarna skola bli tillförsäkrade en tillfredsställande levnadsstandard.

Beträffande frågan om de blindas rätt till folkpensioner tillstyrker utskottet enhälligt skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning huruvida till blindhetsersättning berättigade personer genom ändringar i lagen om folkpensionering eller på annat sätt kunna beredas en förbättrad ekonomisk ställ-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
ning, samt om framläggande för riksdagen av de förslag, till vilka utredningen kan föranleda. Förslaget om att de blinda, som åtnjuta blindhetsersättning, även böra komma i åtnjutande av full folkpension, är ett synnerligen berättigat och behjärtansvärt krav, och jag vill uttala den förhoppningen, att utredningen i denna fråga kommer att påskyndas, och att förslag i denna riktning så snart som möjligt måtte föreläggas riksdagen.

I fråga om pensionsåldern ha vi i vår motion framhållit önskvärdheten av att en sänkning av densamma kommer till stånd, och vi ha påyrkat, att denna fråga skall tagas under övervägande. Utskottet säger nu i sitt utlåtande, att hur önskvärt det än skulle vara med en något lägre pensionsålder än 67 år, så kan utskottet icke nu förorda en framställning till Kungl. Maj:t från riksdagens sida i enlighet med yrkandet i vår motion. Det är framför allt kostnaderna, som utskottet anfört såsom skäl för sitt ståndpunktstagande i denna fråga. Ute i kommunerna ser man nog emellertid på denna fråga något annorlunda än vad utskottet gör. Jag vill i detta sammanhang också erinra om vad socialministern anfört rörande denna sak i sin proposition beträffande pensionsfrågan till 1935 års riksdag. I nämnda proposition framhöll socialministern, »att i flera yttranden, särskilt från kommunalt håll, ifrågasattes mer eller mindre bestämt, att pensionsåldern borde sänkas, varvid 65, 63 och även 60 års ålder nämnts såsom lämplig pensionsålder». Det är naturligtvis de kommunala myndigheternas erfarenhet på detta område, som här talar sitt tydliga språk. På grund av rationaliseringen och den alltmer uppdrivna arbetstakten på arbetsplatserna bli de äldre arbetarna i allt större utsträckning avkopplade ifrån det produktiva arbetet och ställda utan försörjningsmöjligheter. Det är också en ganska allmän tendens, att arbetsköparna alltmer börja söka göra sig av med arbetarna, då de bli något över 60 år gamla. Och i stor utsträckning sker detta utan att dessa gamla arbetare erhålla någon som helst pension eller något ålderdomsunderstöd från arbetsköparna. Man möter ofta gamla arbetare på något över 60 år, som på detta sätt utestängts från alla arbets- och utkomstmöjligheter. Det är omöjligt för dessa gamla arbetare att erhålla förvärvsarbete i den öppna arbetsmarknaden. De ha icke rätt till någon folkpension förrän efter fyllda 67 år, och fattigvårdsmyndigheterna anse sig i många fall icke heller ha någon uttrycklig skyldighet att ge dem understöd, därför att de icke äro helt invalider. Det är icke så underligt, att dessa gamla arbetare ställa frågan: vad mena ni egentligen, att vi skola leva av? Ja, till slut blir det givetvis fattigvårdsmyndigheterna, som måste ge ett litet nödortfigt understöd. Men nog måste man väl ändå säga, att det är ett upprörande förhållande, att gamla utslitna arbetare bli ställda i ett dylikt nödläge.

Med hänsyn bland annat just till dessa förhållanden och med anledning av den allt längre och längre drivna rationaliseringen inom produktionslivet är det av behovet starkt påkallat, att en sänkning av den nuvarande pensionsåldern kommer till stånd. Man måste även beakta nödvändigheten av att bereda de unga arbete i större utsträckning genom att ge de gamla möjlighet att träda tillbaka och lämna arbetet vid tidigare ålder. Alla skäl tala för att åtgärder snarast möjligt böra vidtagas för genomförande av en lägre pensionsålder. Yrkandet i vår motion innebär, att riksdagen bör uttala sig i denna riktning och hos regeringen anhålla om undersökning rörande möjligheten att framlägga förslag till en sådan ändring av lagen om folkpensionering, att en lägre pensionsålder än den nu gällande blir fastställd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till punkterna I och II i utskottets hemställan. Beträffande punkten IV yrkar jag bifall till den av mig och mina partikamrater väckta motionen.

Ang. dyrvortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Skoglund**: Herr talman! Socialministern lämnade för en stund sedan från statsrådsbanken en upplysning angående huru han tänkt sig socialvårdens omorganisation och vilka motiv han har för en sådan omorganisation. Samtidigt skyntade det fram, att han trodde, att när jag talade om någonting liknande, jag hade en motivering därför, som han för sin del icke kunde godkänna. Det är därför, herr talman, jag vågar besvara kammaren ett ögonblick med att försöka litet närmare ange, vilka skäl jag haft, då jag biträtt en motion angående utredning av frågan, huru vi skola ordna vår socialvård.

Huru ligger det till för närvarande? Jo, vi ha fattigvårdsstyrelser, barnavårdsnämnder och pensionsnämnder, vilka arbeta på strängt taget samma verksamhetsfält. Här kommer vidare herr statsrådet och vill införa mödrahjälpnämnder och bosättningslånenämnder. Vi få en rad olika nämnder och styrelser, som hava hand om den sociala omvårdnaden. Herr statsrådet nämnde, att intet var för honom så motbjudande, som om vi skulle gå emot en byråkrativering av samhällsvården. Med den omfattning, som dessa olika vårdformer börja taga, bli också dessa olika nämnder och styrelser i allt större utsträckning nödsakade att anställa särskilda tjänstemän. Jag betraktar det som olyckligt och för den enskilda individens ansvarskänsla skadligt, om den hjälpsökande skall vara skyldig att, så snart han behöver hjälp i en eller annan form, lämna ut sitt hem till bekikande av ett flertal olika funktionärer. Här skall en fattigvårdsstyrelsens befattningshavare komma och undersöka, här skall barnavårdsmannen komma och här skall distriktssjuksköterskan undersöka, om han har sin bostad ordentligt vårdad och skött, här kommer en tjänsteman, som vill ha upplysning för mödrahjälpnämndens räkning o. s. v. Det kan icke, mina damer och herrar, vara önskvärt, att vi ha en vård, som är så pass splittrad.

Lägger jag här till, att dessa olika befattningshavare mängen gång icke veta om varandras göranden och låtanden utan kanske vildtaga åtgärder, som gå stick i stäv mot varandra, så gör detta saken icke bättre. Huru går det för övrigt med dem, som behöva hjälp? Ja, en och annan gång bli de kanske bättre hjälpta på detta sätt, men ibland kanske även motsatsen blir fallet. Det kan gå så, att en hjälpbehövande, som icke är alltför påstridig utan mera försynt och blyg av sig, kan bollas mellan dessa olika hjälporgan utan att få den hjälp han behöver, medan det kanske i andra fall förhåller sig så, att den som är mindre nogräknad försöker att till varje pris taga för sig av samhällets hjälpmöjligheter. Han utnyttjar alla dessa olika institutioner för att få mera än han kanske behöver.

Herr statsrådet talade om att han ville ha hjälpformer, som mera standardiserat ordnade med hjälp åt olika människor, så att man icke behövde en sådan ingående individuell prövning. Till detta vill jag säga, att när det här icke är fråga om en socialförsäkring, där vederbörande själva i stor utsträckning kunna betala försäkringspremierna, utan det är fråga om skattemedel, som äro ställda till förfogande för att hjälpa dem, som äro i behov av hjälp, så ha vi icke blott skyldighet se till att den, som är i verkligt behov av hjälp, också får sådan utan också skyldighet se till att den, som icke är i behov av hjälp, icke utan vidare skall få sådan. Vi ha icke obegränsade medel till förfogande, när det gäller den sociala omvårdnaden. Jag tror, att vi ha all anledning tänka på att fördela de tillgängliga medlen på ett sådant sätt, att hjälpen blir rättvis och till nytta för dem som bäst behöva den. Det är från dessa utgångspunkter jag tillåtit mig påyrka en revision av vår socialvård. Jag vet mycket väl, att herr statsrådet har rätt när han säger, att det är oerhört svårt att finna någon användbar och tillfredsställande form. Jag instämmer,

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
när han pekar på alla de svårigheter som förefinnas. Men jag har också tidigare från samma håll vid andra frågors behandling hört uttalandet att man på grund av föreliggande stora svårigheter icke utan vidare får uppge försöket utan tvärtom anstränga sig att åstadkomma ett resultat. Det är det jag förmenar, och det är det, herr talman, som gör, att jag fortfarande vidhåller, att vi måste söka få ordning på det sociala området.

Herr **Bagge**: Herr talman! Herr Hage framhöll i sitt yttrande, att vi nu hade en ny synpunkt att lägga på detta problem, vilken skulle bestå däri, att det svenska folket i en sorts, om icke formell, så i alla fall reell folkomröstning skulle ha bestämt sig för dyrortsgraderingen vid det senaste valet. Det var en i någon mån likartad tankegång som herr statsministern gav uttryck åt i remissdebatten, då han framhöll, att det parlamentariska styrelsesättet, om jag icke missminner mig, mer eller mindre gjorde det till en lämplighetssak för minoriteten att i en sådan här fråga ge upp sin opposition och i stället rösta för vad folket i val hade uttalat sig för. Jag skulle vilja tillbakavisa det betraktelsesättet; jag tror det är oriktigt både ur faktisk och ur principiell synpunkt. Det var ju otvivelaktigt på det sättet, som herr statsministern sade förra året i debatten i denna sak, att man på socialdemokratiskt håll icke önskade gå ut i valrörelsen, till valslaget på försvarsfrågan, utan i stället ville man få fram folkpensioneringsfrågan, och att den utgjorde ett stort nummer i valrörelsen, veta vi alla. Men det var icke frågan om dyrortsgraderingen som var det avgörande argumentet i valrörelsen. Vad man inom den socialdemokratiska valrörelsen, med en stor fördomsfrihet för övrigt, framför allt försökte göra gällande var, att nu gällde det huruvida *folkpensionerna överhuvud* skulle höjas eller icke, och att — jag har många valtryck och upptecknade yttranden som visa det — man gick till val på att man sade, att högern framför allt och även de andra borgerliga partierna ville motsätta sig *en höjning av folkpensionerna* — det var ju den bättre versionen; den andra versionen var den, att man sade att de ville överhuvud ta bort dem. Därpå har jag som sagt mångahanda belägg, och det var det som upprörde stora delar av valmanskåren. Det var därom som det i så fall var någon sorts folkomröstning, om man så vill, vilket var en fullkomligt meningslös frågeställning, eftersom samtliga borgerliga partier år 1935 hade varit med om att höja folkpensionerna på ett sätt som icke förut haft sin motsvarighet.

I den relativt mindre frågan om *dyrortsgraderingen* har sålunda enligt min uppfattning valrörelsen icke på något sätt givit något uttryck för vad folket menade. Det visar sig ju bl. a. däri, att socialdemokraternas framgångar voro störst på landsbygden och icke alls i städerna, som ju skulle få nytta och glädje av denna dyrortsgradering. Det är väl knappast troligt ändå, att landsbygdens befolkning var så osjälviskt inställd, att den gick fram på den grunden att man skulle ge *städerna* större fördelar. Det förefaller mig knappast troligt.

Vad så beträffar den parlamentariska situation, som skulle göra att vi nu skulle gå med på denna dyrortsgradering, förefaller det mig, att fakta lika litet tala för en sådan uppfattning. Det är ju så, att den parlamentariska situationen kännetecknas av en koalitionsregering mellan bondeförbundet och socialdemokraterna. Vad bondeförbundets ställning till denna fråga beträffar, var det ju så, att dess ledare 1935 var den som framför allt gick fram för en lösning *utan* dyrortsgradering, med den motiveringen att det skulle bli för dyrt och kostsamt med en sådan. Sedan störtade han och hans parti regeringen på denna fråga i juni 1936, och så bildade han och hans parti tillsam-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

mans med socialdemokraternas regering på *samma* fråga men i motsatt riktning i september 1936 efter den s. k. sommarregeringen. Jag har svårt att för min del hysa någon respekt för ett sådant parlamentariskt underlag. För min del ser jag saken helt enkelt på det sättet, att ett parti är i riksdagen naturligtvis skyldigt att försöka genomföra en fråga i den riktning som man har arbetat för inom valrörelsen, men jag kan omöjligen finna, att ett parti är skyldigt att genomföra en fråga i *motsatt* riktning till vad man arbetat för i valrörelsen. Därför menar jag heller icke, att vi inom den nuvarande oppositionen ha någon som helst anledning att ta någon hänsyn till de synpunkter, som jag nyss berört.

Vad så beträffar själva sakfrågan förefaller det mig, som om själva det väsentliga och stora i detta problem ligger i en sak, som berörts i den föregående debatten, nämligen i den planlöshet, som vidlåder den nuvarande socialpolitiken både i organisatoriskt och i finansiellt avseende, och varav denna framlagda proposition är en del. I organisatoriskt avseende kan jag icke förstå annat än att det är en planlöshet att på detta sätt gå till väga, när man alltså motiverar en stor social reform med att man »skall befria folket», som det heter, »från fattigvård», och man sedermera finner, att denna dyrortsgradering icke kan medföra den uppdelning mellan fattigvård och socialförsäkring, som man velat åstadkomma. Jag har förra året i första kammaren tillåtit mig utförligt belysa denna fråga och visa upp, att man kan icke även med dyrortstillägg nå upp till det som man i Stockholm och Göteborg exempelvis för närvarande i många fall lämnar i fattigvårdsunderstöd. Det är således icke möjligt att gå fram på den vägen, om man vill åstadkomma den berömda boskillnaden mellan fattigvård och socialförsäkring.

Det har ställts den frågan — hur vilja herrarna klara upp saken? För det första skulle jag vilja säga, att jag tror vi togo ett steg i rätt riktning, när vi höjde den s. k. privilegierade inkomsten för industriarbetarna och på det sättet gjorde det möjligt för dem att få genomförda pensioner, i större utsträckning stödda på löner. Det är den vägen som man enligt min mening måste gå, när det gäller de dyrare orterna. Det finns ingen möjlighet att med skattemedel komma upp till sådana belopp, att de täcka den levnadsstandard som folk äro vana vid i de större städerna, särskilt de som ha lönearbete, utan det enda sättet är att få hjälp från den högre lön, som där lämnas, till försörjning på gamla dagar. Detta är — som jag icke tillät mig säga förra året — icke någon hastigt påkommen åsikt hos mig utan en tanke som jag försökt framhålla offentligt under många år, ända sedan 1913, då jag haft tillfälle att syssla med dessa saker. Det finns således icke någon organisatorisk plan för den nuvarande socialpolitiken. Man lägger fram den ena understödsgrenen efter den andra, men man får icke någon översikt över hur man tänkt sig att ordna det hela, hur man tänkt sig själva den samorganisation, varom herr statsrådet och chefen för socialdepartementet nyss talade. Han sade, att denna plan skola vi komma med *efteråt*, sedan vi ha genomfört denna överföring från fattigvård till andra understödsformer i så stor utsträckning som möjligt. Jag har mycket svårt att förstå det resonemanget. Det är ju ett synnerligen viktigt och för det svenska samhället djupgående problem som det här gäller. Det gäller att gå över från mera individuellt betonade understödsformer till dessa schematiska penningutdelningar. Det är ju en fråga, som har debatterats i utlandet under många, många år. Det började i England med det bekanta »breaking up of the poor law» och företrädes i Danmark av Steinckes socialreform. Nog förefaller det, att det skulle finnas tillräckligt med material för socialministern för att här kunna lägga

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
fram en principiell framställning, som sedan riksdagen får ta ställning till, på samma sätt som har gjorts i Danmark, där Steincke lade fram sitt berömda reformförslag, till vilket den danska riksdagen först fick ta ställning, och som man sedermera försökt genomföra undan för undan. Den motsatta vägen kan väl icke vara den riktiga, d. v. s. att först genomföra beslutet undan för undan utan någon plan och sedan komma med planen efteråt. Man bör väl ha reda på vad det är man gör, och den svenska riksdagen borde veta, att den nu är inne på en mycket stor omvälvning i fråga om hela understödsväsendet, som den har att ta position till. Det är långt ifrån att man tvärsäkert kan säga vad som här kan vara riktigt. Jag förstår mycket väl de synpunkter som anförts både för det ena och det andra systemet, men det är t. ex. långt ifrån säkert, att det är något särskilt humant att avskilja de människor, som under alla förhållanden *måste* ha individuell hjälp, till en understödsform, fattigvård, som sätter en sådan prägel på dem, att de komma att utgöra mer eller mindre en pariasklass i samhället. Jag tror icke heller att det är utan vidare riktigt att ordna fattigvården på det sätt, som under sådana förhållanden blir nödtvunget. Jag tänker på Danmark t. ex. De av kammarens ledamöter som sysslat med fattigvårdsfrågor veta mycket väl, att fattigvården där är en helt annan fattigvård än den som vi ha i Sverige. Den är mycket strängare och mycket bistrare, och vänder ett mycket barskt ansikte, som det sagts, emot den sortens understödsbehövande. Vi i Sverige ha ju 1918 års humanitära fattigvårdsprinciper att gå efter. Det är något helt annat. Jag har svårt att förstå hur man skall kunna förena dessa ting med varandra, och framför allt har jag svårt att förstå, hur man kan vilja gå in i ett småningom skeende, planlöst avgörande i en fråga, som är av den såväl humanitära och sociala ekonomiska vidd som den föreliggande.

Vad så den finansiella sidan av saken beträffar, är det ju där på samma sätt. Vi få det ena förslaget efter det andra. Här ha vi nu först dyrortsgraderingen, så ha vi mödrahjälpen, barnpensioneringen. Sedan har socialministern bebådadt, som han säger, en härskara av sociala reformer av likartad läggning, så ha vi allt vad som kan komma från befolkningskommissionen. Men här tages det undan för undan det ena efter det andra, alldeles precis som i fråga om de organisatoriska principerna, utan att riksdagen blir i tillfälle att bedöma vad man står inför i finansiellt avseende. Och därvidlag får jag ju säga, att jag tror icke man kan resonera som utskottet gör, när det säger: nu böra vi icke vara på något sätt ängsliga för de ekonomiska följderna av en sådan här reform, det behövs icke alls, därför att vi ha så goda tider för närvarande. — Det är väl dock ett bra lättsinnigt sätt att resonera. Vi ha goda tider för närvarande, men vem vet huru länge de vara; det enda vi veta är, att de icke komma att vara evinnerligt. Men allt det som vi nu ta blir varaktiga utgifter, som vi aldrig någonsin kunna komma ifrån igen; de kunna bli allvarliga nog. Jag skall icke trötta kammaren med att gå närmare in härpå, vi få väl tillfälle ännu åtskilliga gånger att tala därom, men en konsekvens som icke alls är fantastisk är, att vi komma att på detta sätt riskera penningvärdet här i landet. Erfarenheten visar, att med en finansiell politik, som icke håller sig inom ramen för landets förmåga, riskerar man alltid penningvärdets stabilitet. Om nu penningvärdet försämras, vad blir det för glädje med dessa pensioner? Det blir en välfärdspolitik, som kommer att äta upp sig själv. Om allting går ned i värde undan för undan, har man icke fått någon glädje av hela detta system. Det är ju många andra viktiga och allvarliga frågor, som måste uppställa sig, när man tänker på de ekonomiska konsekvenserna av den socialpolitik, som här föres för närvarande. Nu vet jag mycket väl, att man på sina håll inom socialdemokratien resonerar

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

ungefär på det sättet: det gör ingenting, låt oss arbeta för en radikal socialpolitik, d. v. s. en kostbar socialpolitik, som spränger ramen för det borgerliga samhällets finanser, det gör ingenting, resultatet därav blir bara att vi ha möjlighet i stället att påyrka produktionspolitiska ingrepp i samhället, som föra oss närmare det som vi anse som riktigt och bra, nämligen en ytterligare socialisering av samhället i olika riktningar. — Jag kan förstå den synpunkten, jag tycker den är ganska logisk för övrigt, men jag kan omöjligt förstå de ledamöter av riksdagen, som icke ha en sådan politisk uppfattning, men som i alla fall vilja hjälpa till att genomföra den politiken.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Lundell: Herr talman! Jag har tillåtit mig att i det ärende, som nu är före, tillsammans med några kamrater i kammaren väcka en motion om avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Det är egentligen tre skäl, som vi i motionen anført för avslagsyrkandet. Det första skälet är att samma fråga om dyrortsgraderingen varit före såväl år 1935 som år 1936 och då fallit. Dessutom förtjänar det framhållas, att den nya lagen om folkpensioneringen, som beslöts år 1935, varit i kraft så kort tid, att man ännu icke kan bedöma verkningarna av omläggningen. Då ingenting nytt i sak inträffat sedan år 1935, finns det enligt vårt förmenande ingen anledning för riksdagen att nu ändra sin inställning. Herr Hage har — visserligen utan att ingå i polemik mot vad som anförts i motionen — under debatten påstått, att nya förhållanden skulle ha inträtt. Han tyckte, att vi på högerhåll borde lagt märke till att det ägt rum en folkomröstning i denna fråga. Riksdagen borde rätta sig efter folkomröstningen. Herr Bagge har redan något berört detta herr Hages uttalande. Jag skulle vilja till vad herr Bagge yttrat lägga en fråga: Anser herr Hage, att ett utslag, som framkommit under sådana förhållanden, som rådde vid valet, är så förfärligt imponerande och tungt vägande? Man gick ut till valmännen och sade ungefär så: Rösta ni på oss, så få ni 100 kronor mera i pension om året, när ni bli 67 år. Som herr Bagge framhöll, framställde man i den enklare agitationen saken som om detta skulle gälla icke bara städerna utan också hela landsbygden. Den valmanskår måste vara ganska egendomligt konstruerad, som på en sådan fråga: Vilja ni ha 100 kronor mer om året, när ni bli gamla? icke svarade: Vi ha ingenting emot att få dessa 100 kronor. Man kan icke begära, att valmanskåren skall överväga de olika synpunkter, som kunna göras gällande till förmån för ett motsatt ställningstagande. Man kan icke begära, att valmanskåren i dess helhet skall kunna bedöma budgetens inkomstsida och andra faktorer, som i detta sammanhang äro att beakta. Om nu en sådan där ytterligt demagogisk frågeställning vid ett val ger till resultat, att 53 å 54 procent av valmännen uttala sig för att få dessa 100 kronor, kan man väl icke känna sig överväldigad av ett sådant svar och anse, att det skulle innebära bestämda förpliktelser för statsmyndigheterna, som ju böra ha en helt annan känsla av ansvar än man kan begära hos valmanskåren.

Det andra skälet, som vi framfört i vår motion som motiv för avslag, är, som jag redan något berört, av ekonomisk art. Man måste taga hänsyn till statsfinanserna och till vad skattedragarna i framtiden kunna väntas förmå bära. Det är, såvitt jag kan se, ännu ganska ovisst i vad mån och på vad sätt statsmakterna skola kunna klara konsekvenserna av det beslut, som fattades i folkpensioneringsfrågan år 1935. Det var en utgiftsökning av mycket stora mått, som då beslöts. Det var icke en fast utgiftsökning utan en automatisk utgiftsstegring, som statsmakterna då gingo in för. Jag skall tillåta mig att här nämna några siffror. Folkpensionerna, inklusive tilläggspen-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

sionerna men utan de föreslagna dyrortstilläggen skulle komma att medföra en utgiftsstegring, uppgående för år 1937 till 11 miljoner kronor, för år 1940 till 23 miljoner kronor, för år 1950 till 42 miljoner kronor och för år 1960 till 64 miljoner kronor, alltså en kolossal utgiftsstegring. Jag påpekar, att de anförda siffrorna icke avse totalsummorna utan endast den stegring av utgifterna, som lagens genomförande kommer att medföra, alltså utöver de belopp som skulle ha utgått, ifall den förutvarande allmänna pensionsförsäkringen bibehållits. Härtill kommer, att förutberäkningarna av kostnaderna för den gamla allmänna pensionsförsäkringen aldrig visat sig hållbara. Det finns mycket skrämmande uttalanden om den saken i de utlåtanden, som pensionsförsäkringskommittén kom med. Dessa utlåtanden rörde, som vi minnas, i sin början utfallet av den hittillsvarande pensionsförsäkringen. Jag minns nu icke precis siffrorna, men jag vill erinra mig, att tilläggs pensionernas tillväxt blivit fyrdubbelt större än man tidigare räknat med. År 1935 ha vi således tagit på oss en kolossal utgiftsstegring, om vars exakta belopp vi veta ganska litet. Kan det då vara klokt att nu gå in för en ökad automatisk utgiftsstegring? Den föreslagna dyrortsgraderingen skulle komma att medföra en utgiftsstegring, uppgående till för de närmaste åren 10 miljoner kronor, för år 1950 15 miljoner kronor och 1960 18 miljoner kronor. Dessa siffror grunda sig liksom de föregående på förutberäkningar, som kunna visa sig mycket litet hållbara och helt och hållet kunna omkullkastas, om de extra förmaner, som nu skulle beviljas, leda till mera betydande befolkningsförskjutningar inom landet.

Det tredje skälet, som vi i motionen lagt fram som motiv för avslag, är, att vi anse det ännu icke vara tillräckligt utrett, om icke den högre levnadskostnaden på dyrort i huvudsak innebär en högre kostnad icke för oförändrad levnadsstandard utan för en förhöjd levnadsstandard. I den avgivna motionen ha vi på sid 13 något granskat de poster i levnadskostnadsbudgeten, som väga tyngst: bostäder, beklädnad, föda och bränsle. *Kläder* ställa sig snarare dyrare för personer, som leva på orter, tillhörande den lägsta ortsgruppen. De nödgas i stor utsträckning köpa sina kläder i städer och andra liknande samhällen och få alltså utöver inköpspriset vidkännas transportkostnader. *Födan* ställer sig, som vi påpekat, nominellt billigare på landet men detta närmast i den mån familjemedlemmar lägga ned arbete på odling, uppfödning och födans tillredning i större utsträckning än som sker inom tätare bebyggda samhällen. I fråga om *bränsle*, som ju är en post av icke så liten betydelse, kan man icke säga, att det är någon stor skillnad mellan landsbygden och städerna, för såvitt man använder bränsle av samma kvalitet. Stadsborna få visserligen vidkännas högre transportkostnad, men transportkostnaden är relativt obetydlig. Räknar man däremot med att landsbon bränner ris och grenved under det att stadsbon bränner prima björkved, kommer man naturligtvis upp till helt andra kostnader för staden än för landet. Den största skillnaden i levnadskostnader mellan stad och landsbygd gäller *bostäder*. Bostäder äro ju, per kvadratmeter räknat, betydligt dyrare i stad än på landsbygden, men man kan väl icke komma ifrån, att bostäderna i staden i genomsnitt äro av en helt annan kvalitet än bostäderna på landet. Värmeisoleringen är både i fråga om golv och väggar bättre, utstyrseln är bättre, vatten- och avloppsledning och en hel del andra bekvämligheter finnas i staden men i regel ej på landsbygden. Detta allt gör, att bostadsstandarden i städerna blir ganska mycket högre än på landsbygden.

På sid. 9 i sitt utlåtande säger nu utskottet: »Att, såsom skett i motionen II: 403, göra gällande, att levnadskostnaderna vid lika levnadsstandard icke skulle vara högre i de större städerna och liknande orter än på rena lands-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

bygden, är enligt utskottets mening icke verklighetstroget. Samma erinran mot en ortsgadering av folkpensionerna framfördes i några av de över 1935 års sakkunnigeförslag i ämnet avgivna yttranden, men blev då på ett, såvitt utskottet kunnat finna, övertygande sätt bemött av föredragande departementschefen.» Utskottet hänvisar till sid. 14 i propositionen, där departementschefen fört fram en del argument mot de invändningar, som vissa myndigheter och andra gjort emot dyrortsgraderingen. Det torde vara skäl att lägga märke till att bland annat länsstyrelserna i Jönköpings och Skaraborgs län förklarar sig tveksamma, huruvida icke kostnadsskillnaden mellan stad och land i själva verket innefattade en standardskillnad. Departementschefen slutar på sid. 14 med en konklusion: »Enligt min mening är det därför helt uteslutet, att en dyrortsgradering på föreslaget sätt av folkpensionerna skulle möjliggöra högre levnadsstandard för pensionstagarna på dyrorterna än på andra orter.» Det är alltså den uppfattning, departementschefen fått av utredningen och däröver avgivna yttranden. Sedan jag konstaterat denna departementschefens ståndpunkt, kan det vara av intresse att undersöka på vad sätt dyrortsgraderingen skall ske. Den skall ske på ungefär samma sätt som den dyrortsgruppering, vilken avser ortsavdrag enligt kommunalskattelagen och löneplacering av statens tjänstemän. Man tar ju då hushållsbudgeten för en familj av viss normalstorlek och ser efter, huru stora levnadskostnaderna bli för denna familj på orter med olika levnadskostnader. Sedan räknar man ut motsvarande reducerade kostnader för ett tänkt pensionärshushåll på två personer. På sid. 22 rad 15 i Kungl. Maj:ts proposition finns en liten uppställning, utvisande utgifterna per år räknat för ett pensionsärshushåll bestående av två vuxna personer: Där specificeras utgifter för livsmedel, bostad, bränsle, lyse och övriga utgifter. I fråga om *livsmedel* är det ganska liten skillnad mellan de olika grupperna. För grupp I äro utgifterna 400 kronor, för grupp II 440 kronor och för grupp III 470 kronor. Man kan ha anledning att fråga sig om denna i och för sig obetydliga skillnad icke delvis beror på en standardskillnad. På landsbygden hämtar pensionären kanske sin mjölk vid en ladugård, som icke ligger så nära, och får den därvid billigare än stadsbon, som hämtar sin mjölk i närmaste affär. Förutsätter man, att pensionärerna på landsbygden själva baka sitt bröd och uppföda och slakta djur, under det att pensionärerna i städerna köpa bröd och kött i närmaste butik, kan man nog komma upp till en kostnadsskillnad sådan som den mellan 400 och 470 kronor, men att räkna på det sättet, är, som vi i vår motion påpekat, icke korrekt, emedan däri är innesluten en standardskillnad. Beträffande posten *bränsle* göres ingen skillnad. Kostnaden för bränsle upptages till 50 kronor. *Övriga utgifter* upptagas för grupp I till 150 kronor, för grupp II till 175 kronor och för grupp III till 200 kronor. Jag vet icke i detalj vad som beräknas ingå i posten övriga utgifter, men eftersom kläder och skodon icke nämnas särskilt, får man väl förmoda, att utgifterna därför inräknats i ifrågakvarande post. Man kan konstatera, att kostnaderna för likadana varor snarare äro dyrare på landsbygden än i städerna därför att för de köpare, som bo på landsbygden, tillkomma transportkostnader. Det kan ju också hända, att man för dem, som bo i staden, räknat med en hel del nyttigheter och tjänster, som man icke räknat med för dem, som bo på landet. Detta är en sak, som — det kan man icke komma ifrån — behövs bättre klarhet om än som kan fås av Kungl. Maj:ts proposition. Den största skillnaden föreligger beträffande utgifter för *bostad*. Dessa utgifter beräknas till 100 kronor för grupp I, till 235 kronor för grupp II och till 380 kronor för grupp III. Denna beräkning är nog alldeles riktig, om man utgår från vad $\frac{1}{3}$ av en treeldstadslägenhet av medelkvalitet kostar i de olika ortsgrupperna. Därvid får man dock icke bortse

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

från att bostäder i andra och tredje ortgruppen i regel äro av en annan standardtyp än bostäder i den lägsta ortgruppen. Om man t. ex. ser på de 380 kronorna, som i ortsgrupp III skulle motsvara kostnaden för en tredjedel av en lägenhet om tre eldstäder eller kostnaden för en enkelrumslägenhet, så är det väl något helt annat man där betalar för än på landsbygden. Vi ha här främst att lägga märke till den kapitala skillnaden att man i ortsgrupp II och III räknar med vatten- och avloppsledning och i allmänhet med elektriskt ljus. Vad dylika nyttigheter betyda bör väl åtminstone husmödrarna ha en rätt så god föreställning om. Ja, det finns ju i dessa medellägenheter i ortsgrupperna II och III, som det här är fråga om, även åtskilliga andra bekvämligheter. Där kan t. ex. finnas gas, där kan finnas värmeledning m. m. I dessa ortsgrupper har man vidare som regel ett renhållningsverk, som för bort avfall. o. s. v. Såsom jag tidigare redan sagt böra vi inte glömma, att det också är en helt annan kvalitet på golv och väggar i dessa bostäder. Vad allt detta, om jag så får säga, mervärde i en stadslägenhet betyder för en gammal person, som kanske lider av nedsatta krafter, kan ju var och en lätt tänka sig. Därtill har man också i städerna kortare avstånd till läkare, sjukhus, apotek, kyrka och postkontor. Liksom också till affärer och biografier och diverse förströelser. Allt detta är ju saker, som ha mycket stort värde, fastän det är ganska svårt att taxera det hela i pengar. Vad det betyder för en gammal person i en stad att ha så lätt tillgång till läkare och apotek är ju en sak, som man inte kan ha delade meningar om. Tänker man sig in i dessa förhållanden kan man inte gärna påstå, att det komplex av nyttigheter och tjänster, som man kan köpa sig för dessa 380 kronor i ortsgrupp III, inte skulle vara något annat och vida värdefullare än det komplex, man köper för motsvarande summa i ortsgrupp I.

Vidare ha ju de sakkunniga vid beräkningarna av dyrortsgrupperingen gjort ytterligare ett avsteg till landsortens nackdel. Om jag ser på sid. 23 i propositionen, står där ju, att »vid såväl skatte- som lönegrupperingen har man ansett sig kunna bortse från det förbilligande av levnadskostnaderna, som kan vinnas genom partiinköp, *naturahushållning* och dylikt. De sakkunniga ansågo det vara mindre riktigt att gå till väga på detta sätt, då fråga gällde pensionärer och mindre folkrika orter, varför för dylika orter en reduktion av ovan angivna kostnadsposterna verkställdes med 10 eller 5 procent, beroende på orternas karaktär». Alltså! Först tar man dessa förut omtalade medelvärden av kostnaderna, och så minskar man dem ytterligare för den som bor på landsbygden med en enkel hänvisning till, att vederbörande kan köpa lät mig säga en hel fläksida på en gång, varvid han naturligtvis fått sitt fläsk billigare än om han gör som man brukar i staden, nämligen köper fläsket halvkilovis. Man tänker emellertid inte på vilka olägenheter detta medför för vederbörande pensionär i form av besvär samt i fråga om kvalitet på den vara han konsumerar. Naturligtvis kan en person i en högre ortsgrupp lika väl som en i en lägre köpa en hel fläksida på en gång. Såvitt jag i egenskap av lantbrukare har någon erfarenhet på detta område, måste jag emellertid säga, att han är för bekväm för att göra detta. Dessutom har han ju också råd att låta bli. Om man nu vid dyrortsgrupperingen tar hänsyn till partiinköp och naturahushållning inom den billigaste ortgruppen, så innebär ju detta ett ytterligare medgivande att man räknar med en lägre levnadsstandard i ortsgrupp I än i ortsgrupperna II och III.

Jag har gjort mig mödan att klargöra detta en smula utförligt för att var och en tydligt och klart skall se skillnaden i beräkningarna av de olika budgetposterna i en pensionärs hushåll på olika dyrorter. Det är ju också denna uppställning på sid. 22 i propositionen, som är avgörande för dyrortsgraderingen

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

och som använts för att motivera, att tilläggen satts till 250, 350 och 450 kronor. Under sådana förhållanden är det väl ganska svårt att vidhålla det påstående, som departementschefen framställer på sid. 14 i propositionen och som jag redan läst upp. Han sade där: Enligt min mening är det därför helt utslutet, att en dyrortsgradering på föreslaget sätt av folkpensionerna skulle möjliggöra en högre levnadsstandard för pensionstagarna på dyrorterna än på andra orter.» Det har naturligtvis sitt intresse att höra departementschefens personliga mening, men den väger väl ändå ganska lätt gentemot utredningens klara siffror och redogörelsen för det sätt på vilket de framräknats.

I fråga om skillnaden i levnadsstandard på olika dyrorter, är det väl för övrigt ganska allmänt erkänt, att standarden är högre på en högre dyrort än på en lägre. Det är alltså allmänt erkänt, att saken ligger till så, som jag här har framhållit. Varför skulle man eljest behöva befara, att pensionärerna skulle emigrera från ortsgrupp I till ortsgrupperna II eller III? Ty detta gör ju även departementschefen. Han vill försöka förhindra detta genom förslaget om en karenstid på tre år, medan man tidigare ansett, att två år skulle kunna räcka. Han anser alltså, att det verkligen finns skäl för farhågor för en flyttning från en lägre ortsgrupp till en högre. Nu kan man ju säga, att pensionärerna härvidlag räkna fel, och att de handla emot sitt eget bästa, om de skulle flytta till orter med högre tillägg, och att detta i själva verket skulle innebära en sänkt levnadsstandard eller åtminstone icke en höjd sådan. Departementschefen har ju den uppfattningen, att det knappast skulle kunna bli tal om en högre levnadsstandard på en högre dyrort än på en lägre. Ja, jag tror för min del, att pensionärerna ha så pass god tid att tänka sig för och räkna över dessa saker, att de ha klart för sig vad de göra, när de flytta till samhällen, som ligga högre upp i dyrortsgraderingen.

Det är bara ett par saker till, som jag skulle vilja framhålla, och som för övrigt redan påpekats ifrån åtskilliga andra håll, nämligen att det kommer att följa en hel del missbruk med den här graderingen, om den nu skall träda i kraft. Det går ju ganska lätt för en person, som t. ex. är bosatt i Södermanland eller Uppland att mantalsskriva sig hos någon släkting i Stockholm. Det är ju sedan icke nödvändigt, att han skall behöva bo hos denne släkting i Stockholm. Det är visserligen en generell föreskrift, att var och en skall mantalsskrivas, där han är bosatt, men man vet ju, att den där saken kontrolleras ganska måttligt, ty för en kontroll fordras ju, att det finns någon som har ett bestämt intresse av att motarbeta det oriktiga. Vederbörande kan sålunda ha Stockholm till mantalsskrivningsort och ändå bo någonstans norr eller söder om staden i en kommun, som ligger i ortsgrupp I. Han kan naturligtvis sedan besöka Stockholm någon gång i kvartalet för att lyfta sin högre tilläggspension, om så skulle behövas. Men annars går det ju att använda posten. Det är härvidlag inte fråga om en konstruktion så där utan vidare från min sida, utan det är nog ganska säkert, att sådana här fall komma att bli synnerligen allmänna i framtiden. Man kommer att försöka att bli mantalsskriven på högsta dyrort som finns inom räckhåll, och man kommer att med händer och fötter spjärna emot att bli av med denna mantalsskrivning, medan man samtidigt försöker åtnjuta fördelen av billigare levnadskostnader på annat håll.

Jag vill påminna om, att när förslaget om dyrortsgradering framlades för första gången år 1935, då det skedde i samband med det stora pensionsförslaget, framställdes rätt många anmärkningar och rätt många betänkligheter från Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet gentemot denna dyrortsgradering. Förbundets yttrande finns citerat i propositionen det året. Där heter det bland annat, att »förbundet finner det uppenbart, att omfattande missbruk måste uppstå, därest icke en kontroll anordnas». Vidare heter det,

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

att det är givet, »att en person, som en gång fått pensionstillägg i någon av de högre dyrortsgrupperna, kommer att i alla tider försöka få förbi mantalskrivnen där, även om han i själva verket är bosatt på annat håll». Sedan heter det, att »om han lyckas därmed, så vill det närmast synas som om han skulle få laglig rätt att behålla det högre pensionstillägget. En ganska egendomlig inverkan på mantalskrivningen kan därför förväntas». Slutligen erinrar fattigvårds- och barnavårdsförbundet om det stora inflytande, som reglerna om hemortsrätt har haft på folks flyttning och mantalsskrivning, och förbundet menar att likartade svårigheter kunna förorsakas av dyrortstilläggen.

Till sist skall jag bara anföra en liten detalj, som visar hur det här förslaget även i vissa småsaker är ofördelaktigt för landsbygden. Här föreslås sålunda, att om en kommun ligger på gränsområdet mellan kommuner, som tillhöra olika dyrortsgrupper, så skall man inom den kommunen få rätt att betala ut ett tillägg, som skall utgöra hälften av skillnaden mellan tilläggspensionens belopp inom de två ortsgrupperna. Alltså! Ligger en kommun i grupp I intill en kommun i grupp II, skall man inom den förra kommunen till pensionärer boende nära gränsen få rätt att betala ut 50 kronor till, och då skall staten ersätta halva denna kostnad. Landsortskommunerna skola alltså själva bestrida 50 % av kostnaden för detta extra dyrortstillägg. Ser man efter vad de regler innebära, som eljest äro fastställda för de högre dyrortsgruppernas kommuners deltagande i kostnaderna för dyrortstilläggen, finner man, att i reglerna om $\frac{1}{8}$ för ortsgrupp II ligger att först betalas av kommunen $\frac{1}{8}$ av grundbeloppet, 250 kronor. Sedan betalas 38 $\frac{3}{4}$ % av tillägget på 100 kronor. I ortsgrupp III betalar kommunen först $\frac{1}{8}$ av grundbeloppet, 250 kronor, och därefter 40 $\frac{5}{8}$ % av de överskjutande 200 kronorna. Men när man kommer till dessa rena landsortskommuner, som ligga på gränsen till högre ortsgrupp, då skall kommunen betala 50 % av detta tillägg. De bli följaktligen ogynnsammare ställda i det avseendet än kommuner i ortsgrupp II eller i ortsgrupp III.

Ja, herr talman, jag skall sluta med vad jag här sagt. Jag vill emellertid till sist bara tillåta mig uttala min förvåning över bondeförbundets och folkpartiets ändrade inställning i den här frågan. Den tidigare avvisande hållningen ifrån dessa båda partiers sida var väl i huvudsak grundad på ekonomiska skäl. Det förefaller mig, som om dessa ekonomiska skäl i denna dag borde väga lika tungt som tidigare.

Herr talman, jag anser, att det beslut, som här kommer att fattas, ur ekonomisk synpunkt är ett mycket anmärkningsvärt och farligt beslut. Ur parlamentarisk synpunkt vill jag inskränka mig till att säga, att det är ett anmärkningsvärt beslut.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande från motionen, nämligen om avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

§ 9.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 287, angående uppförande av ett fårstall vid Drottningholms kungsgård.

Denna proposition bordlades.

§ 10.

Fortsattes handläggningen av andra lagutskottets utlåtande nr 27, 6 § i det av utskottet uti punkten I upptagna lagförslaget; och yttrade därvid

Herr **Österström**: Herr talman! Det var ett par punkter i socialministerns anförande som föranledde mig att begära ordet i den här frågan. Jag tänker

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

härvidlag inte på det avsnitt i herr socialministerns anförande, däri han anklagade herr Andersson i Rasjön för bristande entusiasm för det sociala reformarbetet. Vad socialministern skulle ha sagt, om han varit i tillfälle att höra herr Lundells anförande, vågar jag sannerligen inte ens tänka på. Emellertid vill jag nu säga, att det i allmänhet är riskabelt att göra gällande att gestikuleringen står i något som helst samband med hjärna och hjärta. Det är ju nämligen en temperamentssak, hur man uttrycker sig, och lika litet som jag skulle våga eller vilja påstå, att socialministern med sitt livligare temperament och sina livligare gester inte skulle vara mäktig ett kallblodigt beräkande omdöme, lika litet tror jag, att man av herr Anderssons i Rasjön mera modesta gestikulering kan dra den slutsatsen, att han inte skulle vara varm i hjärtat, när det gäller de sociala frågorna.

Det var som sagt inte detta som föranledde mig att begära ordet utan fastmera den omständigheten, att socialministern begagnade tillfället — riktigt kanske för övrigt — att något på förhand ta upp en debatt, som vi väl så småningom komma fram till här i riksdagen, då det gäller att avgöra folkpartiets motion angående »översynen», såsom socialministern uttryckte sig, av de samhällseliga hjälpformerna på det sociala området. Innan jag ger mig in på vad socialministern därvidlag yttrade, som var ganska allvarligt och kanske rent av i visst avseende, om jag inte missförstod honom, betänkligt ur de synpunkter, jag anlägger på frågan, vill jag i förbigående säga, att den bristande entusiasmen för den reform, som det nu omedelbart är fråga om, nämligen frågan om dyrortsgraderingen av folkpensionerna, nog inte är så svårförklarlig som det enligt socialministerns mening kan se ut.

Jag tror nämligen, att hur stor vikt man än lägger vid det beslut, som i detta hänseende kommer att fattas i riksdagen i dag och hur mycket man än behjärtar vad socialministern här har velat genomföra, det rätt snart skall stå klart för alla, och även för socialministern, att erfarenheten på detta som på så många andra områden i livet kommer att visa, att ingenting blev så svårt, som vi fruktat, och ingenting så lätt, som vi hoppats. Om man omturnerar detta gamla ord och tillämpar det på den fråga, vi nu behandla, tror jag nog man ställer kyrkan mitt i byn. Sanningen är nämligen dessvärre den, att detta inte är en hel reform. Det är stycke av en reform; det är visst inte någonting helt och fullföljt. Det är obestriddligt, att man inte löser försörjningsproblemet för alla pensionärens genom dyrortsgrupperingen, d. v. s. försörjningen utan tillhjälp av fattigvården. Men det var ju dit man, innerst inne i alla händelser, ville komma. Även den reform, som vi nu genomföra, kommer följaktligen så småningom att leda till mycken otillfredsställelse, vilket jag för resten finner ganska naturligt.

Socialministern begagnade nu tillfället att beröra frågan om den s. k. översynen och samordnandet av de sociala hjälpformerna. Denna fråga har ju även berörts av många andra talare i dag, vilka deklarerat sin uppfattning om densamma. Det föreföll mig, som om herr socialministern alltjämt på något ödesdigert sätt är kvar i den föreställningen, att detta samordnande bara gäller en formell organisation eller rättare sagt omorganisation. Jag styrkes i det antagandet genom den redogörelse, som socialministern lämnade för vad som hittills förekommit i denna fråga. Han talade om den utredning, som startade, jag vill minnas 1930, fullbordades för ett par år sedan och ledde fram till förslaget om socialnämnd. Detta förslag skalades sedan, som kammaren vet, i sin tur av till förslaget om socialregister.

Men enligt folkpartiets sätt att se gäller det någonting mycket mera än en prövning av formerna för socialvården i inskränkt mening. Det är särskilt en sak, som jag genom mitt anförande har velat fastslå, nämligen att de sakkun-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

niga, som sysslade med detta problem, avstodo från att ingå på en materiell prövning av socialvården. Detta sade de förresten tydligt och klart ifrån. De nöjde sig med en begränsad uppgift, som inte alls motsvarade vad vi i folkpartiets motion har velat fästa huvudvikten vid. Vad vi anse vara det väsentligaste härvidlag är en materiell prövning av alla de sociala hjälpformerna ur synpunkten av att det är ytterst angeläget att nå en omfattande rationalisering. Nu är det uppenbart så, att två olika uppfattningar brottas med varandra om bästa vägen härutinnan. Socialministern har knutit sitt öde, höll jag på att säga, till den ena av dessa uppfattningar. Jag hoppas, han är beredd att i någon mån revidera denna sin uppfattning och att den inte innebär något slutligt ståndpunktstagande från hans sida. Socialministern säger nämligen, att enligt hans uppfattning kan prövningen av alla dessa hjälpformer rimligen och lämpligen icke ske, förrän man har skalat bort ifrån fattigvården det ena verksamhetsområdet efter det andra på det sätt, som statsmakterna nu äro i färd med att göra, och får kvar vad han menar vara en verklig fattigvårdskärna. Sedan skall man, när saken alltså praktiskt taget är löst, samorganisera de sociala hjälpformerna. En sådan behandling av detta problem skulle jag från mina utgångspunkter anse som verkligt olycklig och farlig. Jag kan omöjligen förstå, varför det skall vara lämpligt att systematiskt deklassera fattigvården först och alltså på något underligt sätt skjuta den åt sidan vid denna slutliga omprövning, som man ändå även enligt socialministerns mening så småningom måste komma fram till. Jag vet inte om fattigvården i sin nuvarande form eller i en reformerad gestalt eller överhuvud taget alls slutligen skall kunna ingå såsom ett led i den framtida samhälleliga organisationen på detta område. Jag har ingen bestämd uppfattning om detta. Men vad jag alldeles bestämt måste poängtera är, att vår fattigvård är den hjälpform, som hos oss har den längsta traditionen, som är erfarenhetsmässigt rikast och som bygger på synpunkter och principer, som det är alldeles omöjligt att bortse från, när en gång hela det sociala omvårdnadsproblemet kommer i stöpsleven. Jag kan inte fatta, att det skulle vara rimligt och lämpligt att bryta loss fattigvården från denna allmänna prövning av hjälpformerna. Är det det socialministern har menat, skulle jag vilja vädja till honom att han tar upp än en gång till prövning från sina utgångspunkter, om detta kan vara rimligt och skäligt; jag säger ännu en gång — jag vet inte i vilken form fattigvården kan länkas in i den blivande socialorganisationen, om under något nytt namn, med nytt innehåll o. s. v. Men nog måste väl ändå, herr socialminister, den hjälpformen få vara med vid den slutliga prövningen. Inte är det väl lämpligt att bara deklassera fattigvården på det sätt som man med ledning av herr socialministerns en smula onyanserade anförande skulle kunna frestas tro vara hans mening. Det är denna förutsättningslösa, inte bara formella prövning av organisationen, av formerna alltså, utan den materiella prövning som verkligen går på djupet och på bredden i det hela, som vi vilja.

När vi som sagt något på förhand nu kommit in på detta, har jag med anledning av herr socialministerns anförande velat deklarerat detta, och jag är beredd att när vi en gång komma fram till denna sak i det sammanhang, som kanske är det allra riktigaste, en smula utförligare framlägga de synpunkter, jag anser att man kan och bör anlägga på detta spörsmål.

Jag skulle så till vida vilja instämma både med herr Skoglund och herr Bagge, att jag varnar socialministern för att tro, att han kommer ifrån byråkratiseringen bara för att han kommer ifrån fattigvården. Det är nog så som båda dessa herrar sade, att här lurar över hela linjen en risk för byråkratisering och schematisering, som är ganska farlig — eller kan bli det. Vad vi över huvud taget behöva — där polemiserar jag inte på något sätt mot socialmi-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

nistern, utan bara deklarerar — är att beträffande alla dessa åtgärder som statsmakterna nu gå in för på det sociala området, att evad det gäller de verkställande organen, distriktssköterskorna, hos dem som skola sköta om mödra- och barnavården, hos alla institutioner och nämnder gjuta in ett socialt patos. Dessa människor som bli samhällets ombud, dess verkställare i detta sammanhang, måste handla, icke som byråkrater, utan i en levande känsla utav att det gäller att verkligen positivt lyfta och effektivisera hela folkmaterialet. Får man inte med detta sociala patos hos verkställarna — ja, då är, inte allt naturligtvis, men så oändligt mycket av vad vi göra betydelselöst och verkningslöst. Ingen-ting är viktigare än en social pedagogik som gjuter in denna nya levande anda i de verkställande organen.

Sedan kanske jag får yttra ett ord till herr Bagge. Den varning, han i slutet av sitt anförande gav åt oss andra, att inte bara rusa på med reformer, utan mycket noga akta oss för ett socialt reformsträveri, som kommer att föra fram mot socialisering, den argumenteringen skrämmer inte mig. Jag vet inte vad det kan vara i det sociala reformprogrammet, i de projekt som diskuteras i riksdagen nu till dags och är aktuellt, som kan vara av den art, att herr Bagge från den utgångspunkten vill yrka avslag. Jag tror inte, att den omständigheten, att man går in för en rationell hjälp åt mödrarna, en mera rationell barnavård, eller ett starkare handtag åt sådana människor, som måste ha ett visst stöd för att kunna utveckla hela sin kraft som medborgare, är något som blir ekonomiskt farligt. Därvidlag har jag en synpunkt, som kanske går stick i stäv mot den uppfattning herr Bagge representerar. Jag tror nämligen — utan att nu varken hinna eller vilja utveckla detta så utförligt som det borde göras — att hela detta sociala reformarbete, som vi just nu betrakta som det aktuella hos oss, i stället för att främja socialiseringskravet är ägnat att befria oss från socialiseringsprojektet genom att det ökar den individuella effektiviteten och därmed hela folkets produktivitet. En rationell och planmässig socialpolitik är en god kapitalplacering, är sund samhällsekonomi.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för ytt- randes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom hand- läggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 11.

Herr *Lövgren* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anled- ning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 284, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 560, bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.28 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 14 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

*Ang. dyrorts-
gradering av
folkpensionerna
m. m.
(Forts.)*

Herr förste vice talmannen anmälda till fortsatt handläggning andra lagutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 15, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6, 7, 8, 13, 29 och 40 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering jämte i ämnet väckta motioner; och lämnades därvid i fråga om 6 § i utskottets uti punkten I upptagna lagförslag enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr **Hagberg** i Luleå, som yttrade: Vi ha inte för vår del ansett oss böra motionera i denna fråga, herr talman, men det är inte därför att vi inte anse frågan vara viktig eller därför att det inte finnes åtskilligt mera att önska än vad regeringen föreslagit i detta fall. Vi ha redan tidigare, när pensionsfrågan behandlats i riksdagen, sagt vår mening om hur hela denna fråga borde vara löst. Vi sade det i fullt medvetande om att det inte fanns politiska förutsättningar för att få en sådan linje genomförd, men vi tyckte ändå, att när man skulle fixera de villkor, som borde bjudas åldringarna, skulle man säga sin mening. Det är ju så, att vi, som företräda, eller stå närmast, de fattigaste i vårt land, vi anse egentligen, att de fattigaste böra ha mera än vad de anse, som stå fjärran ifrån dem och representera de rika. Högern tycker att 320 kronor är bra. Vi anse, att man på dyrorterna bör ha 1,200 kronor om året. Det var vår uppfattning.

Nu är det ju på det sättet, att när riksdagen behandlar den här frågan, föreligger inte hos någon — såvitt jag kan förstå — den övertygelsen, att om det här genomföres, så är frågan löst och åldringarna därmed tillförsäkrade en pension, som svarar emot deras behov. Till och med högern, vilken — som vanligt, höll jag på att säga — uppträder mot ett försök att förbättra pensionen för åldringarna, anser ju, att även om de få 520 kronor i högsta dyrortsklass, kunna de ändå inte klara sig på en del orter, om de inte ha andra inkomster, och den saken är ju alldeles uppenbar. Med 520 kronor om året kan inte en åldring, som bara är hänvisad till den inkomsten, klara sig i Stockholm. Jag tror inte han för detta belopp ens får tag på en bostad, som motsvarar de krav som statsmakterna numera anse sig böra ställa på en människovärdig bostad, som kan godkännas av hälsovårdsnämnden. Det har ju också från regeringspartiets sida påpekats, att i vårt södra grannland är pensionen åtskilligt större. En pensionär, som i Sverige skulle erhålla 520 kronor, erhåller där över 1,000 kronor. Det finns alltså, herr talman, flera än ett skäl för att man skulle ha påyrkat ett högre belopp för pensionärerna. Vi ansågo emellertid, att det politiska läget för närvarande är sådant, att det inte finnes någon resonans för ett sådant yrkande. Med det politiska läget menar jag inte främst läget här i riksdagen, utan läget utanför riksdagen.

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

Det är ju ett faktum, att vårt folk, även om Sverige är ett i ekonomiskt avseende avancerat land, som borde kunna bjuda folkets stora massor en högre levnadsstandard, är i stort sett belåtet med även relativt blygsamma ansträngningar ifrån riksdagens sida. Men jag vill också säga, att även om man kan uttrycka sådana önskemål, finns det ingen anledning att ett enda ögonblick förtiga, att man känner sig glad över det beslut, som väl riksdagen nu med tämligen betryggande majoritet kommer att fatta, och det finns ingen anledning att förtiga, att statsrådet Möller vunnit en framgång, som varit honom välförtjänt efter de två tidigare nederlag han fått på denna fråga. Det är ju ingen anledning heller att förneka, att man tycker att bondeförbundet inte har gjort den minsta insatsen här, när de övervunnit sig själva och nu accepterat en linje, vilken de i fjol ansågo vara absolut oantaglig och på vilken man ju i realiteten tvingade den förra regeringen att avgå. Men det kan inte falla oss in att häckla bondeförbundet härför. Det är heder värt för sin självövernelse i denna fråga. Det är ju bara att uttala den förhoppningen, att när denna reform nu föres ut i livet, de erfarenheter, som vunnits under föregående år, skola vara tillräckliga för att förbjuda, att man i en rad kommuner gör reformen illusorisk. Jag tänker på det som redan tidigare påpekats och som i remissdebatten och i denna debatt har påtalats av en socialdemokrat, nämligen att vissa fattigvårdsstyrelser tagit 1935 års beslut som intäkt för att minska de existensbelopp, på vilka en massa åldringar äro hänvisade att leva här i landet.

Jag nämnde, att det var främst på grund av politiska skäl, som vi inte hade väckt en motion, och jag vill säga ett par ord ytterligare om den saken i anledning av en annan motion, som kommit fram i dag. Det kunde finnas anledning att i åtskilliga av de reformfrågor, där regeringen tagit initiativ vid årets riksdag, föreslå förhöjningar, exempelvis beträffande förslagen om mödrahjälp och moderskapspenning, som det ju i och för sig är mycket glädjande att regeringen levererat. Det är ingen konst att ställa sig på en saklig grundval och säga, att det är inte tillräckligt och tillfredsställande för dem, som skola föda barn, att erhålla i bästa fall 375 kronor. Men vi ha vid denna riksdag såväl i dessa som i andra sådana frågor, där regeringen verkligen har visat vilja att ta ett steg framåt i socialt avseende, även om vi ansett att det kunde ha gjorts mera, uraktlåtitt att framföra några sådana önskemål nu. Det är ju ingen konst att bjuda över, det är klart, och det hade vi kunnat göra, men vi anse, att när regeringen på detta sätt framför förslag, så är det ju inte bara den socialdemokratiska uppfattningen, som präglar desamma, utan det är också utan tvivel eftergifter för bondeförbundet. När vi konstaterat detta och samtidigt ha klart för oss de allmänna betingelserna, ha vi med hänsyn därjämte till den motivering, som vi gävo för att vi ansågo att regeringen borde stödjas, funnit, att vi inte haft någon som helst anledning att framföra ett förslag.

Därmed vill jag inte ett ögonblick förneka, att det skulle vara mycket angevänt, om riksdagen i dag vore mogen för att följa den linje, som framförts från socialistiska partiets sida om initiativ för att snart nedbringa pensionsåldern, men ett sådant läge föreligger ju inte i dag.

Jag vill alltså säga, herr talman, att vi med största glädje rösta för regeringens förslag och betrakta det som ett ordentligt steg i rätt riktning, och vi bara hoppas, att det skall följas av flera.

Sedan må det tillåtas mig att ge en replik åt herr Österström, som efterlyste socialt patos hos våra fattigvårdsstyrelser här i landet. Det skulle inte skada herr Österström, om hans eget sociala patos toge sig annat uttryck än hans egna deklamationer här i riksdagen, ty hans behandling av denna fråga ger ett mycket bra exempel på en lämplig placering av det sociala patos, som herr

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

Österström efterlyser från annat håll men som från herr Österströms och hans partis sida borde kommit till uttryck.

Vidare anförde:

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! I mitt anförande på förmiddagen påvisade jag med vissa citat från riksdagsförhandlingarna vid frågans behandling 1935, hur riksdagen då betraktade förhållandet mellan de förbättrade folkpensionerna och fattigvårdsunderstöden. Jag anförde vidare exempel på hur man nu försöker att förta verkningarna av de uttalanden, som då gjordes i riksdagen. Detta tolkades sedan av herr Mårtensson så, att jag skulle ha uttryckt mitt missnöje över att inte nedskärningen av hemunderstöden genom fattigvården gått längre än vad som skett, således att inte understöden reglerats nedåt på ett kraftigare sätt. Jag har aldrig yttrat något om den saken utan endast relaterat vad som förekommit vid riksdagen 1935 och sedermera. Dess bättre har jag anförandet nedskrivet, så jag kan visa svart på vitt på vad jag sagt och inte sagt. Det hela kan ju synas bagatellartat, men jag har ansett det lämpligt att försöka förebygga den sortens historieskrivning efter debatten i år, som uppkom efter debatten i fjol, då uttalanden här i riksdagen sedermera i den offentliga diskussionen vantolkades på det mest ohederliga sätt.

De av kammarens ledamöter, som deltog i debatten i fjol i denna fråga, kunna ju konstatera, vilket lugn, som nu vilar över församlingen, och hur sval den luft är, i vilken vi dväljas, i jämförelse med vad som var fallet förlidet år. Det är egentligen endast departementschefen, som visat någon temperaturstegring, och denna kom naturligt nog till synes just när han skulle polemisera mot folkpartiet. Det var ju ingenting annat att vänta från det hållet.

Om jag förstod honom rätt, krävde han från folkpartiets sida något slags sympatityttring för sin proposition. Han krävde inte våra röster, ty dem behöver han inte; han har i alla fall majoriteten säkrad. Men låge det inte närmare till hands att han vände sig till sina allierade, till bondeförbundet, och krävde en sympatityttring från den sidan? Hittills har ingen från bondeförbundet deltagit i kammardebatten, men förmodligen är det så, att för bondeförbundets del räcker det med rösterna. Därifrån behöver man ingen sympati. Från vårt håll kräver man sympati — rösterna behöver man inte.

Vidare säger herr statsrådet, att vår tanke om en provisorisk giltighet av den föreslagna lagen är en besynnerlig tanke. Detta uttalande kunna vi adressera tillbaka, ty han har själv föreslagit provisorisk giltighet beträffande det fundamentala i hela systemet, nämligen indelningen i ortsgrupper. Teoretiskt sett kan man mycket väl tänka sig, att i ett annat läge kunde en annan regering — om man får göra ett så vågat tankeexperiment — rentav sabotera effekten av dyrortsgrupperingen genom att införa en ortsgruppering, som helt eliminerade verkningarna av systemet.

Det är ingalunda så, att den provisoriska linjen i fråga om dyrortsgrupperingen gäller något oväsentligt, den är tvärtom en mycket fundamental del av hela förslaget. Därför vill jag bestämt tillbakavisa påståendet, att vår tanke på ett provisorium här skulle vara i något avseende besynnerlig. Vi ha gjort provisoriska lagar förut. Jag erinrar om arbetstidslagarna, den större, som gällt i många år, och den mindre beträffande lantarbetarna. Båda dessa ha från början haft temporär giltighet och sedermera förnyats tid efter annan.

Jag tror som sagt, att i det läge, som nu uppkommit, skulle det funnits mycket goda skäl för att bifalla vårt förslag, icke minst efter den diskussion,

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

som här uppkommit och som även herr statsrådet själv aktivt tog del i, om angelägenheten att gå till en djupgående revision av hela den samhälleliga hjälpverksamheten. Ty man kan inte komma ifrån, att i denna undersökning måste förhållandet mellan pensionerna och fattigvården bli av den mest väsentliga betydelse, och det finnes mycket goda skäl att inte nu binda sig för en mera vittgående ordning beträffande folkpensionerna än den vi redan bundit oss för.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att rikta ett par repliker till några föregående talare, och jag tänkte då först rikta en replik till herr Bagge.

Herr Bagge gjorde gällande, att det förhöll sig inte på det sättet, att det under valrörelsen hade skett en omröstning speciellt rörande de dyrortsgraderade folkpensionerna. Den saken kan man i alla fall diskutera, ty en mycket stor del av diskussionen under valrörelsen gällde just frågan om en förbättring av folkpensionerna, och i den diskussionen framträdde särskilt den då aktuella frågan om dyrortsgradering av folkpensionerna. Därför kan man säga, att just dessa dyrortsgraderade folkpensioner diskuterades i valrörelsen från olika partier på ett sådant sätt, att det mycket liknade en folkomröstning i frågan.

Sedan skall jag be att få säga ännu en sak till herr Bagge. Det var visst han, som antydde, att utskottet skrivit på sådant sätt, när det försvarade sitt förslag, att detta hade grundats på endast den nuvarande skonomiska situationen. Jag satt nästan och väntade, att herr Bagge skulle komma med något uttalande om att vi hade gått in för den gamla principen: »efter oss syndafloden.» Men det kom ju inte. Jag skulle emellertid vilja hänvisa dem, som ha samma uppfattning som herr Bagge på denna punkt, till sid. 9. Utskottet har *icke* skrivit på det sätt, som herr Bagge antytt. Utskottet har skrivit på sådant sätt, att man överhuvud taget utgår ifrån, att man har den uppfattningen, att den ekonomiska situationen i detta land är sådan, att den kan bära en social försäkring av detta slag och en förbättring av denna. Jag tror överhuvud taget, att det finns anledning att betona, när det är fråga om att förbättra socialförsäkringen, att vårt land dock är i en sådan ekonomisk situation, att vi kunna ha råd att åstadkomma en rimlig socialförsäkring i det här landet. Den saken har ju för övrigt diskuterats varenda gång, det varit fråga om att förbättra socialförsäkringen, och varje gång har man från motståndarna — jag har haft tillfälle konstatera det — resonerat på det sättet, att om denna reform genomföres, så kommer den att på ett orimligt sätt betunga den privata verksamheten här i landet och överhuvud taget betunga hela nationen. Så har det genomförts en ny social reform, och trots detta tal ha vi kunnat konstatera, att vi stått — och fortfarande stå — i en sådan situation i detta land jämfört med en hel del andra utländska stater, att genomförandet av denna del av socialförsäkringen icke bragt oss i en sådan ekonomisk belägenhet, som man ställt i utsikt varje gång vi genomfört en social reform på ett eller annat område.

Sedan skulle jag också vilja säga några ord om den uppfattning, som här framförts och som gör gällande, att på grund därav att det behövs en allmän omorganisation av socialförsäkringen, så skola vi vänta och avvakta en utredning på detta område och först sedan genomföra nya reformer beträffande socialförsäkringen. Jag måste säga mig, att följer man den linjen, måste det resultera däri, att vi måste uppskjuta sociala reformer, som nu föreslås, flera år framåt. Vi socialdemokrater vilja inte vara med om att i detta avseende

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
intaga en sådan ställning och en sådan hållning, att man på den kan tillämpa det bekanta ordspråket: Medan gräset växer, dör kon.

Vi ha den uppfattningen, att man mycket väl kan bygga ut socialförsäkringen under denna tid och samtidigt sätta i gång med en utredning på området. Alltså, båda dessa saker kunna ske på en gång. Vi kunna samtidigt bygga på den sociala försäkringen och sätta i gång med en utredning, hur vi mera slutgiltigt skola ordna hela denna fråga. Den uppfattningen ha vi arbetat för, och glädjande nog ha vi majoritet för den. Vi komma alltså i fortsättningen att hylla den uppfattningen, och ett av stegen, taget i den andan, är just det, som nu föreslås.

Sedan skulle jag vilja säga några ord med anledning av herr Österströms anförande. Så vitt jag förstod innebar detta, att fattigvårdsförsörjningen i en viss, ganska stor utsträckning alltid bör ingå i socialförsörjningen. Jag vet inte, om jag missuppfattade honom, men jag tror, att han menade detta. Men så långt jag kan minnas och så långt tillbaka som jag sysslat med hithörande ting, har det alltid betonats, även från borgerliga element, att slutmålet för en utveckling på det sociala området är *fattigvårdsförsörjningens slutliga och definitiva avskrivande och avskaffande*. Hur snart det kan gå, blir en senare fråga. Men på den tiden, då det var fråga om att genomföra folkpensioneringen, alltså redan 1913, deklarerades den uppfattningen av folk, även inom det borgerliga lägret. Och jag menar, att ju större steg vi taga genom att bygga upp nya socialförsäkringar eller andra metoder för socialförsörjningen, desto fortare kunna vi nå det målet. Det är, tycker jag, ett mål som — även om det hägrar ganska avlägset — vi alla böra sträva att komma fram till.

Herr talman, jag ber med dessa ord än en gång att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Carlström: Herr talman! Herr Hage yttrade redan i sitt förra anförande, att det egentligen inte fanns några nya synpunkter att föra fram i denna fråga. Jag har inte begärt ordet för att föra fram nya synpunkter, utan jag skulle, såsom herr Lindhagen ibland tillåter sig säga, vilja tala om »de gamla sanningarna». De ha visserligen nu ingen vidare marknad, och det är ju kanhända inte mycket lönt att slå in på den bogen.

Emellertid yttrade herr Hage också, att det kommit till något nytt i saken, och flera andra talare ha även varit inne på detta. Det skulle ha blivit en yttring av folkviljan under den gångna höstens val, som kunde sägas vara nästan lika god som en folkomröstning. Jag skall inte nu ge mig in på några funderingar över hur denna omröstning skulle ha utfallit, om den blivit genomförd i denna fråga isolerad, men jag vill framställa den frågan, om herr Hage anser folkviljan så stark, att den tagit kål på även dem som under valstriden voro motståndare till folkpensioneringen. Jag väntade med visst intresse på att en bondeförbundstalare skulle uppträda här och omvittna detta, men av någon anledning har han inte hittills uttalat sig i kammaren — jag förmodar, att han kommer upp senare. Då jag framställer denna fråga om bondeförbundets ställning till folkviljan, gör jag det därför att jag vill söka ställa frågan i sitt sammanhang från år 1935 och tiden förut. I den kommitté, som utredde folkpensioneringsspörsmålet, var majoriteten enig om att dyrortsgruppering borde införas — högern, bondeförbundet och folkpartiet alltså — men i denna kommitté, som även jag råkade vara med i — visserligen litet på sidan genom mitt arbete i organisationsakkunniga — hade majoriteten den uppfattningen, att man inte vågade gå så långt som vissa reservanter ville. Nu följde Kungl. Maj: t i sitt förslag reservanterna, då propositionen 1935 kom inför kamrarna. Men vad hände då? Jo, då gjorde bondeförbundet helt om och sade, att man

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

inte ville ha dessa dyrortsgrupperingar. Vi kunna visserligen, hette det, vara med om att taga det förslag till tilläggspension, som skisserats av reservanterna i fråga om den första dyrorten, men det skall bara gälla en ort, och vi kunna ha möjlighet att kosta på oss de högre tilläggen där, om vi inte nu gå in för dyrortsgruppering överhuvud taget. Så förmodar jag, att resonemanget löd. Det låg givetvis något i detta, och det var också orsaken till — som jag uppfattade det — att de andra borgerliga partierna inte vågade sig på att gå in för dyrortsgruppering. Detta var den *ekonomiska* frågan.

Nu skulle jag vilja komma till vad jag kallade »de gamla sanningarna». Utskottet framhåller följande: »Vid de två tidigare tillfällen, då föreliggande spörsmål varit föremål för riksdagens prövning, har, såsom av den föregående redogörelsen framgår, det viktigaste skälet mot ortsgraderingens genomförande varit betänkligheter av ekonomisk art» — där understryker man alltså vad jag sagt. »Den utveckling på det ekonomiska och statsfinansiella området, som sedan dess ägt rum, torde emellertid få anses hava ådagalagt, att betänkligheter av sådan art ej längre böra få stå hindrande i vägen för en eljest praktiskt taget allmänt såsom önskvärd ansedd reform.» Ja, jag är gärna med på att om man visste, att det ekonomiska läge här i landet, som vi nu befina oss i och som rätt nu efter krisåren i ett par tre år, i fortsättningen skulle kunna upprätthållas, skulle jag inte ett ögonblick hesitera inför denna sak, ej heller inför en hel del annat, som vi nu äro i färd med att genomföra. Men är man alldeles säker på att detta ekonomiska läge i fortsättningen kan upprätthållas? Här talas då och då även från regeringshåll om att man måhända snart kommer att möta en kris. När vi plockat ihop alla dessa miljoner och vad som åtgår till löneökningar och vad som är ifrågasatt i den s. k. befolkningsfrågan, är jag rädd för att vi komma till sådana summor, att vi knappast med bibehållande av nuvarande ekonomiska förhållanden ens skulle vara glada om ytterligare bördor lassades på. Det är denna gamla mening, som ingen människa numera talar om, som jag ändå vågar ägna en liten tanke åt. Ty det är uppenbart, att om vi skulle gå mot sämre ekonomiska förhållanden med hela denna belastning, det ingalunda är säkert, att inte något av det komme att inträffa, som herr Bagge var inne på i dag under debatten. Det hjälper inte då, såsom någon talare sade här, att man ordnat det hela så bra socialt sett, att man satt hela arbetskraften och produktionskraften i gång. I sådana kriser behöver man inte så mycket produktion — tyvärr. Jag menar därför, att även ur denna synpunkt vore det anledning att åtminstone gå in för att betrakta förslaget som ett provisorium, såsom vi från vårt håll velat. Men nu vill man inte vara med på den saken.

Socialministern kom in på frågan om den sociala nämnden, och han angrep högerledaren, herr Bagge, för att man på högerhåll ville krypa bakom denna sociala utredning, innan man ville gå fram ytterligare. Först när slaget är vunnet över hela linjen, skulle vi ha en härordning, menade han. Jag förstår herr Möller ganska bra. Det är alldeles uppenbart, att om vi skulle ha haft nytta av en social utredning, om vi skulle haft metod på detta område, skulle det skett för 20 år sedan, innan vi gingo in för sjukförsäkringen m. m. Inom folkpensioneringskommittén hade man ganska mycket besvär just med sjukförsäkringen, som också åtskilliga ville ha sammankopplad med folkpensioneringen. Det är som en av kommitténs medlemmar på tal om den saken sade: om man toge upp problemen på en gång, finge man ingenting igenom. Socialministern har alltså rätt i att finge man se en plan över det hela och finge se alla utgifterna uppradade, bleve det nog inte så lätt att få riksdagen att gå med på det ena förslaget efter det andra. Det går lättare, när man tager en

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
sak i sänder planlöst. När det hela blir färdigt kan man sen komma med planen.

Jag har givetvis ingenting emot att det blir en utredning om ett bättre ordnande av det sociala arbetet. Jag är verkligt glad över att opinionen går i den riktningen, att man vill ha en sådan nämnd till stånd. Men vi, som sutto och knogade den gången med att komma till ett resultat på detta område, hade det redan svårt inom kommittén, där en del av medlemmarna menade, att den tvångströjan ville man inte ha. Jag hade också på känn, att det inte fanns stora utsikter att få förslaget igenom, och, som socialministern yttrade, när det kom ut, sköts det fullkomligt sönder på remissvägen. Och det är förklarligt. Här i kamrarna tala vi så vackert om att vi vilja ha ordning och reda och översyn över det hela, men kommer man ut i bygderna och frågar, om vederbörande vilja, att ett par tre socknar sammanslås för att det skall bli bättre ordning och reda, resa alla småpåvarna borst och försäkra med en mun att det är synnerligen bra som det är. Detta gäller inte bara kommunerna emellan; även inom kommunerna är det så, att man inte har lust att få någon översittare, som håller reda på det hela. Var och en vill helst syssla med sitt och göra vad han tycker är bra. Jag är emellertid glad över att det nu skall bli en ny utredning, som har större utsikt att vinna gehör än den utredning jag var med i. Men jag måste säga, att det nog inte blir så lätt att komma fram till ett förslag, som man inom kommunerna finner sig belåten med. Man säger, att man är rädd för att det skall bli ett slags byråkratiskt system. Ja, mina damer och herrar, hur är det egentligen nu med kommunernas frihet visse å vis staten? Steg för steg går det därhän, att kommunerna bli expeditör åt staten och ingenting annat. Man kommer inte undan tvånget att effektuera vad staten i det ena eller det andra avseendet befallt. Till slut har man endast möjligheten — och den skall också tagas bort — att när det gäller den rena fattigvården undersöka mera personligt de skilda fallen. Inom organisationskommittén, dit vi hade inkallat en del fattigvårdsmän från landets skilda delar — var det också frågan om att försöka skilja fattigvården från den sociala hjälpverksamheten överhuvud taget, men på den tiden talades det åtskilligt om *understödstagarandan*, vilken t. o. m. många fattigvårdsmän voro bekymrade över. Det försäkrades, att man inte vore generad längre för att begära fattigvård utan gärna gjorde det, när man kommit i ett visst läge. Fattigvården hade rent av förlorat sin karaktär av särmärke.

Nu har jag givetvis ingenting emot att vi komma fram till, såsom herr Hage sade, fattigvårdens definitiva avskaffande. Mitt herrskap, det låter alldeles utmärkt, men jag tror, att vi måste avskaffa människorna först, innan vi komma fram till fattigdomens definitiva avskaffande. Nu för tiden bortser man totalt från det *personliga*. Man räknar med, att alla skola behandlas lika, de duktiga med de mindre duktiga. Men jag säger, att alla människor i detta land skola inte ha det lika bra. Alla ha inte gjort skäl för att ha det bra. Så länge vi från kommunernas och statens sida tillåta vissa saker, t. ex. rusdryckshanteringen m. m., få vi alltid en del fattiga människor att dragas med, som kanske mer eller mindre oförvällat kommit därhän, att de måste begära det allmännas hjälp, vilket de inte skulle ha behövt, om de inte råkat ut för dylika ting. Men då det gäller att på det sättet avskaffa fattigdomen, är man för närvarande inte så synnerligen intresserad ens från regeringshåll. Jag tror, att det är bra, om vi kunna komma fram till en humanare behandling av dem som ha det besvärligt och svårt, och jag har ingenting emot det alls, även om man här talar om att våra brösttoner inte äro så varma som på en hel del andra håll. Men jag kan aldrig bortse ifrån, att det också är

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

människorna själva, som skola hjälpa till att värja sig från besvärligheter och fattigdom, och det kan aldrig bli tal om att ordna det lika bra för alla, som komma i en besvärlig belägenhet.

Herr talman, socialministern sade — och det har understrukits av andra talare här — att vårt förslag om ett provisorium var besynnerligt. Det är möjligt, att det är besynnerligt, men jag måste säga, att jag tycker, att hela gången av denna fråga under de senaste åren varit ganska besynnerlig. Jag hör ju till dem, som inte äro värre funtade än att de kunna ändra sig, om de förstå att de ha en felaktig uppfattning. Men frågans behandling vittnar om att det inte är de *sakliga* skälen, som varit avgörande härvidlag utan helt andra synpunkter. Det är detta jag inte förstår mig på. Jag tycker, att det är en kuriös situation. Det tjänar ju inte mycket till att tala om dessa saker; ty man blir naturligtvis stämplad för att föra en osaklig opposition. Visserligen längtar man efter saklig opposition, men vi ha förut vid ett annat tillfälle i dag hört, att man i själva verket är ganska känslig även för den minsta lilla opposition. Det kan inte hjälpas, att det måste sägas ut, att vårt parlamentariska liv och respekten för detta och för partierna inte vinna på manövrer av det slag, som här förekommit från regeringspartiernas sida.

I likhet med vår partiledare kan inte heller jag, såsom saken ligger till, ge min röst åt förslaget om dyrortsgruppering. Jag tror, att det hade varit anledning att i varje fall få till stånd ett provisorium med hänsyn till de praktiska svårigheter, som möta i fråga om dyrortsgrupperingen, och det hade säkerligen varit av värde, om man hade fått taga sig en funderare över hurudan den ekonomiska situationen kan bli en tid framåt.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag vill inte underlåta att ge en omedelbar replik i anledning av vissa av herr Carlströms gamla sanningar. Det var mycket intressant att höra honom. Han delar alldeles uppenbart den uppfattning, som den svenska högern och i varje fall delvis det frisinna partiet givit uttryck åt, nämligen att vi äro ekonomiskt så ställda, att även om vi, låt mig säga under de närmaste tre åren, skulle orka med de utgifter, som här föreslås, det är mycket ovisst, om det skall gå i framtiden.

Mina damer och herrar! Vad betyder ett sådant uttalande? Jo, det betyder helt enkelt, att man på detta borgerliga håll — jag kan inte tro, att herr Carlström talar för hela sitt parti — anser det alldeles uteslutet, att vi i Sverige i framtiden skola kunna försörja våra orkeslösa, utslitna människor på ett något bättre sätt än som för närvarande sker, d. v. s. i regel genom fattigvården. Det betyder, att han tvivlar på, att det svenska samhället ekonomiskt har den styrkan, att vi kunna sörja för de fattiga. Det var rätt intressant att höra hans motivering för provisoriet. Såvitt jag förstår, måste den motiveringen nämligen betyda, att man om tre år skulle upptaga till förnyad prövning, om man överhuvud taget skall kunna differentiera folkpensionerna, eller om man skall avskaffa den dyrortsgruppering, som första kammaren nu för sin del utan votering anslutit sig till. Han sade nämligen, att just med hänsyn till det osäkra ekonomiska läget borde man införa det provisorium, som blivit huvudpunkten för det frisinna partiet i denna fråga. Jag konstaterar det därför, att herr Carlström är inte en riksdagsman vem som helst. Han är sekreterare i folkpartiet i vårt land, och det måste vara signifikativt åtminstone vad han på en sådan punkt yttrar, då man från många av folkpartiets medlemmars sida varit mycket angelägen att svära sig fri från avsikten, att själva dyrortsgrupperingen som sådan skulle upphävas. Jag gjorde den reflexionen, då jag hörde herr Carlströms inlägg, att det var ett av de mer intelligenta för-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

svaren för högerståndpunkten i denna fråga. Men jag medger, att jag blev mycket överraskad av att höra, att en så framskjuten representant för ett socialt reformparti resonerar som han gör. För min del är jag övertygad om, att detta lands ekonomiska styrka är fullkomligt tillräcklig för att vi skola kunna försörja våra gamla, t. o. m. bättre än som föreslås av Kungl. Maj:t vid denna riksdag med tillstyrkan av vederbörande riksdagsutskott. Det är min bestämda övertygelse, att vi mycket väl orka med det, och jag säger, att ett samhälle, som gör en annan förklaring, i själva verket har avgivit ett slags ekonomisk bankruttförklaring.

I fråga om socialvården säger herr Carlström, att om man i stället för den metod som nu använts, att lägga fram förslag efter förslag, försökte att så att säga knyta ihop i en enda samling, i en rad av punkter, kostnaderna för alla de olika sociala förslagen, skulle riksdagen inte vara villig att acceptera dem. Jag vet inte, om det bara var ett konstaterande av något som herr Carlström trodde, eller om det även var en förhoppning, att så icke skulle ha skett. För min del har jag aldrig tvekat om att söka se dessa saker även ur utgiftsynpunkt i ett sammanhang. Detta har ålagt mig en viss moderation — det är alldeles riktigt — så att icke ett förslag skulle sluka så mycket pengar att det icke skulle bli något övrigt för ett annat. Men det har inte kommit mig att tveka om, att dessa uppgifter är det samhällets oavvisliga skyldighet att lösa. Och samhället skall skaffa de pengar, som behövas för att lösa dem, då det gäller de gamla utslitna, då det gäller fattiga mödrar och då det gäller barnen i vårt samhälle. Det är väsentligen på det området, som de olika sociala förslagen här syfta till en bättre ordning. Och jag vill säga, att bristen på översikt i fråga om kostnaderna är inte så stor som man möjligen skulle tro. Vi veta precis vad 1935 års folkpensionsreform kostar. Vi veta vad maximiutgifterna för den beslutade arbetslöshetsförsäkringen väntas bli. Vi veta, något så när åtminstone, vad sjukförsäkringskostnaderna bli för varje år. Det finnes kalkyler beträffande kostnaderna för moderskapspenningen, mödrahjälpen, bostättningslånen, barnpensioneringen och den fria förlossningsvården, vilka förslag nu äro de huvudsakliga vid denna riksdag. Var och en kan sätta sig och se efter, och det står var och en fritt att därefter förklara, att med hänsyn till de samlade kostnaderna skola vi kasta dessa förslag i papperskorgen. Nu är detta ju gudskelov uteslutet, trots att vi ha ett frisinnat parti, vars ganska framstående medlemmar synas anse, att det egentligen vore riktigast att göra det. Jag vill bara konstatera det, ty det kan vara av visst intresse att ha det konstaterat från denna dags debatt.

Herr Sandström: Herr talman! Jag vill till en början säga, att jag inte kommer att mycket belasta denna debatt, som jag anser ha bort kunna vara avslutad för länge sedan. Men det var en sak, som kom mig att begära ordet, och det var, då jag hörde herr Mårtensson på middagen tala om, att en del arbetsgivare funnit sig föranlättna att sänka vissa s. k. arbetarpensioner under de belopp, varmed dessa pensioner tidigare utgått. Det förhåller sig ju så, att sedan många år tillbaka en hel del industriföretag runt om i vårt land ha på frivillighetens väg beslutat att till gamla uttjänta arbetare utbetala s. k. arbetarpensioner. Det har helt och hållet varit humanitära skäl, som föranlett dessa åtgärder, och det har inte alls förelegat något tvång för vederbörande i detta hänseende. Jag tror, att vi kunna ha grundad förhoppning att tänka, att detta förfaringssätt skall vinna allt större och större efterföljd. Det finnes en del tecken som tyda därpå. Senast i år ha en del stora industrier beslutat att använda de goda konjunkturen till att avsätta ganska betydande summor för att säkerställa sådana arbetarpensioner. Jag tror för

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

min del, att det inte främjar denna önskvärda utveckling, att man här i riksdagen, som herr Mårtensson gjorde, påtalar de sänkningar, som väl på några håll skett, eftersom han säger det, ty det har nog varit randiga orsaker och skäl, som varit vållande till dessa nedsättningar. Det är så, att då riksdagen 1935 införde de nya folkpensioneringsbestämmelserna, bestämdes bl. a. en viss privilegierad inkomst på 300 kronor, som man inte skulle behöva draga ifrån sina övriga inkomster då tilläggspensionen beräknades. Det är alldeles givet, att om vissa industrier tidigare ha utbetalat högre s. k. arbetarpensioner eller understöd än detta privilegierade belopp, får man inte alls undra på att de efter de nya pensionsbestämmelsernas tillkomst måste ändra eller sänka dessa pensioner, så att det inte uppstår ett sådant förhållande, att det blir avdrag på de tilläggspensioner, som staten skall lämna de folkpensionsberättigade. Om de inte göra det, verkar det bara på samma sätt, som om vederbörande industrier själva finge skänka detta överskjutande belopp till staten. Och de ha sannerligen tillräckligt att betala ändå genom sina dryga skatter till stat och kommun. Det bör räcka till för dem, så att de inte därjämte få betala även sådana här belopp. Det är nog alltså den orsaken som gjort, att det blivit vissa jämkningar i dessa utgående s. k. arbetarpensioner. Och då vi veta, att de fortfarande utgå fullständigt på frivillighetens väg, böra vi inte här i riksdagsdebatterna kritisera detta. Men om det är något, som på vederbörande arbetsplats bör påtalas, anser jag, att vederbörande böra gå den vanliga vägen. Fackföreningen kan göra framställning till vederbörande industrichef och påtala det som inte är bra. I det sammanhanget kan man tänka på det, som herr Mårtensson var inne på, då han ansåg, att även hustrurna böra få pension. Han säger, att även de skola få 100 kronor, som få dragas av, då tilläggspensionen beräknas för dem. Alltså menar han, att arbetsgivarna skola giva 100 kronor även till dessa hustrur. Jag vill säga, att hittills har det inte varit praxis att även hustrurna fått pension. De s. k. arbetarpensionerna ha varit personliga och utgått till vederbörande arbetare själva på äldre dagar. Om det skulle bli ändring däruti, har jag intet emot det, men det bör ske så, att framställning göres till vederbörande industrier och att man efterhör, om det kan bli ändring i det fallet. De övriga 100 kronorna, som äro fria för folkpensionstagare, förutsätter jag vara disponerade på annat sätt, så att vederbörande ha en inkomst, som motsvarar dessa 100 kronor. Jag anser sålunda, herr talman, att man inte i debatten skall inblanda dessa saker, som strängt taget inte höra till utskottets betänkande. Jag har velat säga detta för att inte något missförstånd skall uppstå på grund av en föregående ärad talares uppgifter här.

Beträffande själva sakfrågan anser jag inte, att jag här behöver gå in på den. Jag vill inte upprepa de argument, som tidigare äro anförda. Jag kan nöja mig med att instämma med de högertalare, som förut här förfäktat reservanternas sak.

Herr förste vice talman, i likhet med dessa högertalare skall jag be att få yrka bifall till den reservation, som jag i utskottet biträtt, och avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Herr **Andersson** i Torngård: Herr förste vice talman, mina damer och herrar! När jag tar till orda i denna för vårt land och folk ytterst viktiga fråga, är det inte därför, att jag tänker yrka avslag, ty jag har tänkt, att det knappast är lönt, att vi borgerliga i fortsättningen yrka avslag i denna fråga, så att borgerligheten och de borgerliga valmännen försvinna i vårt land och alla bli socialdemokrater. Jag tycker, att det blivit litet för mycket politik in-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

blandad i denna fråga och att den inte borde ha erhållit dessa stora politiska proportioner som den fått.

Jag tänkte i stället tala något om den motion jag väckt i denna kammare och vilken jag hoppats skulle fått litet bättre eller kanske mera grundlig behandling av utskottet än den i verkligheten fått. Jag påpekade i denna motion, hurusom det blir en orättvisa mellan landsbygdens och städernas fattigvårdsstyrelser, eftersom dessa fattigvårdsstyrelser i städerna komma att förtjäna på denna dyrortsgruppering. Vi veta alla, att städernas fattigvårdsstyrelser nu komma att få betalt efter högre pensioner för alla pensionärer, som vistas på deras ålderdomshem, och för de personer som dessa fattigvårdsstyrelser hålla på andra anstalter, anstalter för kroniskt sjuka, statens sinnesslöanstalter och sinnessjukhus. Det är sålunda personer, som egentligen inte kunna hjälpas med någon pension. De äro skilda från sina hem, skilda från sina anhöriga och äro helt och hållet förflyttade från sin miljö till ett annat ställe, till en allmän anstalt, där det allmänna uppbär pensionen för dem. Då har jag ansett, att i och med att det nu är föreslaget i den kungl. propositionen, att t. ex. en pensionär, som flyttar från Stockholm till landsorten, skall anmäla detta, varigenom hans pension blir sänkt i förhållande till dyrortsgrupperingen för den ort, varifrån han flyttar, och den ort, dit han kommer, så kunde det lika väl bli bestämt, att om en pensionär flyttar från sitt hem, han också skulle bliva i pensionshänseende sänkt till den dyrortsgruppering, som är bestämd för landet i dess helhet. Jag ansåg då, att alla, som vistas i sådana allmänna inrättningar som våra fattigvårdsanstalter, våra anstalter för kroniskt sjuka, sinnesslöanstalter och dylika, skulle erhålla lika hög pension över hela landet, så att pensionen där övergångsbestämmelserna skola tillämpas skulle bli 300 kronor och, sedan lagen trätt i kraft, 250 kronor. Naturligtvis skulle då dyrorterna inte betala annat än den lägre avgiften för de pensionärer, som vistas på ålderdomshem eller andra anstalter. Stockholms stad skulle då förlora 96 kronor 25 öre för varje pensionär som vistas i dessa anstalter, och övriga i grupp 3 118 kronor 75 öre, medan de i grupp 2 samt övriga städer och samhällen skulle förlora 76 kronor 25 öre, som skulle komma statskassan till godo. Det blir naturligtvis inga stora belopp, men det hade alltid gjort något. Det kanske skulle bli en eller två miljoner kronor för hela landet, och då hade den rättvisan skipats, att det blivit samma ersättning till samtliga fattigvårdsstyrelser. Även de, så att säga, mindre bemedlade fattigvårdsstyrelserna, som tillhöra landsbygdens kommuner, hade då fått samma ersättning som fattigvårdsstyrelserna i städerna. Riktigheten härav framgår också tydligt av den kungl. propositionen på sidan 34, där det yttras: »Såsom i betänkandet framhålles, torde avsikten med 1935 års pensionsreform icke hava varit att bereda de dyrare kommunerna och särskilt de största städerna en lättnad, som icke komme de övriga och ofta mindre bärkraftiga kommunerna till del.» Men som det kungl. förslaget nu är uppgjort, komma faktiskt de bättre lottade kommunerna att bli premierade på de fattigare kommunernas bekostnad. I ännu högre grad kommer det att verka orättvist, när en enskild försörjningspliktig skall taga hand om en nära anförvant, som blir liggande på långliggare sjukhus, t. ex. en anstalt för kroniskt sjuka eller dylikt. Om det är en enskild försörjningspliktig i Stockholm, behöver han inte betala så mycket som man får betala på landsbygden. Han kommer att få 200 kronor högre pension och slipper betala de 200 kronor, som han får av pensionsstyrelsen. Då kan han ha försörjningstagaren på anstalten för 200 kronor billigare än en person på landsbygden. Jag tar ett exempel hemifrån. Om jag t. ex. tar Borgholm och Kalmar och det är en enskild försörjningspliktig i Borgholm, som får en nära anförvant liggande på Västerviks hospital eller på ett annat sjukhus, får han betala lika mycket

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

som en enskild försörjningspliktig i Kalmar stad, men ändå kommer den enskilde försörjningspliktige i Kalmar att erhålla 100 kronor mera tillbaka i form av pension än den enskilde försörjningspliktige i Borgholm kan erhålla. Denna orättvisa anser jag inte böra få bli stadfast i lag utan att hava påtalats. Och det kommer att bli orättvisor för framtiden, om det inte går att få rättvisa här. Jag hade nästan tänkt att yrka bifall till min motion, om det skulle bli votering, men nu kommer jag inte att göra det, sedan chefen för socialdepartementet förklarar, att han kommer att ha extra tillsyn över de sociala välfärdsinrättningarna i landet. Då hoppas jag, att de synpunkter, som blivit framdragna i min motion, komma att beaktas.

Jag hade också i min motion intagit en liten passus om de s. k. undantagsmännen i landet. Det är en del fattiga människor, som leva uteslutande på en liten undantagsförmån, som förut ägt en liten gård och inte fått något annat över, än att de fått behålla en liten undantagsförmån, då de sålt sin gård, antingen till sina barn eller också till utomstående och oskylda personer. Denna del av min motion har utskottet också behandlat rätt lättvindigt. Det heter i utskottets betänkande: »I många fall förekommer det emellertid, särskilt då fråga gäller mindre egendomar, att vid överlåtelse till barn av egendomen undantagskontrakt upprättas, som omfattar förmåner till ett värde vida överstigande nedsättningen av köpeskillingen i förhållande till den normala. För sådana fall synes emellertid övervärdet av de utfästa förmånerna närmast böra betraktas såsom understöd, som utgår på grund av barnens försörjningsplikt, och av denna anledning icke upptagas såsom inkomst, då fråga gäller fastställd land av tilläggspensionens storlek. Enligt vad utskottet har sig bekant, har pensionsstyrelsen även hittills tillämpat en sådan princip. Utskottet kan på anförda skäl icke tillstyrka bifall till förevarande motion.» Jag har för säkerhets skull i dag ringt till pensionsstyrelsens ombud på Öland, som upplyste om att under en följd av år har pensionsstyrelsen tillämpat den taktiken, att medan mjölk kunnat köpas för 10 öre litern hemma hos vilken lantbrukare som helst, skall den för dessa gamla med undantagsförmåner beräknas efter 15 öre litern. Vidare har under den tid vetet sålts för 12—15 öre vid kvarnarna beräknats ett pris av 16 öre, och rågen har också tagits upp efter 16 öre. Dessa personer, som åtnjuta sina små undantagsförmåner, bli på detta sätt inte, som det heter i utskottets förslag, hjälpta av pensionsstyrelsen, utan snarare stälpta genom att förmånerna beräknas efter högre priser än dem som verkligen gälla. Jag har, sedan jag väckte min motion, fått brev från åtskilliga sådana personer, däri de klagat sin nöd och sagt, att deras förmåner av ett par liter mjölk om dagen, fri vedbrand och en del andra små förmåner från gårdarna värderats så högt, att de inte kommit i åtnjutande av någon pension. Det är ändå bedrövligt, att dessa gamla förmånstagare, som blivit utslitna i jordbruket, inte skola kunna få denna lilla undantagsförmån räknad som privilegierad inkomst likaväl som t. ex. en arrendator, som arrenderat en gård hos ett bolag under en följd av år men som, när han inte orkar bruka gården längre, har möjlighet att, om han får en liten pension eller undantagsförmån, som består i att han får bo kvar i en stuga och erhåller fri vedbrand och husrum, inte behöver räkna in denna förmåns värde vid beräkningen av folkpensionen. Jag hoppas som sagt, att även denna orättvisa skall rättas till, så att det blir en allmän översyn över de sociala välfärdsanordningarna i vårt land.

Herr talman! Jag har intet yrkande utan har bara velat påpeka dessa saker.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att något beröra vad herr Lundell uttalat dels i den motion han väckt, dels i det anförande han i dag här hållit. Det gäller först och främst hans synpunkter

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

på frågan om de skiftande levnadskostnaderna här i landet. Jag har fått den uppfattningen av såväl motionen som anförandet, att han anser, att det knappast skulle finnas någon dyrort i och för sig, utan att en utjämning under de senare åren skulle ha ägt rum. Den faktiska skillnad, som råder, skulle vara beroende på kvaliteten hos de olika varorna.

Detta är ett svårt problem att ge sig in på. Det behövs ett omfattande underlag för ett bedömande, och det underlag av senaste datum, som vi ha i detta avseende, är det som 1935 års dyrortsgruppering bygger på, nämligen uppgifter från år 1934 på kostnader för varor, bränsle, bostad, etc. Jag skall, herr talman, från denna utredning be att få anföra endast några siffror för att belysa, hurudana förhållandena äro i landet, hur de totala levnadskostnaderna kollektivt växla, liksom också hur priset när det gäller olika huvudposter varierar. Här rör man sig med den budget, som socialstyrelsen arbetar med i sina dyrortsgrupperingar. Enligt socialstyrelsens beräkningar, som avse en till $\frac{3}{4}$ avkortad budget, varierar totalbudgeten för en normalfamilj om man, hustru och två eller tre barn mellan 1,413 och 2,713 kronor. Det är sålunda en väldig spännvidd mellan dessa tvenne siffror. Vad livsmedlen beträffar, en av de väsentligaste posterna, skulle man tro, att det skulle vara mindre skillnad mellan olika orter. Men det har faktiskt visat sig, att livsmedelspriserna variera mellan 770 och 1,330 kronor. Där är det närmast Norrland, som får stå för det dyra hushållet med de högsta livsmedelspriserna. Se vi på bostäderna, är det en variation mellan 250 och 1,151 kronor. Det är därvidlag de större städernas invånare, som få betala de största beloppen. Slutligen ytterligare en post, nämligen bränslet, som varierar mellan 40 och 269 kronor. Det är klart, att en del fel vidlåda denna utredning liksom allt annat mänskligt, men man kan å andra sidan säga sig, att den i det stora hela givit ett resultat, som ger klart belägg på, att det i olika delar av landet är mycket skiftande levnadskostnader, både vad totaliteten och de enskilda posterna beträffar. Det är nu två eller tre år sedan utredningen ägde rum. Det är möjligt och troligt, att speciellt när det gäller livsmedlen en viss nivellering skett, men det finns väl ingen, som tror, att denna utjämning kan ha haft så stor betydelse, att all slags gruppering efter olika orter skulle vara överflödig. Jag tror, att siffrorna visa tydligt och klart, att om man vill söka åstadkomma folkpensioner, som äro i realiteten jämbördiga på olika orter i landet, måste man räkna med viss dyrortsgradering.

Det förslag, som här föreligger, anser jag för min del vara en konsekvens av det beslut riksdagen fattade 1935. Ingen tror väl, att genomförandet av förslaget kommer att medföra, att alla understöd från fattigvården därmed komma att upphöra. Det är ju så, att även de belopp, som föreslås, äro för små, och därför måste man tänka sig, att kommunerna i många fall måste genom fattigvård eller kommunala pensionstillägg ge en del av dessa gamla, fattiga litet extra tillskott och hjälp. Den grupp, som måhända i främsta rummet behöver hjälp och som inte får den hjälp folkpensionen i övrigt ger, är de ensamstående pensionärerna, och det skulle vara önskligt, att det inom en inte alltför lång tidrymd kunde bli en reform på den punkten, så att ensamstående pensionärer komma att bli jämställda relativt sett med ett par äkta makar i fråga om den hjälp, som lämnas i form av folkpension.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till föreliggande förslag.

Därutöver vill jag, herr talman, säga ett par ord med anledning av herr Bagges anförande. Han nämnde, att man från socialdemokratiskt håll under riksdagsmannavalen 1936 på ett, så vitt jag förstod honom rätt, otillbörligt sätt hade utnyttjat folkpensionsfrågan i agitationen och inte på ett riktigt sätt klarlagt den verkliga innebörden av förslaget om dyrortsgruppering. Det hade va-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

rit önskligt, att herr Bagge hade kommit med bevis i det avseendet och givit belägg på vad han påstod. Så vitt jag kan bedöma var den agitation, som vi från vårt partis sida förde under 1936 års valrörelse, uteslutande saklig, och det gavs en klar uppläggning av denna frågas reella innebörd.

Herr Wolgast: Herr talman! Vad vi på landsbygden framför allt inte vilja vara med om, när det är fråga om folkpensionerna, är, att de skola bestämmas inom en viss kostnadsram på det sättet, att vi på landet skola få lägre pensioner till följd av dyrortsgrupperingen. Detta var, efter vad jag förstår, just den ståndpunkt, som intogs av bondeförbundet 1935. Det är nu på det sättet, att landsbygdens folk fått en folkpension enligt Ortsgrupp I, som kan anses tillfredsställande. Skulle det bli så, som herr Skoglund påstod att det redan nu är, att priserna på landsbygden komma i paritet med städernas, antager jag, att en utredning kommer till stånd, så att landsbygdens folk på denna punkt får full rättvisa. Jag får erkänna, att vi på landet ibland äro litet tveksamma, huruvida det är så billigt där i jämförelse med i staden.

Men det som för mig står som det viktigaste är frågans rent skatteutjämnande innebörd. Det synes mig, som kommer från en oerhört skattetyngd landskommun, att det på sätt och vis är en orättvisa, att man hjälper t. ex. Stockholms stad, där rikedomerna är placerad, genom dyrortsgrupperingen, medan jag naturligtvis anser, att landsbygden i första hand skall bli hjälpt.

Herr Carlström påstod emellertid, att dyrortsgrupperingen är sådan, att man inte kan genomföra den på grund av de stora utgifter, som den skulle medföra för staten. Socialministern har också framhållit, att om man skulle vara konsekvent, borde man yrka avslag på alla de förslag i fråga om den sociala omvårdnaden, som ligga på riksdagens bord. För min del får jag lov att säga, att jag resonerar fullständigt tvärtom. Det är just på grund av dessa förslag, bl. a. förslaget om barnpensionering, som landsbygden erhåller en del förmåner. De innebära en skattelättnad för oss, och det gör, att vi kunna anse, att en skatteutjämning skett.

Socialministern har här talat om, att det skall bli en översyn när det gäller fattigvården och den sociala hjälpverksamheten överhuvud taget. Jag passar då på att uttrycka den förhoppningen, att denna översyn måtte leda därhän, att det blir en ytterligare avlastning av kommunernas börda på grund av den sociala hjälpverksamheten. Vi fingo i höstas ute i kommunerna på remiss ett sakkunnigbetänkande från skattekommittén. Det talades däri om ett bidrag på 11 miljoner kronor men också om ett bättre bidrag på 25 miljoner kronor. Skulle ett sådant förslag vinna riksdagens bifall, måste det givetvis av landsbygdens folk hälsas med stor tillfredsställelse. Då uppställer sig den frågan, herr Carlström: Kommer herr Carlström, i anslutning till sitt yttrande om omöjligheten för staten att pålägga sig ytterligare bördor, att också yrka avslag på ett sådant förslag?

Socialministern var inne på frågan om att fattigvården skulle upphöra. Jag skulle vilja opponera mig mot det sätt, varpå man på många håll talar om fattigvård. Den som ägnat sig åt detta arbete i många år tycker ju, att det inte är vidare roligt att man lagt ned sin kraft på ett arbete, som blivit likasom satt i en lägre klass. Jag skulle vilja påpeka, att den behövande, som uppsöker ordföranden i sin fattigvårdsstyrelse och begär hjälp av denne, ingalunda behöver känna sig förödmjukad. Det är väl inte säkert, att den enda hjälp, som en nödlidande behöver, är en slant, som man kastar åt honom. Jag vågar försäkra, att under den tid jag haft med fattigvård att göra, har jag fått besök av många, som behövt hjälp, och det har inte bara varit fråga om hjälp i form av en slant utan också i form av ett gott råd. Det kan vara

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

en hjälp många gånger att veta, att det är någon som känner för oss. Det personliga i fattigvården har jag för min del alltid satt mycket högt, och jag tycker, att det bör understrykas, att här ha fattigvårdsmän i vårt land under långa tider just gjort en sådan personlig insats till de hjälpbehövandes fromma. Den insatsen förtjänar också sitt beröm. § 2 i fattigvårdslagen ger ju fattigvårdsstyrelserna möjlighet att inte vara alltför snäva utan taga hänsyn till vad de fattiga behöva och att då inskrida.

Gränsen mellan pension och fattigvård har det här varit tal om, och det kan tyckas, som om den skulle vara ganska flytande. Principiellt har socialministern förklarat, att pensionerna skola ersätta fattigvården. När den nya lagen skulle träda i kraft den 1 januari i år, kommo fattigvårdsstyrelsernas ordförande i flera härad nere i Blekinge tillsammans för att dryfta det sålunda uppkomna läget. Det visade sig då, att vi voro tämligen överens om att understöden kunde på en del undantag när slopas på landsbygden i dess helhet, men att det ställde sig annorlunda när det gällde städerna och industri-centra. Men om t. ex. en närliggande stad hade dyrortsgruppering, kunde det vara möjligt att slopa understöden även där. Alltså kan man i stort sett säga, att folkpensionerna med dyrortsgruppering komma att ersätta fattigvården. Det som styrker mig ytterligare däri är ett P. M., som jag fått mig tillsänt från länsassessorn i länet — jag skulle uttala mig om ett förslag, som skulle vara rättesnöre, när det gällde utslagen i fattigvårdsmål. Jag jämförde vad länsstyrelsen skulle utdöma i fattigvård med vad personen i fråga skulle ha erhållit i folkpension, och jag fann, att god överensstämmelse rådde med undantag för de pensionärer, som hade barn, men vilkas hustrur inte hade pension. I sistnämnda fall visade det sig, att pensionen bleve för liten. Jag har gjort en beräkning med hänsyn till det nuvarande förslaget om barnpension, och då har jag funnit, att genom denna komplettering pensionen är tillräcklig.

Jag tycker också, herr Carlström, att det är litet för mycket att säga, att de organisationsakkunnigas förslag föll på grund av motståndet från oss småpåvar ute i kommunerna. Vi ha i kommunerna en helt annan uppfattning. Vi småpåvar ansågo, att förslaget borde falla därför att det inte var bra.

Socialministern lovade oss en översyn. Man har förklarat här, att den skulle leda till, att det endast skulle bli ett sammanförande av de olika understödsformerna. Detta var också organisationsakkunnigas förslag. Det visade sig emellertid, inte hålla måttet. Om jag vågar uttala litet av mina idéer på detta område, skulle jag vilja säga, att den översyn, som skall ske, kanhända kan gå ut på en sammanslagning på något sätt, men den måste ovillkorligen medföra, att den kommunala skattebördan blir mindre och likaså att det expeditionella arbetet inom kommunerna minskas. Oupphörligt sväller detta arbete ut, och organisationsakkunnigas lika litet som skattesakkunnigas förslag innebär någon reducering av den oerhörda expeditionsbörda, som fattigvårdsstyrelserna bära på sina axlar. Man kan emellertid skönja, att det kanske kommer andra tider för de betryckta landskommunerna, då man verkligen tänker på att lätta denna börda. Det anser jag vara ett stort glädjeämne för landskommunerna.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lundqvist: Herr talman! Jag skulle icke ha lagt mig i denna diskussion, om icke herr Hage vid två olika tillfällen under debatten så kraftigt understrukt, att här skulle vid senaste valet ha skett en folkomröstning, som alltså gjort, att denna fråga kommit i ett annat läge.

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

Om man vill tillmäta valutgången någon särskild betydelse i avseende på denna fråga, måste man väl i varje fall, herr talman, i någon mån se till under vilka förutsättningar denna »omröstning» skett, vad man alltså ställt i utsikt, och vilken upplysningsverksamhet som ägt rum. Herr Andersson i Malmö sade alldeles nyss, därvid han även med en viss förtrytelse vände sig mot den misstanken från herr Bagges sida, att man från socialdemokratiskt håll hade bjudit litet i överkant under valrörelsen, att så ingalunda varit fallet, utan att agitationen från socialdemokratiskt håll varit uteslutande saklig och objektiv. Herr Andersson efterlyste också med mycket stort intresse bevis för motsatsen. Jag är glad, om jag kanske i någon mån kan stå till tjänst härvidlag. Jag skulle ju då kunna börja med att tala om vad jag själv fick höra ute i bygderna om huru nödvändigt det var, att den Bramstorpska regeringen skickades i väg, ty annars skulle folkpensioneringen på landsbygden överhuvud taget försvinna. Jag skall emellertid icke hänvisa till vad jag själv hört — det är naturligtvis ingen på motståndarhåll villig att ta hänsyn till — utan i stället be att få direkt peka på ett exempel och visa svart på vitt på vad man tillät sig i denna fråga på socialdemokratiskt håll — och detta icke var som helst i landet och icke heller av vem som helst inom partiet. Jag har, herr talman, här framför mig en vacker fotografisk bild, som fanns på första sidan i tidningen Social-Demokraten för den 16 september 1936. Där står ett femton—tjugutal personer, uppenbarligen, av texten att döma, framför en disk på ett postkontor. Rubriken löd: »De gamla hämta sin skärv», och texten under bilden var följande: »På tisdagen stodo de gamla i kö framför postkontoret. Det var ju den 15, och då utbetalas de små, otillräckliga folkpensionerna. Från den 1 januari nästa år ville den socialdemokratiska regeringen ge dem var och en 200 kronor mera än vad de komma att få. Men folkpartiet och högern sade nej och störtade välfärdsregeringen.» — Bondeförbundet hade man uppenbarligen denna som så många andra gånger alldeles glömt bort. — Och så fortsattes det: »Giv dessa båda konservativa partier — åldringarnas och de fattigas fiender — det svar de förtjäna genom att rösta med Arbetarepartiet Socialdemokraterna den 20 september.»

Jag vet ju icke, herr talman, ifall herr Andersson i Malmö eller någon annan anser, att detta, som sålunda skrevs i partiets huvudorgan, förtjänar att betecknas såsom saklig och objektiv upplysningsverksamhet. Jag hade för egen del, herr talman, icke väntat, att i det organ, där för tillfället satt såsom huvudredaktör den förutvarande och nuvarande eklelesiastikministern, man skulle finna det lämpligt och tillständigt att på sätt, som här skett, stämpla politiska motståndare såsom fiender till åldringar och arbetare, bara därför att dessa vågat ha en avvikande mening i en detaljfråga. Och jag hade så mycket mindre väntat mig detta, som herr socialministern året förut gentlemanmässigt gav en honnör åt samtliga borgerliga partier för den vidsynthet, som präglat även dessa partiets ställning till det stora folkpensioneringsförslaget av år 1935. Ingen kan väl heller påstå, att det är att riktigt sakligt och objektivt framställa saken på det sätt, som här skett, då man säger, att den socialdemokratiska regeringen ville ge arbetare och åldringar här i landet 200 kronor mer än vad riksdagens borgerliga partier ville vara med om. Så stod det emellertid på första sidan i tidningen med ganska fet stil. Ej ett ord fanns om att detta gällde Stockholm men ej landsbygden! Det är klart, herr talman, att när man tillåter sig slika agitationsmetoder, går det ganska lätt att fånga röster, men jag tror, att värdet av en folkomröstning under sådana förhållanden icke kan anses vara så stort, som herr Hage nyss velat göra gällande. Det är endast detta, jag velat få till protokollet antecknat, för att skildringen skall bli fullständig.

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

Herr Nilson i Eskilstuna: Herr talman! Herr Hage påstod i debattens första timme, att det skett någonting synnerligen märkvärdigt, sedan frågan om dyrortsgrupperingen förra året var uppe på riksdagens bord, och han använde uttrycket »folkmörstning». Detta i sanning oriktiga påstående har dementorats genom flera inlägg i debatten, men då herr Hage det oaktat i sitt sista anförande framhårdar i detta sitt uttalande, kan jag icke motstå lusten att säga ett par ord, och därvid vill jag med herr talmannens tillåtelse framhålla, att herr Hages uttolkning av valutgången är utan tvekan på denna punkt en fel-tolkning. Det har tidigare i debatten framhållits, att majoritetspartiets agitation i frågan om de dyrortsgraderade folkpensionerna var missvisande både i ord och i bild och icke minst det senare. Vi minnas affischen med de båda gamla rara och trevliga människorna och devisen, där man bad om bättre pension. Denna affisch ingav många den uppfattningen, att det gällde landets samtliga folkpensionstagare. Man glömde emellertid att i denna agitation säga, att 70 procent redan fått vad landet inom en överskådlig tid torde kunna åstadkomma. Man uraktlät medvetet att säga, att framstöten gällde omkring 30 procent, som skulle kunna hjälpas på denna väg. Denna medvetet felaktiga upplysning avspeglades uppenbarligen i många väljares sätt att rösta på valdagen. Därför vill jag be herr Hage att hädanefter tala tyst om folkmörstningen; dess värde på denna punkt bör icke överskattas. Uppslutningen kring majoritetspartiet på valdagen är en annan sak, som icke hör till detta sammanhang.

Då jag tillhör dessa nytillkomna, som varken ha gamla förtjänster att falla tillbaka på eller synder att söka komma undan, må det tillåtas mig att få säga ett par ord. Förslaget om dyrortsgraderade folkpensioner har förvisso starka sympatier i vida kretsar, även om tanken icke har kunnat genomföras i fråga om andra pensioner. Ledsamt nog äro väl icke pensionerna tillräckligt höga för att kunna täcka de mest torftiga existensbehov på en dyrort, om andra tillgångar icke finnas.

Här ha under debatten hållits många och väl upplagda tal, och många ha behandlat frågan principiellt. Det må därför tillåtas mig att med ett par ord beröra några detaljer i frågan om dyrortsgrupperingen. Man kunde, herr talman, haft anledning vänta, att efter det frågan så länge varit i stöpsleven, regeringsförslaget innehållit en effektiv dyrortsgruppering. I det föreliggande förslaget möter man påtagliga brister, däribland sådana, som man måste vara medveten om på förhand. Jag skall taga ett exempel. Staden Eskilstuna, där jag bor, har två närliggande samhällen, Torshälla och Hällby brunn. Båda dessa platser förslås till den lägsta gruppen. Det kommer att bli oerhört svårt för pensionstagare, som bo i Torshälla, lika väl som för dem, som bo i Hällby brunn, att förstå, varför de skola ha så avsevärt lägre pension än vad fallet blir beträffande dem som bo i Eskilstuna, endast några kilometer därifrån. Deras mat är nämligen minst lika dyr, och bränsle och lyse kosta lika mycket, såvida icke den senare posten rent av ställer sig dyrare där ute. Hyrorna äro icke väsentligen lägre. Det torde förhålla sig på samma sätt på andra håll, och det har därför frapperat mig, att man icke rättat till sådana påtagliga felaktigheter i propositionen. Det hade varit gagneligt, om man från början bättre benat upp denna dyrortsgruppering. Det hade kanske behövts flera grupper, och man borde kanske icke nöjt sig med blott tre. Nu har det sagts, att detta kan ordnas upp genom åtgärder från kommunernas sida och genom att vidtaga justeringar, och att man kan efter tre år ordna upp saken. Det är uppenbart, men det hade givetvis varit bättre, om man försökt rätta till åtskilligt, som redan från början ligger i så öppen dag.

Herr talman! Det må tillåtas mig såsom nykomling att reagera, så gott jag förmår, mot ett påstående, som herr socialministern fällt här i afton. Han me-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

nade sig av dagens debatt kunna med bestämdhet fastslå, att folkpartiet, eller de frisinnade, som han yttrade sig, äro motståndare mot sociala reformer och mot sådana hjälpåtgärder, som borde vinna anslutning från alla håll. Jag frågar: kan detta med rätta utläsas ur det så hårt dömda partiets historia eller ur detta partis politiska insatser på det sociala området? Förvisso icke, herr talman! Kan detta med rätta sägas om partiets insats i dagens lagstiftningsarbete? Nej! Folkpartiet saknar icke socialt patos. Detta kommer att sägas ifrån ett mera auktoritativt håll inom partiet — det förstår jag — men det ber jag få försäkra, att folkpartiet är besjäladt av en god vilja att verksamt biträda i det sociala reformarbetet, fastän det ju icke utan vidare prövning kan godtaga alla mindre väl genomtänkta projekt.

Vid detta tillfälle, då denna fråga behandlas vid årets riksdag, kan det kanske vara skäl att erinra om de ord, som i denna kammare fälldes för länge sedan av A. P. Danielsson. Han lär ha sagt, att »när bönder ge sig in på storpolitik bli de lurade». Riksdagens bondeförbundsparti gav sig i föl in på storpolitiken, och fick flertalet av folkpartiet med sig med ett resultat, som på sitt sätt belyser sanningen av herr A. P. Danielssons för länge sedan fällda ord.

Herr talman! Jag kommer att rösta för förslaget.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Till den siste ärade talaren, som sade, att när bönder ge sig in på storpolitik, bli de lurade, vill jag säga, att det framgick tydligt av hans uttalande, att det var bondeförbundet, som lurade de folkfrisinnade. När man i dag, herr talman, hör allt, som talas för att i den mån, man kan, lägga stenar i vägen för denna reforms genomförande, skulle man kunna tro, att höger och folkpartiet ansåge denna reforms genomförande synnerligen betänkligt, ja till och med farligt för rikets finanser. I själva verket gäller det att en massa fattiga människor på dyrorter här i landet skulle få litet högre folkpension. Då uppträda två av riksdagens partier och slåss för glatta livet och försöka komma fram med alla möjliga och omöjliga argument för att därmed visa, att reformen icke bör genomföras. I andra lagutskottet, där propositionen behandlats, ha höger och folkpartiets representanter framfört samma argument som dessa partiers representanter i kamrarna i dag. Jag kan icke undgå, herr förste vice talman, att härvidlag göra vissa reflexioner. Ungefär samma intryck, som jag fick för trettio år sedan, då jag satt här på andra kammarens åhörarläktare och hörde en social fråga debatteras, har jag även fått i dag, när man här diskuterar om dyrortsgrupperingen för folkpensionerna. Den gången, herr Nilson i Eskilstuna, var det de folkfrisinnade — de liberala, som de då hette — som stodo för denna sociala reform, och då gjordes från högerhåll invändningar. Jag kommer ihåg en klockare från Norrland — jag skall icke säga namnet — och jag kommer ihåg en herre ifrån Småland — jag skall icke heller säga hans namn — som med liv och själ gingo in för att bevisa ohållbarheten i den reform, som då låg på riksdagens bord, och som det liberala partiet med socialdemokraternas hjälp försökte få riksdagen att bifalla. Många gånger efteråt, sedan detta förslag genomfördes, har jag frågat mig: Var det verkligen så stor fara med den reformen? Var det icke en social reform av en sådan betydelse, att den var till nytta för land och folk? Det har visat sig, att den icke behövt upphävas. Kanske herrarna skola göra samma erfarenhet, då ni om några år i ert stilla sinne försöka draga er till minnes vad ni sagt under årets debatt i denna fråga och börja undersöka, huruvida den omständigheten, att dessa fattiga människor fått litet högre folkpensioner på grund av dyrortsgrupperingen, verkligen pressat statens finanser så mycket, att man rätteligen bort undanhålla dem

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

denna välbehövliga tillökning i pensionen. Jag undrar, om ni icke, ifall ni vilja vara ärliga, redan nu måste erkänna, att ni ha blåst upp denna fråga från era utgångspunkter alltför mycket.

Jag skall be att till herr Carlström i Södergården få säga några ord. Jag hade tillfälle att under valrörelsen i fjol höra honom, när han höll ett valföredrag i en stad, där denna dyrortsgruppering skulle bli tillämplig, och där han mycket försiktigt snuddade vid folkpensionerna. Såvitt jag och de övriga åhörarna kunde finna av herr Carlströms anförande, påstod han emellertid, att då frågan om dyrortsgrupperingen förelåg vid fjolårets riksdag, frågan då icke var så utredd, som behövdes, för att riksdagen skulle kunna fatta beslut om högre pensioner på dyrorterna. Nu i dag kommer han och åberopar vissa ekonomiska farhågor för huru det skall kunna finansieras. Socialministern har mycket riktigt och starkt bevisat svagheten i den argumentation, som förts från det hållet. I den mån, jag haft möjlighet att i utskottet tränga in i frågan, har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att reformen bör bifallas, varigenom en massa fattiga människor på dyrorterna få en välbehövlig tillökning i sin pension. Jag vill tillägga, att jag icke tillhör en kommun, där denna dyrortsgruppering blir tillämplig, men jag skulle vilja säga till de herrar, som förfasat sig så mycket över att herr Hage vågat tillåta sig uttala, att valutslaget sade ifrån, att man ville ha denna dyrortsgruppering beträffande folkpensionerna, att om herrarna vilja kasta ut denna fråga i en ny valrörelse eller till en folkomröstning, så tror jag, att även de fattiga, som bo på orter här i landet, som icke komma i åtnjutande av de högre folkpensionerna, skola ha så pass barmhärtig och rättsinnig uppfattning, att de anse, att de, som bo på dyrare orter, äro berättigade till att också få dessa ökade folkpensioner. Med den erfarenhet, jag har ifrån den kommun, där de gamla icke komma i åtnjutande av någon höjning i pensionerna genom dyrortsgrupperingens genomförande, är jag absolut övertygad om att man skulle få det mycket svårt att leta upp fattiga människor åtminstone, som skulle anse, att det sker någon orättvisa med den dyrortsgruppering, som man här vill genomföra. Visserligen skulle man kunna få fram meningsfränder till de partier, som nu uppträda och slåss mot detta förslag, vilka skulle säga: »Vi skola icke gå in för detta och därigenom kanske drypa giftdroppar i örontrumpeterna på de andra fattiga stackarna och därigenom försöka få den svenska avundsjukan att komma till uttryck.» Herr Carlström är giftdroppsdryparen i dag. Han säger, att de, som måhända bo på den ena sidan av landsvägen, skola få 100 kronor mer i folkpension än de, som bo på den andra sidan. Ja, ärade ledamöter av riksdagen, är detta icke demagogi, i ordets rätta bemärkelse? Om vi genomföra denna reform, kommer det säkerligen att visa sig, att detta talet, om ni en gång läsa era stenografiska protokoll från den tiden, hänger fullständigt i luften. Denna sak kommer nog säkerligen att reda ut sig utmärkt.

Eftersom jag vet, att herr Carlström kommer efter mig, skulle jag vilja säga några ord ytterligare till honom. Herr Carlström är ju partisekreterare i det folkfrisinade partiet, och hans uttalanden såväl här som i valrörelsen måste därför tillmätas stor betydelse. Jag erinrade nyss om att herr Carlström under ett föredrag i valrörelsen i fjol i en mellansvensk stad yttrade, att hans parti visst icke var mot en skäligen avvägning av folkpensionerna, därest högre levnadskostnader tryckte på något håll, men att frågan icke var tillräckligt utredd vid förra årets riksdag. Nu i dag, när frågan är väl utredd, då vilja ni ändå icke vara med om reformen, därför att ni säga er vara rädda för de finansiella svårigheterna. Ja, herr Carlström får ursäkta mig, att jag tycker, att han uppträder i detta fall såsom i en teaterpjäs: i den ena akten som älskare, och i den andra akten som rövare.

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

För min del tror jag, att bland de sociala reformförslag, som regeringen lagt fram vid årets riksdag och som äro synnerligen betydelsefulla, är detta en av de mera betydelsefulla reformerna. Det är icke bara detta, att många komma att få högre folkpensioner än förut, utan det är även den omständigheten, att de i många fall icke längre skola behöva springa till fattigvården utan kunna få den hjälp, de behöva, genom en folkpension, som är värdig vårt land att införa.

Jag är förvånad över att högerpartiet och även det folkfrisinnade partiet icke tycks förstå, att man icke kan säga nej på detta sätt i en tid som denna, då människorna arbeta på att man skall räcka varandra handen för att komma fram till bättre förhållanden och då detta nejsägande till dem, som lida betryck i samhället, överallt i världen fått maka åt sig för en förständigare inställning. Jag skulle med Frödings fattiga munk i Skara vilja säga till ledamöterna av dessa partier, att man bör räcka varandra handen för att komma över till den andra stranden. Den reform, som nu ligger på riksdagens bord och som första kammaren tagit utan votering, är synnerligen betydelsefull. Om även andra kammaren ville taga denna reform utan votering, skulle det visa, att andra kammaren vore vidsynt och har sett saken på det sätt, som den bör ses.

Jag ber med vad jag nu har yttrat, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Under detta anförande hade herr talmannen uppkommit och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 2.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 285, med tillkännagivande att en i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning bebådad framställning angående anslag till byggnadsarbeten vid statens maskin- och redskapsprovningsanstalter icke kommer att föreläggas riksdagen.

Denna skrivelse bordlades.

§ 3.

Fortsattes handläggningen av andra lagutskottets utlåtande nr 27, 6 § i det av utskottet uti punkten I upptagna lagförslaget. Därvid yttrade:

Herr Carlström: Herr talman! Jag hade verkligen icke tänkt mig, att mitt lilla anförande skulle åstadkomma en sådan pingströrelse här i kammaren, men herr Pettersson i Hällbacken blev tydligen mycket gripen och måste efter herr socialministerns utläggningar göra det bästa möjliga av detta. Var så god, herr Pettersson i Hällbacken!

Herr Pettersson i Hällbacken säger, att här ha vi gått in med »liv och själ» för att slå ihjäl detta förslag. Här finns dock säkerligen ingen enda här i kammaren, allra minst jag, som tror, att det går att slå ihjäl detta. Jag har dessutom, som herr Pettersson i Hällbacken mycket riktigt sade, i valrörelsen framhållit, att jag i princip icke är motståndare till dyrortsgrupperingen. Jag har också varit med om att skriva under vår motion om att denna dyrortsgruppering skulle genomföras såsom ett provisorium. Jag tycker icke, att herrarna behöva göra denna sak alldeles så förskräcklig. Det är den inte. Ta det litet lugnare!

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

Jag skulle sedan vilja säga till herr socialministern, att jag väntade just, att han skulle använda samma taktik som i fjol. Då var det bondeförbundet, som var den stackars syndaren, som icke ville likrikta sig, och då försökte han skrämma med högern som den buse, med vilken man höll på att komma i sällskap. Jag tycker nu icke högern är någon buse, som kan skrämma med så förskräckligt mycket. Detta hot tar inte så förfärligt mycket, sedan högerpartiet fått liksom extra reformiver på senare tid i t. ex. befolkningsfrågan. Jag ber emellertid att få säga, att även om icke en enda man i kammaren vågar säga vad han tänker om en sak, så kommer jag alltid att göra det, även om jag får höra, att jag är en mycket »betydande man», partisekreterare o. s. v. Jag är emellertid icke någon partisekreterare som herr Möller förmodligen var på sin tid inom sitt parti, så att jag styr partiet. Och inte heller har jag bundit mig vid att göra allt vad partiet vill och att icke få ha några andra meningar. Jag är en tämligen fri man inom ett parti, där jag försökt göra det bästa för att vinna utrymme för detsamma, och det har också visat sig, att det inte gått så dåligt, trots att jag är så »förskräcklig».

Jag utgick ifrån det ekonomiska betraktelsesättet, och jag sade också i slutet av mitt anförande, att även med hänsyn härtill kunde det vara anledning att provisoriskt fastställa lagen för tre år. Då säger herr Möller, att det måste naturligtvis innebära, att herr Carlström och hans parti om tre år vilja riva upp lagen och gå tillbaka till det gamla. Vem har sagt det? Det ha vi i varje fall aldrig sagt och aldrig menat. Det är emellertid uppenbart, att när man ser det ekonomiska tryck, som så småningom kommer att göra sig gällande på grund av bl. a. de sociala reformerna, så kan man väl få lov att andas om att det kanske kan bli för tungt, men det får man tydligen nu icke heller i Sveriges riksdag.

Vi ha i den motion, som vi ha burit fram vid denna riksdag och som jag också skrivit under, talat om att det är önskvärt att saken toges upp till prövning under *innevarande valperiod för andra kammaren*. Alltså, herr Möller, är det inte så farligt. Vi vänta icke på att få en ny majoritet för att kunna kasta ikull vad som beslutas i dag. Icke alls! Samma majoritetsbildning, som vi ha i dag, kommer säkerligen också då vara gällande, och då kan det väl icke vara så förfärligt, om man icke nu absolut definitivt bunde sig för förslaget.

Herrarna försöka nu här, vilket jag tycker ni skulle lägga an mera på i valrörelsen, eftersom det där gör sig bättre, att utmåla er som de enda, som ha hjärta för de små här i landet. Det talas här ideligen gång på gång om detta. Ni stå här i templet och beskärma er över de publikaner och syndare, som finnas på det motsatta hållet. Det gör sig icke, mina herrar! Hör upp en liten smula med detta tal!

Herr Wolgast sökte även han att efter mitt anförande ge mig goda råd. Han talade om att fattigvården skötes utmärkt, där han regerar eller arbetar, och att det icke fanns någon anledning alls att deklassera denna understödsform. Han talade också om att man hade så förskräckligt stora utgifter. Det var väl för fattigvården, kan jag tro, trots allt som hittills skett i fråga om socialhjälp, statsbidrag och dylikt? Han såg emellertid gärna, att staten skulle ingripa ytterligare. Men, herr Wolgast, är det inte ett underligt resonemang att säga, att vi sköta det bra och vilja också gärna i fortsättningen göra det, men staten skall betala kostnaderna, så slippa vi? Det är ett bra bondeförbundsresonemang, om det håller. Jag är emellertid icke alldeles säker på att om man bara lassar på staten ideligen, vi på landsbygden skola komma undan. Det är visserligen en bra metod för stunden att på det sättet försöka få vad man önskar utan att det kostar något, men jag tror ändå, att vi måste betrakta svenska sam-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

hället som en enhet, och då få vi nog till syvende och sidst vara med att betala litet var.

Sedan hade herr Wolgast en del andra råd att ge. Han menade, att kommunerna kunde i fortsättningen icke bära vare sig den ekonomiska tungan eller det rent expeditionella arbetet, ty det blev för tungt. Ja, herr Wolgast, med herr Wolgasts resonemang kommer det att bli en statstjänare i kommunen, som får sköta det, eftersom man icke orkar med det själv, eller vill man bara ha betalt för att sköta om det åt staten? Det är för all del bra att kunna ge goda råd, men att herr Wolgast verkligen skall lyckas ordna det så, att de goda råden kunna tillämpas utan att man totalt förlorar den kommunala självstyrelsen, det har jag litet svårt att förstå.

Mina damer och herrar! Jag vill ännu en gång stryka under, att jag icke på något sätt har velat gå emot folkpensionerna och dyrortsgrupperingen i princip. Jag har varit med om att vi vid detta tillfälle skulle få en lösning till stånd genom det provisorium, som vi ha föreslagit. Men skulle ni ändå icke kunna taga detta resonemang om de ekonomiska möjligheterna med en liten smula större lugn? Är det, som jag frågade i mitt förra anförande, verkligen så förskräckligt att i svenska riksdagen tala om dessa saker? Är det verkligen det? Då herr Möller säger, att samhället kan skaffa de pengar, som behövas, så är det visserligen bra för all del. Jag tror nog, att man kan skaffa dem, men det kan kanske hända, att om man fortsätter på denna väg och menar, att allt vad det kostar skall samhället betala, så kommer samhället som sådant i sin helhet icke att få det bättre för det. Jag upprepar vad jag sade i mitt förra anförande, att jag räknar också med personligheten, med *människorna*, och jag tror att det är nödvändigt att räkna även med dem om man vill göra samhället så bra och så lyckligt som möjligt.

Herr Bagge: Herr talman! När man hörde herr Möller tala om de ekonomiska frågorna, kände man sig onekligen ganska bekymrad över att det var en ledamot av Kungl. Maj:ts regering, som hade en sådan uppfattning om de allvarliga ekonomiska problem, som ligga bakom denna fråga liksom överhuvud taget bakom de socialpolitiska problemen i vår tid. Det är ju så, att finanserna äro demokratiens Akilleshääl. Man har många erfarenheter att samhällen ha förlorat sin demokrati, därför att de ha vanskött sina finanser. Det går mycket lätt att vansköta finanserna i ett samhälle med allmän rösträtt, när man försöker få så många röster som möjligt genom att bara låta det allmänna betala.

Jag vill också säga, att det gjorde ett egendomligt intryck att höra herr Möller tala om att vi kunna kommendera fram de ekonomiska resurserna, när man samtidigt erinrar sig vad som står i årets finansplan. Där är det helt andra och allvarligare toner, som göra sig gällande, och man frågar sig vad det egentligen tjänar till att skriva på det sättet i finansplanen, om man har en sådan uppfattning som herr Möller om ekonomien. Jag undrar, om det överhuvud taget tjänar något till att under sådana förhållanden göra upp en finansplan. Vad tjänar det till att försöka pruta och spara och försöka jämföra olika anslagskrav, om man har den uppfattningen, att man kan kommendera fram de ekonomiska resurserna hur som helst?

Jag vill också säga, att herr Möller har alldeles missförstått mig, när han säger, att jag skulle anse, att det icke skulle gå för samhället att skaffa en bättre försörjning åt våra gamla. Jag har icke yttrat mig på det sättet. Jag har talat om nödvändigheten att jämföra detta krav med andra sociala krav och att få en översikt över vad det är för något, som vi härvidlag ha att vänta för framtiden. Vi ha ju redan nu lämnat icke så litet till de gamla. 1935 års

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
reform, som vi alla voro med om, kommer ju till sist, om jag icke minns orätt, att när den blir färdig sluta på 217,000,000 kronor. Det är en ganska vacker slant. Man kan då icke heller säga, att de gamla skulle ha blivit på något sätt tillbakasatta.

Jag undrar hur långt man egentligen skall gå. Hur långt vill herr Möller, att man skall gå i fråga om försörjningen av de gamla? Jag har redan tidigare i dag sökt framhålla, att den av herr Möller föreslagna reformen är ur synpunkten av att skilja fattigvård och pensionering åt otillräcklig i fråga om de stora städerna. Skall man gå på den linjen, så får man taga ut mycket mer av skattemedel, men hur långt är det egentligen rimligt att man skall gå på den punkten? Herr Möller har själv i ett offentligt anförande utvecklat, att vi ha att vänta, som jag vill minnas han sade, en härskara av nya sådana sociala reformer, som komma att kosta mera pengar. Det är alltså icke blott de båda propositioner, som han talade om, och som ligga på riksdagens bord, som det kan vara tal om.

Jag kommer icke ihåg, om det var herr Möller eller herr Hage, som yttrade, att vi skola göra en sådan pensionsreform, att vi kunna avskaffa fattigvården. Det är dock något, som icke går. Det ha vi ju erfarenhet av både från andra länder och vårt eget land, att man icke *kan* avskaffa fattigvården. Den kommer alltid att bli kvar bland annat därför att det är många människor, vilka, som jag tror det sagts här i kväll av en annan talare, överhuvud taget icke äro hjälpta bara med att få en viss summa pengar, utan som behöva personlig hjälp och omvårdnad för att överhuvud taget kunna klara sig. Jag kan icke för min del förstå, hur man skall kunna ordna en sådan personlig hjälp annat än i former, som äro ungefär likartade med dem, som fattigvården använder. Om man alltså alltid måste ha fattigvården kvar, måste man väl taga ställning till i vilken utsträckning man sålunda skall gå på den individuella behovsprincipen och hjälpprincipen och i vilken utsträckning man kan använda sådana schematiska penningutdelningar som bl. a. folkpensionerna innebära.

Herr Möller talade så till sist som vanligt om hur ointresserade vi inom högern skulle vara för sociala reformer och antydde också som vanligt, att det bara är svepskäl, när vi komma fram med våra åsikter i fråga om de sociala reformerna, svepskäl, som bara innebära att vi skulle vilja komma ifrån dessa. Jag har på annat ställe flera gånger diskuterat den saken med herr Möller. Jag förmodar, att det är alldeles omöjligt att än en gång försöka övertyga honom om att han har orätt, ehuru det är mycket lätt att faktiskt visa, att dessa hans beskyllningar äro oriktiga. Eftersom det nu icke går att försöka få honom övertygad med mina ord, vilket tycks vara omöjligt, så skall jag bara be att få läsa upp vad hans nye, eller kanske gamle, vän herr Pehrsson-Bramstorp yttrade i denna fråga förra gången den var före. Han yttrade sig därvid på ett sådant sätt, att jag kan låta honom helt och hållet tala för mig i detta avseende. Det var i en replik till herr statsministern, då han sade:

»Av den anledningen är det inte riktigt, som hans excellens sökte göra gällande, att därför att en proposition är framlagd, skall man fördöma den del av svenska riksdagen, som inte vill gå med på regeringens förslag, därför att den känner ansvar för landet och ansvar för att vårt näringsliv skall utvecklas på en sund och solid grund, så att det kan ge inkomst till den svenska nationen och till de svenska folkgrupperna, vilket i sin tur främjar socialt framstegsarbete. Det får inte påstås, att man från detta håll, som inte vill vara med på det föreliggande förslaget, är fientlig gentemot socialt framstegsarbete.»

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag vill bara anmärka till herr Bagges anförande, att den föreställningen, att vi

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

nu hålla på att införa sociala reformer, som komma att ruinera vårt samhälle, är precis samma föreställning, som jag under den tid, jag har ägnat mig åt politiskt arbete, d. v. s. sedan min tidiga ungdom, har mött från högerns representanter praktiskt taget varje gång det varit fråga om en utgift av någon som helst storleksordning för socialt ändamål. Det är följaktligen ingenting nytt. Herr Bagge må bedyra hur mycket som helst, att han icke är emot sociala reformer. Det har i alla fall alltid varit dessa djupa brösttoner, icke i fråga om hur man skall kunna organisera ett samhälle, där fattigt folk kan leva litet bättre, utan då det gällt att tala om de finansiella spörsmålen. Hitills, får jag ju säga, ha vi rätt oss ganska bra trots alla gamla spådomar om motsatsen.

Vad jag sagt i dag är ingenting annat än det, att herr Carlströms anförande vittnade om att han misströstate om huruvida vi överhuvud taget kunna försörja våra gamla på något anständigare sätt än nu, och jag har sagt, att de pengar, som behövas för detta ändamål, skola skaffas. Detta betraktar tydligen herr Bagge som höjden av lättsinnigt ekonomiskt tal. Mina damer och herrar! Jag betraktar visserligen icke dagens reform som fullt tillfredsställande, därför att den icke på alla punkter åstadkommer vad vi måste försöka åstadkomma, nämligen att pensionärerna slippa vända sig till fattigvården i annan mån än då de behöva direkt vård på ålderdomshem och äro ur stånd att taga hand om sig själva. Jag är övertygad om att, om vi kunde beräkna nettoutgifterna för denna reform, skulle de visa sig vara ganska obetydliga. Det är ju ett faktum, att de gamla i vårt samhälle försörjas på något sätt, men i många fall försörjas de litet för illa. Detta förslag har inget annat syfte än att i detta avseende åstadkomma vissa förbättringar. Dessa strävanden blåsas nu upp från högerhåll och ställas i motsättning till finansministerns resonemang i finansplanen och utmålats som ekonomiskt lättsinne av stora mått. Finansministern har ju för sin del tillstyrkt propositionen, vilket kanske herrarna observerat, och drar alltså icke den slutsatsen, att det här är frågan om stort ekonomiskt lättsinne jämfört med resonemanget i finansplanen.

Jag måste säga, att om man är fylld av en så djup pessimism beträffande den ekonomiska utvecklingen i vårt land, som den, som uppenbarligen, såvitt jag kan förstå av det sista anförandet, inspirerat högerns ståndpunktstagande, ja, då är det självklart, att man mäter sig ut ur den mycket stora grupp i samhället, som icke delar denna pessimism utan som tror på att vi kunna orka med utgifter av denna art och som är övertygad om att dylika utgifter äro nödvändiga i den mån man vill medverka till att uppbygga det svenska samhället till en välfärdsstat.

Herr Bagge, som nu erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Jag vill gentemot herr statsrådet endast erinra om att högern tog initiativet till 1913 års pensionsförsäkring och hela tiden haft intresse för denna fråga ända därefter, att den har varit med om att 1935 medverka till ett beslut, för vilket utgifterna, som jag sade, komma att sluta på 217 miljoner kronor. Inför detta skulle jag vilja fråga de närvarande, huruvida det finns någon rimlighet i det resonemang, som herr statsrådet har fört i sitt senaste anförande.

Jag vill till sist säga, att visst kan man kommandera fram så och så många kronor med hjälp av den lagstiftande makten, men man kan inte på samma sätt bestämma vad dessa kronor bliva värda och vad man kommer att kunna köpa för dem en gång. Den verkliga köpkraften kommer att bero på vad vårt land kan producera och icke på någonting annat. I detta fall är jag icke pessimistisk. Men jag vill ha en socialpolitik, som håller jämna steg med det

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
ekonomiska framåtskridandet, och därför vill jag ha en översikt över vad det är vi stå inför i det avseendet.

Vidare yttrade:

Herr Mårtensson: Herr talman! Bara ett par ord med anledning av herr Sandströms anförande. Herr Sandström gjorde gällande, att det är allt fler och fler företagare här i landet, som de senaste åren ha gått in för att bevilja sina gamla arbetare en liten pension eller ett litet understöd, när de inte orka arbeta längre. Ja, jag är den förste, som vill uttala min stora tillfredsställelse med att företagen ha gått in för detta, och jag vill uttala den förhoppningen, att det icke skall dröja så länge, förrän varenda företagare här i landet har kommit till insikt om, att han bör ge sina gamla arbetare ett ordentligt understöd, när deras arbetskraft är uttömd.

Herr Sandström anmärkte sedan på att jag i mitt tidigare anförande i dag hade sagt, att det finns bolag, som inte ha visat samma sociala känsla för sina gamla arbetare. Herr Sandström gör gällande, att dessa företag bara ha sänkt pensionerna eller understödsbeloppen så mycket, att staten icke skulle göra några förtjänster på de utgående pensionsförmånerna. Jag nämnde redan då, att det enligt gällande bestämmelser kan utgå en arbetsgivarepension på 500 kronor till två äkta makar, om båda äro pensionsberättigade, utan att tilläggs-pensionen minskas. Herr Sandström gjorde gällande, att företagen ännu icke kunna gå in för hustrupensionering. Jag hoppas att man inte får tolka detta herr Sandströms uttalande så, att han anser att 500 kronor om året är en alltför hög pension för en gammal utsliten arbetare.

I samband med herr Sandströms uttalande att pensionsbeloppen icke ha sänkts mera än att staten icke skulle göra någon förtjänst, vill jag erinra om att det finns åtminstone ett bolag här i landet, som har sänkt pensionsbeloppen för f. d. arbetare som komma i åtnjutande av folkpension så mycket, att de nu utgående arbetsgivarepensionerna uppgå till 300, 252, 240, ja, t. o. m. till ett belopp av 157 kronor och 89 öre om året. När vi känna till, att pensionärerna få ha en arbetsgivarpension på 400 upp till 500 kronor om året utan att detta räknas som inkomst vid bestämmandet av tilläggs-pensionen, är det knappast troligt, att detta företag hade behövt sänka de utgående arbetsgivar-pensionerna till dessa låga belopp.

Herr Sandström nämnde vidare, att sådana frågor som dessa icke böra tagas upp i riksdagen och att det är fackföreningarnas sak att påtala dessa förhållanden hos arbetsgivarna. Jag förmodar, att herr Sandström inte känner till, att fackföreningarna icke ha den minsta makt att kunna göra några krav gällande i dessa pensionsfrågor, och att om han känt till detta han icke skulle ha fällt detta yttrande.

Herr Hedlund i Östersund: Jag hoppas, att kammaren överser med att jag tar ordet i denna fråga. Jag gör det inte alls för att argumentera för regeringens förslag i fråga om dyrortsgrupperingen. Jag gör det av den anledningen, att jag, som snart i tjuguar har verkat inom fattigvården som fattigvårdskonsulent, mer än de flesta i kammaren har kommit i beröring både med de kommunala myndigheter, som ha hand om den sociala omvårdnaden, och med de människor, för vilka vi lagstifta i dag.

Enligt min mening kan man inte värdera i penningar, vad pensionerna och dyrortsgrupperingen innebär för samhället. Jag vill emellertid ange ett av de skäl, varför jag med varmt hjärta kommer att biträda propositionen. Det

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

är, att vi genom dess antagande åt samhället rädda en tillgång, som håller på att spolieras. Svenska folket uppbäres av en innerlig vilja att så långt det är möjligt stå på egna ben och försörja sig självt. 1913 års pensionslag medverkade kraftigt till att hjälpa folket i vårt land att behålla denna vilja. Men svåra tider kommo och man orkade inte längre. De yngre kunde inte längre ta vård om både sin egen familj och sina föräldrar. Så småningom uppgav man hoppet att kunna stå ut i kampen och måste vända sig till fattigvården.

Är då fattigvården någonting att vara förskräckt för? Enligt min uppfattning är den icke alls någonting att vara förskräckt eller generad för. Det är underligt, att fastän den svenska fattigvården står på en mycket hög nivå, så vill man icke vända sig till den, och är man nödsakad att begära hjälp, grips man av en mindervärdighetskänsla, som fullständigt knäcker ens vilja och förmåga att komma ifrån fattigvården. Men denna vilja att försörja sig själv finnes alltjämt, och man uppmuntrar den bäst genom att i socialt avseende lagstifta så, att människorna under sin krafts dagar få bidra till sin försörjning på alderdomen. Detta sker genom att förbättra folkpensionerna, det sker genom att bygga upp en socialförsäkring.

Samtidigt som jag säger detta vill jag framhålla, att man begår en orättfärdighet, när man påstår, att den svenska fattigvården står så lågt, att det är ovärdigt ett kultursamhälle att ha en sådan vårdform. Kom ihåg, att det svenska samhället årligen lägger ut omkring 90 miljoner kronor i fattigvårdskostnader och att omkring 600,000 oförvitliga svenska medborgare äro beroende av fattigvården för sin försörjning. Vi ha omkring 2,000 fattigvårdsstyrelser, som tillämpa mycket humana principer, som försöka göra sitt bästa att giva de människor, som behöva fattigvård, en människovärdig tillvaro. Jag talar å deras vägnar, som känna sig kränkta varje gång de höra att fattigvården undervärderas, framförallt å de människors vägnar, som äro beroende av fattigvården för sin försörjning.

Det var med tillfredsställelse jag hörde socialministern förebåda, att en översyn över alla de sociala hjälpåtgärderna så småningom skulle kunna komma till stånd. Av alla de argument, som av motståndarna till dyrortsgrupperingen ha anförts här i dag, är det dock ett, som jag trots allt måste instämma i, och det var det, som framfördes av herr Skoglund. Han framhöll, att vi i den blivande översynen måste inbegripa alla former av social omvårdnad. För egen del har jag redan kommit till insikt om hur en splittrad hjälpverksamhet är till förfång icke minst för dem, som behöva samhällets hjälp. Jag vet, att den nuvarande socialministern även själv i en kommitté har arbetat för att lägga dessa förhållanden till rätta, och jag har de allra största förhoppningar om att han, när han tar initiativet till en utredning på detta område, också skall försöka placera in fattigvården i det sociala system, som han håller på att bygga upp. Jag har ingenting emot att vi lagstifta på det sociala området, så att vi få en hjälpverksamhet, som kan ersätta fattigvården och verka på ett bättre sätt än fattigvården gör. Men när vi avkoppla fattigvården — om vi kunna göra det någon gång — vill jag varna för att vi samtidigt stryka för mycket av det, som är bärande i fattigvårdens principer. Fattigvården ger underhåll i förhållande till behovet och enligt principen hjälp till självhjälp. Detta är en av de bärande principerna i det svenska fattigvårdsväsendet, som icke får undervärderas.

Jag har under de tjugu år, jag verkat som fattigvårdskonsulent, varit mycket angelägen att undersöka, huruvida svensk fattigvård är så dålig och utdelar så låga understöd, att de människor, som åtnjuta fattigvårdshjälp, leva på en lägre standard än man har rätt att fordra i ett samhälle som vårt. Jag har gjort den erfarenheten — naturligtvis finns det undantag — att fattigvård-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

den sörjer för sitt klientel på ett sådan sätt, att vi icke ha rätt att säga, att samhället på ett ovärdigt sätt tager vård om sina understödstagare.

Svensk fattigvård bygger som sagt på principer, som alltid äro bärande: den enskilde skall så långt det är möjligt draga försorg om sig själv. När han inte längre orkar hålla ut i kampen, skall samhället på ett humant sätt träda till. Den enskilde medborgaren är alltså i första hand skyldig att genom egna insatser hjälpa sig själv. Om den som en gång fått hjälp, kommer i en bättre ställning, skall han återgälda vad samhället har givit honom. Vi kunna gärna reformera fattigvården, men vi skola icke rycka bort det, som är av betydelse för både samhället och den enskilde. Vi kunna gärna ge fattigvården ett annat namn — det har jag ingenting emot; det tror jag snarare vore lyckligt.

Jag har med detta anförande, herr talman, velat varmt vädja till socialministern, att när han företager den översyn över vår sociala verksamhet, som han har förebådat, han då icke glömmet, att så länge vi ha kvar den svenska fattigvården inrangerade den i det sociala system, som han nu håller på att bygga upp.

Herr Lundell: Jag vill endast komma med några repliker till herr Andersson i Malmö, eftersom han i sitt anförande till en del vände sig mot uttalanden, som jag gjorde i mitt första anförande.

Herr Andersson i Malmö ville göra gällande, att jag hade sagt, att skillnaden i prisnivån på olika dyrorter till större delen beror på kvaliteten av de värderade varorna. Ja, detta var ungefär min tankegång. Det är skillnad på beskaffenheten av de komplex av tjänster och nyttigheter, som det är fråga om på de olika orterna, och skillnaden i deras värde i penningar beror till mycket stor del på skillnaden i beskaffenheten. Speciellt gäller detta de bostäder, som det är frågan om. Herr Andersson anförde en del siffror för att visa, hur stor spridningen är mellan levnadskostnaderna på olika håll inom landet, och jag betvivlar inte alls, att dessa siffror voro riktiga. De voro hämtade från den senaste undersökningen i detta avseende. Såvitt jag hörde rätt varierade totalkostnaden för det normalhushåll, som det här gällde, mellan 1,413 kronor och 2,713 kronor. Herr Andersson anförde sedan detaljsiffror för livsmedel, bostäder o. s. v.; jag skall inte återupprepa dem. Men jag tillåter mig fråga: vad tjänar det till att draga fram dessa siffror som argument gentemot vad jag har sagt? Jag har ju själv i mitt anförande använt den tabell, som står i Kungl. Maj:ts proposition på sid. 22 och som just rör det tänkta pensionärshushållet på två personer. Jag har talat om de olika poster, som ingå i denna tabell, och påvisat, att de äro starkt varierande, särskilt i fråga om bostäderna. Ingen har bestritt, att det råder mycket stora olikheter i levnadskostnaderna i olika delar av landet, men detta beror ju, som jag har påpekat, på att det inte är identiskt samma komplex av nyttigheter och tjänster, som man värderar på billigare och dyrare orter. Gentemot detta påstående har herr Andersson icke framfört några invändningar. Vad som sagts av herr Andersson berör egentligen inte kärnan i min argumentering. Herr Andersson har inte på något sätt kunnat bestrida, att t. ex. de bostäder, som i tabellen döljas bakom siffran 380 kronor för dyrortsgrupp 3, äro av helt annan kvalitet och försedda med helt andra bekvämligheter och hava ett helt annat läge i förhållande till affärer, apotek, läkare, sjukhus o. s. v. än de bostäder, som stå bakom siffran 100 kronor för dyrortsgrupp 1.

Till sist vände sig herr Andersson mot herr Bagge och menade, att när han här talade om vissa agitationsmetoder under valet, och om att man från socialdemokratiskt håll ej uppträtt fair play, så fordrades, att sådana påstå-

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

enden från högerhåll skulle bevisas. Här har redan förts fram exempel härpå av herr Lundqvist i Rotebro. Jag skall också tillåta mig lämna ett litet bidrag. Det är från en socialdemokratisk tidning, som ges ut i Kalmar. Vad den heter, kan ej vara av betydelse för detta resonemang. Jag har här en liten artikel, som är skriven efter valet och som handlar om valet på södra Öland. Där står, att »valet på södra Öland har i stort sett avlöpt utan störande intermezzon. I Torslunda var deltagandet relativt livligt, och de olika partierna gjorde sitt bästa för att få fram väljarna till valurnan. Att högern in i det sista använde sig av sina fula metoder att med osanna uppgifter locka gamla, omdömessvaga personer, fick man belägg för, i det en gammal man lockades med uppgiften, att det är bara städernas gamla, som få bättre pension, om socialdemokraterna vinner, de gamla på landsbygden få ingenting. Men högern fick vid valet ett svar på sina valmetoder, så att det hördes. Svenska folket tål inte vad som helst.» Jag förmodar, att kammarens ledamöter anse, att citatet talar tillräckligt tydligt för sig självt och att det ej erfordras någon utläggning från min sida. I Kalmar län var det ändå så, att det blott var städerna Kalmar, Oskarshamn och Västervik, som voro föreslagna till placering i dyrortsgrupp 2. Om det är så, att det tryckta ordet såg ut på detta sätt, då kunna herrarna, och damerna också, föreställa sig, hurudant det talade ordet var.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt förut framförda avslagsyrkande.

Herr **Aqvist**: Herr talman! Det är med verklig beklämning, jag har hört en del yttranden, att de frisinna skulle vara motståndare till de dyrortsgraderade folkpensionerna. Jag måste säga, att det ej förhåller sig på det sättet. Då jag för min del vid förra årets riksdag önskade, att man borde skjuta på frågan till denna riksdag, och uttalade, att om jag skulle komma tillbaka till riksdagen, ville jag med min röst bidraga till genomförandet av dyrortsgraderade folkpensioner, så var det därför, att jag ansåg, att en så betydelsefull fråga borde underställas folket i val. Det har ju nu skett, och svenska folket har tydligt och klart givit uttryck åt hur det önskar, att denna fråga skall lösas. Jag måste säga, att i det län, jag representerar, har jag ej hört, att någon av mina väljare haft något emot dyrortsgrupperingens genomförande. Det är alldeles klart, att det i en sådan fråga kan råda olika meningar om sättet, hur ett sådant förslag bör genomföras. Det har också från statsrådets sida erkänts, att man möjligen kan göra misstag, och sådana bör man också senare rätta till. Men det bör ej vara något skäl för att skjuta på en sådan fråga, och det begär ej heller vi i folkpartiet, att man skall göra. Jag talar ej å mitt partis vägnar utan å mina egna, men jag tror, att det är åtskilliga, som ha samma uppfattning som jag i denna fråga.

Det är också med verklig beklämning, man hör anföras särskilt från högerns sida ekonomiska skäl för att man nu ej vill vara med om genomförande av det framlagda förslaget utan först vill ha en utredning. Det måste väl ändå erkännas av varje person, som har litet insikt i ekonomiska frågor, att vårt land kan taga de kostnader, som äro förenade med genomförandet av dyrortsgraderade folkpensioner. Därom kan det ej behöva råda några olika meningar. Då det passar, framhåller man, hur väl ställt vi ha det i vårt land, hur vår exportindustri lyckats förvärva goda marknader och hurusom våra naturrikedomar kunna utnyttjas. Men är det då riktigt, att man skall ha så starka betänkligheter mot att genomföra ett förslag, som för närvarande rör sig om en utgiftsökning på cirka 20 miljoner kronor och där kostnaderna sedermera ökas men där en stor del av dem få bäras av kommunerna redan

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
nu i annan form? Då vi ha råd i vårt land att betala ut, om jag ej tar fel, omkring 400 miljoner kronor för sprit, vin och öl samt över 150 miljoner kronor för tobak, ha vi givetvis råd att betala de belopp, som här föreslås till de gamla, som behöva dem. Det är ej rätt att taga den ekonomiska frågan som anledning till att man ej vill vara med om genomförandet av detta förslag.

Vid förra riksdagen framträdde herr Johanson i Huskvarna och jag med en motion om dyrortsgraderade folkpensioner på visserligen något lägre belopp. Men det visar, att vi i princip voro med om dyrortsgraderade folkpensioner. Jag kan för min del deklarerar, att jag även är det i år och att jag utan förbehåll kommer att rösta för utskottets förslag eller regeringens förslag. Jag tror ej, att vi taga på oss större kostnader i förhållande till vad andra länder betala ut i folkpensioner, än vad vi orka med. Vi ha ändå avsevärt lägre folkpensioner, än vad man har i Danmark, om jag ej tar fel, och lägre än dem, som genomförts i England.

Jag skall, herr talman, ej upptaga tiden längre. Jag har endast velat med några ord motivera, varför jag anser mig utan förbehåll kunna rösta för det förslag, som utskottet nu framlagt.

Häruti instämde herrar *Tengström* och *Bäckström*.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Blott några ord!

Jag måste säga, att när jag nyss hörde herr Carlströms reaktionära anförande, blev jag något betänksam. Herr Carlström sade, att det ej är så säkert, att samhället som sådant mår bättre av att man genomför en politik i den riktning, som här föreslås. Han ville således ej vara med om en utjämning nu till förmån för de gamla, som bo på dyrorterna. Men såvitt jag vet, har herr Carlström ej varit motståndare till dyrortsgruppering överhuvud taget. Varför vill han nu då draga konsekvenserna av sin ståndpunkt? Herr Carlström var för 2—3 år sedan den främste representanten här i kammaren för den uppfattningen, att vi skulle gå in för en utjämning av det ekonomiska läget för arbetarna, och han hävdade då, att lantarbetarna och de, som bodde på landet, skulle få det bättre och att industriarbetarna skulle betala detta. Men i dag är herr Carlström motståndare till att man skall genomföra en sådan social politik, att de sämst ställda gamla skola få det bättre på deras bekostnad, som ha mer att taga av. Det är reaktionärt, herr Carlström — för övrigt ej omvittnat för första gången. Nu var det emellertid glädjande, att herr Carlström nyss blev desavuerad av herr Åqvist i Örebro, och han blev ej blott desavuerad av honom, utan en del andra medlemmar av folkpartiet instämde för att därmed öppet inför kammaren och landet demonstrera, att sådana folkpartister som herr Carlström ej hade alla medlemmar av detta parti med sig.

Men, herr talman, det var ej för att säga detta, som jag begärde ordet. Jag begärde ordet närmast med anledning av de lovtal, som från två håll hållits över den svenska fattigvården, av herr Wolgast från Blekinge och herr Hedlund från Östersund. Jag bestriider ej, att det finns en hel rad ledamöter av fattigvårdsstyrelser och fattigvårdsstyrelser såsom sådana, vilka taga bestämmelserna i vederbörande paragrafer i fattigvårdslagen på allvar, att fattigvården verkligen skall hjälpa och taga hand om de fattiga. Men jag bestriider uttryckligen, att det finns någon anledning att fälla ett sådant *generellt* omdöme, som de två nämnda talarna gjort.

Jag fick för blott tre dagar sedan ett brev från en man ute i landet, vilken själv är sjuk och hade bidrag från sjukkassa. Hans hustru ligger för tillfället på sjukhus, och han har två minderåriga barn att försörja. Denne man

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

gick till fattigvården och frågade fattigvårdsstyrelsens ordförande, om han kunde erhålla ett bidrag från fattigvården för att betala hustruns sjukhusvistelse. Då svarade fattigvårdsstyrelsens ordförande, att det kunde han visst icke få, därför att han hade sjukkassebidrag. Han frågade i brevet, vad han nu skulle göra. Jag beklagar mycket, att jag ej har detta brev med mig. Det skulle varit lämpligt att få in det i kammarens protokoll som en illustration av den fattigvård, som de två nämnda talarna så ha prisat. Jag kan ej existera med mina två minderåriga barn, skriver han, då jag själv måste ha någon hjälp för att sköta dem och samtidigt måste betala sjukhusvistelse för min hustru. Vad skulle jag svara på detta? Jag svarade — och orden voro verkligen fattiga, herr talman —: ni har inte annat att göra, såvitt jag känner till, än att överklaga fattigvårdsstyrelsens beslut hos vederbörande länsstyrelse, och överklagelseakten bör skrivas på det och det sättet.

Ännu en gång: jag tror ej, att samtliga fattigvårdsstyrelser och fattigvårds-tjänstemän betrakta sin uppgift på det sättet. Men det är verkligen anledning att, som socialministern och flera andra talare sagt, försöka inrikta sig på en socialpolitik, som syftar till fattigvårdens avskaffande — ej den fattigvård, som hjälper den fattige, och ej de tjänstemän, vilkas sociala samvete ej trubbats av, utan den fattigvård som är orsaken till arbetarnas ovilja att begära hjälp. Till denna ovilja finns det två skäl: för det första det skälet, som man skulle uppmuntra och konstatera, att de vilja stå på egna ben, så långt möjligt är, för det andra ett annat skäl — och där tycker man, att en statens fattigvårdstjänsteman borde vara den förste att stiga upp och säga, att därpå måste det bliva ett slut — nämligen fattigvårdsmyndigheternas uppträdande.

Utöver vad min partikamrat herr Verner Karlsson i Grängesberg anført och som jag anser borde vara riktlinjer för utbyggnad av folkpensionssystemet, vill jag med alldeles säskild tillfredsställelse understryka i debattens slut några synpunkter, som framhållits dels av socialministern och dels av andra talare från regeringspartiet.

För det första vill jag framhålla, att fattigvården nu ej längre skall draga in på den hjälp, som lämnats till de gamla och behövande, därför att folkpensionerna höjts en liten smula. Knappast hade det yttrandet kommit till kammarens protokoll, förrän en del fattigvårdsmyndigheter, visst icke i avlägsna orter, började effektuera detsamma på sitt sätt. Jag träffade nyligen en socialdemokratisk tidningsredaktör, som berättade, att i hans samhälle i Mellansverige — ej en liten utan en medelstor svensk stad — hade fattigvårdsstyrelsen ögonblickligen tagit konsekvenserna av riksdagens uttalande. Det är med tillfredsställelse jag understryker till protokollet, att det nu måste bli ett slut på detta tillvägagångssätt.

Vidare vill jag ansluta mig till tanken att genomföra en översyn av hela den sociala hjälpverksamheten med sikte på att tillvarataga det goda i fattigvården och avveckla det dåliga. Jag fattar detta såsom varande ett löfte om att man skall bereda de gamla *rättigheten* att erhålla den hjälp, till vilken de själva i arbetsför ålder skola bidraga, och ej *nådesmulor*, som de nu erhålla.

För det tredje vill jag betona, att den reform, som nu skall beslutas, ej får bli en slutgiltig lösning av den nu föreliggande frågan, utan blott att vara en smula utfyllnad för att de gamla skola kunna leva litet bättre. Jag tror, herr talman, att det kan vara angeläget att få dessa synpunkter tagna till protokollet.

Jag kan ej sluta utan att säga två ord till. Hela den debatt, som i dag föres och som föres vid varje tillfälle, som en sådan här fråga är på dagordningen i riksdagen, från folkpartiets och högerens sida, visar att dessa partier

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)
måste *pressas* och *tvingas* till eftergifter. Vad är det folkpartiet nu föreslår, d. v. s. herr Carlströms del av folkpartiet? Jo, att denna reform blott skall gälla för tre år. Men samtidigt är herr Carlström mycket generad över beskyllningen, att hela avsikten med detta provisorieförslag skulle vara, att man efter tre år skulle avskaffa det. Det är ej alls avsikten, säger han, i ena ögonblicket, medan han i det andra ögonblicket talar om att den ekonomiska situationen kan bli sådan, att vi ej kunna bära de ökade utgifterna. Ja, mina damer och herrar, det är väl ingen som ej förstår, vad de orden innebära. Man vill ha en dörr öppen för möjligheten att i fortsättningen gå emot denna sak. Eller vill man hellre välja den förklaringen, att man på detta sätt vill göra sitt erkännande av att man tidigare haft orätt mjukare, tror jag inte det är någon som har någon anledning att protestera däremot.

Jag hälsar med tillfredsställelse, att man nu äntligen kan få denna reform i hamn.

Herr Carlström: Herr talman! Det var verkligen intressant att höra herr Kilbom komma i de gamla tagen igen i kammaren. Det visar blott, att man sagt något, som herr Kilbom ej tycker om. Han har tidigare i år varit så lugn, att man nästan kunnat tro, att han nöjt sig som endast biträdande adjutant på regeringssidan. Men i kväll har han verkligen ansett det vara skäl att ingripa på allvar. Jag vet ej, om regeringen behöver hans hjälp i dag, i varje fall inte i anledning av vad jag yttrat här i kväll.

Jag håller, herr Kilbom, fortfarande fast vid att vi böra få en utjämning mellan arbetarna, så att den ena parten inte lever som rovriddare på den andras bekostnad. Då skulle vi ej få så mycket folk, som behövde tilläggspensioner. Det kanske vore bra, om även herr Kilbom kunde inse detta. Jag håller alltså fast vid mina utgångspunkter, att det är nödvändigt med en utjämning mellan olika grupper i samhället. Men jag tror inte, att det vore så bra, om vi blott skulle få denna utjämning pensionsvägen.

Herr Kilbom talade om att jag blev desavouerad. Jag undrar, om man i detta fall kan säga det om den, som varit med om att redan på den tiden, då han satt i kommittén, gå in för dyrortsgraderade folkpensioner, och om den, som varit med om en motion i år i detta syfte. Men bara för att jag tillåtit mig säga, att det kunde vara bra, att man fick en översyn även ur ekonomiska synpunkter, så är saken klar för herr Kilbom. Vi känna till herr Kilboms argumentering. Det är bara underligt — jag understryker det en gång till — att likriktningen nu går från yttersta vänstern till bondeförbundet och att var och en, som ej är med och sträcker vapen, skall mönstras ut som reaktionär. Det är ej nödvändigt att använda så utomordentligt starka ord. Herr Kilbom är ju van att göra det, och jag tillåter honom det gärna. Han tror ofta ej på vad han själv säger.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag kan kvittera herr Carlströms vänlighet nyss, att jag frångått, vad jag tidigare representerat, med att säga, att herr Carlström i dag representerar precis vad han alltid har representerat i denna kammare, när sådana här frågor komma på tal, nämligen den rena reaktionen. Jag vet ej, vad herr Carlström har i folkpartiet att göra, om detta parti har ett socialt reformprogram.

Jag vill tillägga också, att herr Carlström konstaterade i första delen av sitt anförande, att han alltjämt håller på en utjämning av det ekonomiska läget *mellan arbetarna*, men att han i satsen därefter tillade, att han också håller på en utjämning i samhället. Men förlåt, herr Carlström, om herr Carlström gör det senare, varför då i all rimlighets namn ej stiga upp och hålla

Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

ett annat anförande och säga, att vad här av socialministern föreslagits är bara ett steg på vägen till en utjämning mellan de olika samhällsgrupperna. Men därav hjärtat är fullt, därav talar inte alltid herr Carlströms mun. Herr Carlströms hjärta är fullt av känslan att man måste försöka slingra sig från också en liten utjämning mellan de olika samhällsgrupperna, och därför är attityden i dag: vi skola ta detta förslag för tre år, ty det kan tänkas, att »det blir en annan ekonomisk situation därefter». Om herr Carlström vill utjämna i bättre tider, då är det väl tiodubbelt mera motiverat att göra en utjämning i ekonomiskt sämre tider, ty de drabba i första hand de fattigaste i samhället!

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av förevarande paragraf, dels ock på avslag å ifrågavarande lagförslag; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Bagge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 6 § i det av andra lagutskottet i punkten I av dess förevarande utlåtande nr 27 förordade lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit ifrågavarande lagförslag.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Bagge, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 148 ja och 39 nej, varjämte 23 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt förevarande paragraf.

7, 8, 13, 29 och 40 §§.

Godkändes.

Slutstadgandet.

Sedan slutstadgandet föredragits, yttrade:

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det förslag, som framställts i den reservation, som avgivits av herrar Österström och Knut Petersson.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till avfattning av slutstadgandet, dels ock på godkännande av berörda stadgande i den lydelse, som föreslagits i den av herrar Österström och Knut Z. Petersson vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets förslag av kammaren godkänt.

'Ang. dyrortsgradering av folkpensionerna m. m. (Forts.)

Ingress och rubrik.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten I förklarades vara besvarad genom kammarrens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkterna II och III.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning av *punkten IV* yttrade:

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig och mina partikamrater avgivna motionen.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till motionen II:400; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Härefter föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående utförande av nytt landsstatshus i Gävle;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa arbeten till fördjupning av Trollhätte kanal;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reservavstängningsanordning vid Vargöns kraftstation;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kronans deltagande i en andra reglering av sjön Torrön; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder för främjande av sparsamhet bland skolungdomen.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5.

Ang. förhöjd pension åt viss reservstatpersonal. Vidare förekom till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckta motioner om förhöjd pension åt reservstatpersonal, som avgått ur tjänst före den 1 juli 1936; och begärdes ordet därvid av

Herr **von Seth**, som yttrade: Herr talman! Enligt 1936 års försvarsordning ha en del av reservstatpersonalens pensioner blivit höjda. Men när man med tillfredsställelse konstaterar detta, kan man också med mindre tillfredsställelse konstatera, att denna förhöjning av pensionerna endast kunnat komma sådana till godo, som uppnått pensionsåldern efter den 1 juli 1936. De, som alltså hade tillhört reservstaten och blivit pensionerade före den 1 juli 1936, ställdes helt utanför denna förbättring i pensionsvillkoren. Det kan näppeligen vara fullt rättvist, att de som efter den 1 juli 1936 fått avsked komma i åtnjutande av högre pensioner än de som fått avsked före detta datum och gjort samma tjänst.

Ang. förhöjd pension åt viss reservstatspersonal. (Forts.)

Utskottet har emellertid på grund av ekonomiska synpunkter icke kunnat tillstyrka förevarande motioner utan har med en välvillig motivering avstyrkt desamma. Med hänsyn till vad utskottet säger på sid. 3 i sitt utlåtande, där det heter att »utskottet ansett sig icke utan förslag i ämnet från Kungl. Maj:ts sida kunna förorda åtgärder i den av motionärerna åsyftade riktningen», skulle jag vilja vädja till chefen för försvarsdepartementet, huruvida det icke skulle vara med rättvisan överensstämmande, att de som avgått före den 1 juli 1936 från reservstat även borde få komma i åtnjutande av de förhöjda pensionerna, och om man icke skulle kunna få emotse en proposition exempelvis redan till nästa års riksdag från Kungl. Maj:t i ärendet. Framför allt skulle jag då vilja peka på, att utskottet även säger på sid. 3, att utskottet »icke kunnat undgå att finna visst fog föreligga» för åtgärder i sådan riktning.

Herr talman! Jag har med detta mitt yttrande velat understryka det rättvisa i att den personal jag här talat om kommer i åtnjutande av samma förmåner som deras gelikar få genom att de fått avsked efter den 1 juli 1936.

Herrar *Lundqvist* och *Arneberg* instämde häruti.

Vidare anförde

Herr **Holmgren**: Herr talman! Då den föregående talaren icke framställde något särskilt yrkande, ber jag endast att i korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av väckta motioner om förhöjd pension åt vissa beställningshavare på övergångsstat vid försvarsväsendet, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av väckt motion om ökning av pensionsunderlaget för vissa till övergångsstat överförda musiksergeanter; och yttrade därvid:

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Det är givetvis små utsikter att tala för en motion, vilken blivit enhälligt avstyrkt av bankoutskottet. Det gäller emellertid här en sak, som ur alla synpunkter måste kallas rättvis. Genom 1925 års försvarsbeslut blev följden åtskilliga betydande indragningar vid försvarsväsendet, och icke minst gällde detta musikkårerna. Därigenom inträdde ju det förhållandet, att åtskillig personal nödgades tvångsvis lämna sina beställningar och fick då visserligen bibehålla vissa löneförmåner, men de möjligheter till befordran och därigenom också till högre pensionsbelopp, som skulle stått dem öppna, därest de hade fått tjänstgöra, försvunno genom detta förhållande. Det har också i utskottets utlåtande påpekats, huruvida saken ställt sig mera oförmånlig för musiksergeanter än för övriga sergeanter inom försvarsväsendet, och det är lätt förstäeligt, att det väckt ganska bittra känslor hos många bland dessa. När exempelvis det förhållandet inträffat, som det finns exempel på, att befattningshavare tvångsöverförts då de icke hade mer än tre—fyra dagar kvar, tills de skulle blivit utnämnda till fanjunkare och de därigenom gått miste om den större pension, som skulle blivit

Ang. ökning av pensionsunderlaget för vissa musiksergeanter å övergångsstat.

Ang. ökning av pensionsunderlaget för vissa musiksergeanter å övergångsstat. (Forts.)

deras om de fått kvarstå tills de vunnit befordran, d. v. s. den högre pension, som tillkommer fanjunkare, då förstår man deras missmod. Det är förklarligt, att de känna sig ganska illa behandlade och att de anse, att det vore rättvist om någon kompensation skulle kunna lämnas dem genom förhöjd pension. Jag för min del har ansett deras krav vara så pass väl befogade, att jag upptagit frågan genom en framställning till riksdagen.

Nu har utskottet, som ju är vanligt i liknande fall, icke förnekat, att det skulle ligga rättvisa i kravet, men hänvisat till de konsekvenser gent emot andra befattningshavare som ett bifall skulle medföra. Det är ju möjligt, att sådana konsekvenser kunna föreligga. Jag har dock för min del, såvitt det varit möjligt, sökt att på grund av tillgängliga handlingar i motionen visa på det antal beställningshavare, musiksergeanter, som skulle kunna göra anspråk på dessa pensionsförmåner. Jag vågar tro, att det icke föreligger någon omedelbar anledning till att även andra beställningskategorier skulle kunna med samma fog komma med liknande anspråk.

Det lönar väl föga, herr talman, att i föreliggande fall framställa ett yrkande, men jag anser mig dock pliktig, herr talman, att yrka bifall till den väckta motionen.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att den personalkategori, för vilken herr andre vice talmannen brutit en lans, givetvis måste känna en viss bitterhet över att icke få de förmåner, som de hoppats på och gjort framställning om. Men ett bifall till herr andre vice talmannens motion skulle innebära, som utskottet här framhåller, ett avsteg från hittills gällande pensioneringsgrunder, och därför har utskottet icke heller ansett sig kunna tillråda ett bifall till hans framställning. Därest motionärens förslag skulle vinna beaktande, kan det också vara svårt att avvisa liknande krav från alla andra personalkategorier, och utskottet har icke ansett sig kunna överblicka de konsekvenser, som ett bifall skulle medföra, och har därför ställt sig på avslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **Magnusson:** Jag måste uttala min förvåning över vad herr Holmgren sade om att detta skulle medföra liknande krav från alla möjliga andra personalkategorier, när man icke på något sätt hänvisar till vilka dessa personalkategorier skulle vara eller deras omfattning.

Det har nyss riktats en vädjan till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i en annan pensionsfråga. När jag nu ser honom vara närvarande i kammaren, skall jag, till den kraft och verkan det hava kan, be att få rikta till honom den vädjan, att han ville låta någon kompetent person se och bedöma den fråga, som här föreligger, och om möjligt föra den vidare, ty den är verkligen av det slaget, att den förtjänar övervägande från statsmakternas sida.

Jag skall tillåta mig, herr talman, att med denna vädjan återtaga mitt yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia

Slutligen föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion, II:9, angående ändring i gällande planer för undervisning i ämnet svensk historia vid läroanstalterna i riket.

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)

Därvid anförde:

Herr **Kilbom**: Herr talman! Sedan första kammaren för åtta dagar sedan avslagit motionen, för övrigt med en relativt välvillig utskottsmotivering, skulle det kanhända icke vara så mycket att säga i den föreliggande frågan, synnerligast som också andra kammarens utskott har ställt sig på en något så när välvillig ståndpunkt. Debatten i första kammaren, men framför allt debatten i pressen och på skilda lärarmöten, visar dock, att frågan är synnerligen betydelsefull, och att den glädjande nog har omfattats med särskilt stort intresse av folkskollärarkåren. Utan tvivel har den också fallit ett stort stycke framåt. Det lär icke bli möjligt att framdeles negligera historieundervisningen, undervisningen om den folkliga hushållningen och de moderna folkrörelserna. Frågorna äro alldeles för viktiga för ungdomens fostran till medborgare med möjligheter att stå på egna ben.

Den förda debatten har visat, att de senaste årens läroböcker i historia liksom undervisningen i detta ämne gjort vissa framsteg. Erkännandet att det nu är bra som det är är emellertid ingalunda motiverat. Historieböckerna visa i allmänhet alltjämt, att det är betydligt lättare att följa perioder, indelade efter regentlängder, i stället för att följa hushållsformernas avlösande av varandra och de olika politiska epoker, som detta medfört. Kringen spela också en alldeles för stor roll i historieundervisningen, ett påpekande, som ingalunda slås omkull av erinran i vissa läroplaner, att de fredliga gärningarna skola understrykas. Folkets insatser få alltjämt icke komma till sin rätt; det är i stort sett arbetskraft, staffage åt de regerande. Dess egna aktioner misshandlas, om de alls omnämnas, och motiven snedvridas. Ett annat kapitel, som bör påtalas, är den »hjalte»- och »ledare»-dyrkan, som finns i historiska läroböcker. Sådan kan verkligen icke befordra ett demokratiskt sinnelag.

Men icke bara detta. Vissa historieepoker äro alldeles snedvridna i läroböckerna. Engelbreds resning framställes exempelvis som en enbart nationell strid mot danskarna. Om den ekonomiska bakgrunden få vi liten eller ingen upplysning, om den handelspolitiska bakgrunden lika litet. Angående folkets insats i denna resning är det också tämligen tunnsått med upplysningar.

Nyligen har i en av föreningen Nordens publikationer påtalats, att Kristian II icke blir rättvist behandlad i svensk historia. Det påtalas exempelvis, att också svenska kungar gjort sig skyldiga till »blodbad», utan att de därför framställts som liknande blodhundar. Har man emellertid skällt ut Kristian II — han kallas dock »bondekungen» i vissa historieböcker, dock icke svenska — så har man varit så mycket mer ömsint om en hel rad intrigerande svenska herrar.

Och svenska frihetstiden, för att taga ett hopp framåt i tiden — vi se ännu i viss press och vissa tidskrifter, hurusom denna period är påtagligt snedvriden, och i historieundervisningen går denna agitation igen.

Huru ha vi det för övrigt med framställningen om industrialismens genombrott? Ha vi i läroböckerna det verkliga sammanhanget klarlagt? Jag minns från min egen ungdom, huru jag hade stora svårigheter att placera den svenska järnhanteringens utveckling och dess samband med vallonernas hitkomst. Att de senares invandring till Sverige nästan var en direkt nödvändighet för att Gustaf Adolfs krig skulle kunna föras i Tyskland, därom finns ingenting nämnt. Det sambandet ha vi kommit till genom att stava och lägga ihop själva. På Nordiska museets utställning häromåret om Gustaf Adolf förekom bland annat en karta över järnhanteringens läge 1632. Det fanns det året större antal »järnverk» än för närvarande i landet. Detta var för mig en fullkomlig nyhet, liksom för många andra, som jag stod och lyssnade på. Där stodo

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)

bland andra två studenter, som sade: »Det där är väl ändå icke möjligt.» De hade tydligen ingen som helst vetskap om detta. Men förvisso är förhållandet av grundläggande betydelse för att förstå ifrågavarande tids utvecklingshistoria, mycket mer grundläggande än den panegyrik, man bland historieboksförfattare och stora profeter på området har bedrivit under präglade av uttrycket »Gustaf Adolf den store».

Jag kunde ge många sådana exempel. Vad vi vilja är, att hushållningen och de ekonomiska faktorerna skola ges större plats i historieundervisningen, att folkets beroende av just de ekonomiska faktorerna skall åskådliggöras, att sambandet mellan ekonomin och vissa andra faktorer skall på ett helt annat sätt klargöras, än vad för närvarande är fallet.

Min partikamrat Ture Nerman gav för övrigt i första kammaren bara med en liten erinran en strålande bild av den ekonomiska historieundervisningen i landet, då han erinrade om att vi för närvarande ha 15 *ordinarie* professorer i teologi plus 21 *docenter* men blott en professur i ekonomisk historia, nämligen Heckschers i Handelshögskolan, och den är till på köpet en *donerad* professur.

Att det icke heller är bra ställt med historieforskningen, framhålles från flera håll. Professor Heckscher exempelvis säger i sin uppsats *Den ekonomiska historiens aspekter* bland annat följande, som jag anser det kunna vara av värde att få in även i andra kammarens protokoll: »I verkligheten har den politiska historien dominerat den lysande svenska historieforskningen med en exklusivitet, som har få utländska motsvarigheter.» Och resultatet har, säger han, blivit, »att också det politisk-historiska studiet självt blivit lidande. Men i de svenska källornas karaktär har detta minst av allt legat.»

Och i en alldeles färsk uppsats i Svensk Tidskrift om *Materialistisk och annan historieuppfattning* säger samme författare: »Det är fråga om icke den svenska historieforskningen i vanlig mening har begått ett stort misstag ur både teoretiska och praktiska synpunkter genom att i den utsträckning, som i allmänhet skett, nästan sätta likhetstecken mellan politisk historia och historia som helhet.»

När den historiska forskningen ser sådan ut, då borde man från alla håll kunna förstå, att undervisningen också lider av stora skavanker. Det är för övrigt betecknande, att en intresserad och kunnig folkskollärare skriver till mig i denna fråga följande: »En väsentlig sak är dock lärarnas ställning till frågan, vilken mentalitet de ha, vilken uppfattning de företräda. Jag misstänker, att det ännu är oerhört sterilt i lärarnas betraktelsesätt på historien. Jag har på känn, att den största bristen i undervisningen är, att hopknytning inte göres, utan att barnen få en del fakta att redogöra för, och så är kunskapen där, tror man.»

Så kommer jag, herr talman, till det andra avsnittet i motionen, önskan om fylligare undervisning angående de stora folkrörelserna. Den svenska kooperationen torde vara en av världens mest omfattande, relativt sett, och välskötta. Vad den betyder för folkhushållningen behöver jag här icke yttra mig om. Det är ändå uppenbart för det stora flertalet av kammarens ledamöter. Men är det någon, som vill påstå, att kooperationen har tillbörlig plats i undervisningen, att dess historia, idéer, organisation, omfattning och betydelse fullt ut klargöras? Vill någon hävda, att exempelvis folkskolans barn få för sig tillräckligt belyst kooperationens verksamhet i exempelvis prisbildningens tjänst, att de få veta, hur och varför kooperationen kan spela den roll, som den nu gör? För min personliga del måste jag svara nej på de frågorna. Samma svar måste jag för övrigt ge i fråga om fackföreningsrörelsen. Att denna har varit av utomordentlig betydelse för hela den svenska arbetarklassens ekonomi, dess

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)

fostran till högre kulturell nivå, för hela dess insats i samhällslivet — de sakerna vill säkert ingen bestrida. Eller tag ett närliggande exempel, nämligen det fria folkbildningsarbetet. Varför skall man för övrigt icke kunna få ett mera över hela linjen organiserat samarbete mellan folkskolan och de fria folkbildningsorganisationerna? Varför skola icke ungdomarna hänvisas från folkskolan, fortsättningsskolan framför allt, till de fortsatta bildningsmöjligheter, som folkbildningsorganisationerna bjuda och redan givit hundratusental ungdomar i landet? Anvisande redan i skolan till den fria folkbildningsrörelsen skulle bespara många tusen ungdomar icke blott svårigheter att finna önskade bildningsvägar, källor att ösa ur och riktlinjer i sitt sökande, det skulle vara till utomordentlig nytta främst för de befolkningsgrupper vilka icke ha ekonomiska möjligheter att från folkskolan fortsätta upp i högre statliga eller kommunala läroanstalter.

Som jag nämnde redan i början av mitt anförande, ha vi motionärer ingen anledning att vara missnöjda med motionernas öde utanför riksdagen. Förutnämnde lärare skriver till mig angående denna sak följande: »Jag vill till sist säga, att motionären har nått ett mycket gott resultat med sin motion redan. Hela historieundervisningen är under debatt i lärapressen» — framför allt välvillig i folkskolans press, vill jag tillägga. — »Läroboksfrågan har blivit aktuell på ett sätt som aldrig tidigare. Tidens pristävlan och Svenska bokförlagets granskningskommitté har kommit till stånd.»

Med stigande folkupplysning och ökad vetenskaplig insikt om här anförda faktorerers betydelse skola vi så småningom få en historieundervisning med folkets egen insats i hushållningen och i historien som det grundläggande. I denna historieundervisning är det min övertygelse, att även folkrörelserna skola ha en vida större plats än för närvarande är fallet. Vår önskan är emellertid, att en sådan historieundervisning och undervisning i samhällslära skall påskyndas, och att arbetet därför skall vinna statsmakternas stöd och uppmuntran. Vi förvänta sålunda samma intresse från vederbörande myndigheter i denna sak som lärarna i den förda diskussionen ådagalagt.

Herr Hoppe: Herr talman! Jag har egentligen icke så mycket att erinra emot det som herr Kilbom anför i diskussionen, och jag begagnar gärna tillfället att här förklara, att jag personligen — och jag tar för givet, att jag har praktiskt taget hela utskottet bakom mig — sympatiserar i det stora hela med en sådan historieundervisning, som föresvävat motionärerna. Och ändock har utskottet, såvitt jag förstår, icke något ögonblick tänkt på att skänka motionen sitt tillstyrkande bifall. Jag må därför säga några ord som motivering för vårt avslagsyrkande.

Motionärerna använda ju ganska starka ord och ha icke sparat på krutet, när det gäller att kritisera den nuvarande historieundervisningen. Jag undrar dock — och jag tror knappast, jag gör herrar motionärer någon orätt — om det icke har varit så för dem, att barndoms- och ungdomsminnena ha blivit väl levande och dem så övermäktiga, så att de föranlett motionärerna att felbedöma läget av i dag. Jag skulle kanske säga det — jag tycker att det bör sägas — att när herr Kilbom i dag kritiserar undervisningen, sker det med på det stora hela så måttfulla ord, att jag tycker icke det är så mycket att invända. Jag tror i alla fall för min del, att det är helt enkelt en gärd av rättvisa mot dem, som handha undervisningen i historia i våra skolor, att det klart och bestämt säges ifrån, att med historieundervisningen är det ändock icke så illa ställt, som motionärerna uppgivit. Historieundervisningen är uppenbarligen, såvitt jag förstår, mycket bättre än sitt rykte. Dessa ord

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)

få emellertid icke tolkas så, att jag menar, att historieundervisningen skulle vara fullkomlig och läroböckerna ofelbara. Det finns brister, vi ha påmint om dem genom herr Kilboms anförande i dag, och finns det överhuvud taget något mänskligt företag eller gärning, som icke har dylika! När jag nu talar om att det finns brister både i undervisningen och i läroböckerna, kan jag gärna säga, och det menar jag som en uppmärksamhet mot motionärerna, att jag har anledning tro, att undervisningen och läroböckerna skulle vinna på att beakta de synpunkter och önskemål, som motionärerna gått in för.

Nu är det emellertid så, att motionärerna först skarpt kritisera historieundervisningen, och herr Kilbom har kritiserat dels historieundervisningen i allmänhet och dels framför allt läroböckerna, men man nöjer sig i motionen med att begära nya undervisningsplaner, man menar, att det är nödvändigt. Nu tror jag emellertid, att undervisningsplanerna av i dag äro sådana, att de strängt taget lämna utrymme just för det som herrar motionärer vilja ha med. Jag tycker att detta att undervisningsplanerna äro i bästa mening moderna, jag skulle vilja säga förträffliga, det framgår med all önskvärd tydlighet av det av kungl. skolöverstyrelsen till utskottet överlämnade, synnerligen klagörande yttrandet. Jag skulle gärna vilja rekommendera dem, som äro intresserade av denna fråga, att taga närmare del av detta högelingen intressanta och värdefulla aktstycke.

Jag kan inte komma ifrån, att det måste förhålla sig så, att motionärerna inte tillräckligt beaktat undervisningsplanerna och de metodiska anvisningarna. Jag anser mig därför kunna hysa den förhoppningen, att när motionärerna närmare studera dessa, skola de vara villiga att erkänna, att undervisningsplanerna inte lägga något som helst hinder i vägen för utan snarare ge bestämda anvisningar om att sådant stoff, som motionärerna vilja ha med i historieundervisningen, bör införas i denna undervisning. Under sådana förhållanden finns det inte, såvitt jag kan förstå, något rimligt skäl att stödja motionärerna, när de vilja, att det skall skapas fram nya undervisningsplaner.

I anslutning till detta skulle jag också vilja nämna, att i fråga om undervisningsplanerna har det skett ganska märkliga ting under de senaste årtiondena. Jag tror vi kunna vara ense om och litet var med glädje konstatera, att utvecklingen har gått och alltjämt går i den av motionärerna förordade riktningen.

I det yttrande av kungl. skolöverstyrelsen, som jag erinrade om nyss, har kungl. skolöverstyrelsen just påmint om att utvecklingen redan går i denna riktning. Vidare säger kungl. skolöverstyrelsen, att inom ecklesiastikdepartementet pågå för närvarande vissa sakkunnigutredningar, vartill skolöverstyrelsen knyter den förvissningen, att vid dessa utredningar de i motionen anbefallda synpunkterna komma att vederbörligen beaktas.

Herr talman! Innan jag slutar mitt anförande, skulle jag gärna — jag tycker, att det är en gärd av rättvisa — vilja begagna tillfället att betyga, att motionen fört med sig en hel del gott och varit till nytta. Diskussionen om densamma har skingrat en och annan vanföreställning och den har stimulerat intresset. Sålunda ha, som redan nämnts, ett par bokförlag visat livligt intresse för den fråga, som beröres i motionen för framskapandet av nya läroböcker, som skola ge utrymme för det stoff, som motionärerna vilja ha dit.

Till sist skulle jag sammanfattningsvis vilja säga, att det verkligt värdefulla i motionärernas synpunkter har till stor del redan vunnit beaktande och kommer med all visshet att än mer beaktas i framtiden, samt att en omarbetning av undervisningsplanerna synes mig fullständigt onödig för att nå det mål, som föresvävar motionärerna.

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)

Under sådana förhållanden är det, herr talman, med mycken frimodighet jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fröken **Hennings**: Eftersom jag inte blott är ledamot av det utskott, som haft att behandla denna motion, utan även tillhör den kategori, som av motionärerna blivit utpekad som okunnig — t. o. m. den kategori, som av motionärerna anses vara alldeles särskilt okunnig, nämligen läroverkslärarna — må det väl vara mig obetaget att yttra några ord i denna sak.

Det är tre saker, som man bör skilja på beträffande denna motion, nämligen för det första det allmänna syftet med motionen, för det andra själva den detaljerade motiveringen och för det tredje slutklämman. Att dessa tre saker skilja sig så starkt ifrån varandra, är nog anledningen till att motionen har utlöst så olika åsikter. En förklaring till att motionen onekligen väckt en del opposition på sina håll ligger i motiveringen, ty det kan inte förnekas, att den motivering, som återfinnes i den nermanska motionen — jag begår väl ingen oartighet mot herr Kilbom, om jag utgår ifrån att motionen egentligen är Nermans — onekligen innehåller en hel del ovederhäftigheter, en del t. o. m. ganska kraftiga, som man i egenskap av historielärare särskilt har anledning att opponera sig emot.

Först talar motionären om läroböckerna. Det är ganska påfallande, att den enda lärobok, som nämnes vid namn, är »gamla Odhners» lärobok i svensk historia, som är avskaffad för decennier sedan. Visserligen förekommer namnet Odhner ännu på en lärobok i realskolan av Odhner—Westman, men jag skulle tro, att det inte finns någonting kvar av Odhner i den läroboken, utan att det är Westman, som står för innehållet i den. Det är för övrigt typiskt för den okunnighet om det faktiska läget, som utmärker motionären, att han, när han skrev motionen, tydligen inte hade någon aning om, att det ämne han talar om, inte heter historia utan historia med samhällslära, och att man alltså, när man skall bedöma läroböckerna i detta ämne, har att taga hänsyn inte bara till läroböckerna i historia utan också till läroböckerna i samhällskunskap. Tydligen har motionären inte ögnat igenom en sådan lärobok, för övrigt förstklassig, som professor Herlitz' samhällslära. Hade han det gjort, skulle han inte ha påstått, att folkrörelserna blivit så försummade vid undervisningen.

Beträffande själva undervisningen i historia kan en lärare onekligen inte underlåta att undra litet över, varifrån och på vilka vägar herrar Nerman och Kilbom skaffat sig en del underfundig kunskap om, hur denna undervisning bedrives i våra skolor nu för tiden. I alla fall tyckas de sitta inne med kännedom om denna undervisning. Men om man skall taga vad som står i motionens motivering som mätare på deras kunskap härom, måste jag bestrida, att denna skulle vara riktig — t. ex. när det påstås om den svenska ungdomen, att den inte skulle veta, vad bottniska handelstvänet innebär. Jag antar, att det är ingen som är upprörd över, att en 13 eller 14 års pojke eller flicka, som genomgått folkskolan, inte vet, vad det bottniska handelstvänet är, men varje gymnasist, som läst sin lärobok ordentligt, vet det, ty det står klart och tydligt omtalat i den lärobok, som användes på gymnasiet. Emellertid är detta endast en detalj. Men jag skulle vilja protestera mycket allvarligt mot följande som står i motionens motivering: »Han vet ingenting om, hur kooperationen, arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen, folkbildningsrörelsen började, hur de utvecklades och erövrade mark, till sist omskapade samhället.»

Om jag håller mig till det stadium av skolan, som jag mest har att göra med, förhåller det sig så, att man läser den moderna historien, alltså den del

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)
av historien, i vilken de moderna folkrörelserna ingå, i sista ringen. Där har man fyra timmar i veckan för att läsa allmän och svensk historia från 1850 fram till våra dagar och dessutom samhällslära. Jag skall här be att få citera undervisningsplanen, denna plan, om vilken herr Nerman varit ganska okunnig: »Samhällslära: det nutida samhällets sociala byggnad; social lagstiftning; viktigare sociala rörelser och organisationsformer; Sveriges statsförfattning, förvaltning och rättsväsen;» o. s. v. Här säges det alltså uttryckligen ifrån, att man skall läsa viktigare sociala rörelser. Om dessa finns också en ganska utförlig framställning i Herlitz' samhällslära. Dessutom är det väl självklart, att vi lärare inte hålla oss bara till boken, utan det förhåller sig ofta så, att det bästa en lärare ger är det, som han ger utanför boken. Jag tror inte jag skär alltför mycket till i växten, om jag vågar påstå, att den moderna unga historieläraren vidgar ut kursen i mycket hög grad utanför boken just i detta hänseende.

Detta är vad jag velat säga om motionens motivering. Att den har retat oss historielärare en smula, tror jag inte de närvarande förtänka oss så mycket.

Sedan kommer jag till det allmänna syftet med motionen. Många, kanske de flesta av oss, instämna säkert med glädje i motionens syfte och därmed i en hel del av det som t. ex. herr Kilbom har sagt här alldeles nyss. Syftet är ju helt enkelt, att man skall minska på det som hitintills och tidigare har fått fylla historieundervisningen alltför mycket, nämligen den politiska och diplomatiska historien samt krigshistorien, och i stället utvidga den ekonomiska historien och den sociala historien. Att detta är önskvärt tycker man väl allmänt bland moderna lärare, både folkskollärare och lärare på högre stadium. Om det sedan finns en hel del gamla lärare, som inte följt med utvecklingen, utan stå kvar på ett äldre stadium, så är det blott alltför mänskligt. Var finns den kår, där man inte finner baksträvare och sådana, som sacka efter? Huvudsaken är, att det yngre gardet är besjälade av vilja att följa med tiden, och det tror jag man kan säga är fallet beträffande historielärarna.

Vidare vill jag beröra en sak, som förordats i motionen och som är mycket behjärtansvärd, nämligen kravet på objektiv kunskap. Det är jag den första att underskriva. Jag tycker själv, att det i våra läroböcker i historia finnes alltför mycket av patenterade, hallstämplade åsikter, som gått från generation till generation, från lärare till lärare. Det är därvidlag mycket, som kan behöva rättas. Det är alldeles riktigt. Om detta är i stort sett inte annat än gott att säga.

Emellertid skulle jag vilja foga några anmärkningar till det program, som så frejdigt förkunnas av herrar Nerman och Kilbom. De tyckas tro, att man kan mata 10-åringar med hur mycket ekonomisk historia som helst. Häremot måste jag opponera mig. Man får komma ihåg en sak, nämligen att man måste göra undervisningen rolig. Och hur skall man kunna göra historieundervisningen rolig, i synnerhet när det gäller barn, om man inte uppehåller sig vid personligheter och händelser? Jag kan inte förstå, att det skall vara något fel med hjältedyrkan. Tvärtom! Man skall bara välja hjältarna rätt. Det är ju mänskligt och naturligt hos ungdomar, att ungdomarna vilja ha ideal och hjältar att se upp till. Därmed har jag inte sagt, att man skall ha krigiska ideal; det finna andra ideal också att peka på i historien.

Vi lärare ha också klandrats för att vi inte tagit upp den ekonomiska historien. Det är lätt att säga för den som inte är historielärare, men den enkla sanningen är, att vi hitintills saknat en lättillgänglig handbok på detta område. Professor Heckschers ekonomiska historia har nu förts fram till år 1700. Men herr Nerman har så bråttom, att han icke vill vänta, tills professor Heckscher fullbordat sitt stora verk. Utan detta stora verk skulle vi historielärare stå

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)

oss synnerligen slätt, och man kan säga, att även med detta verk är det inte så alldeles lätt, därför att det är ett stort och ganska svårtillgängligt verk. Vi skulle behöva en mycket mera knapphändig framställning av Sveriges ekonomiska historia. Professor Heckscher har själv sagt, att en sådan vore av nöden, men han har inte tid att skriva den själv.

På samma sätt förhåller det sig med våra folkrörelser. Jag har förgäves sökt efter en på samma gång kortfattad och tillräckligt utförlig, roligt skriven samt vederhäftig framställning om den svenska arbetarrörelsen. Det finns ju litteratur om densamma, men jag har ännu inte hittat något arbete, som är verkligt förstklassigt, vilket inte hindrar, att jag och många lärare med mig undervisa om arbetarrörelsen. För att motbevisa påståendet, att våra gymnasier inte skulle känna till arbetarrörelsen vill jag erinra om, att för några år sedan gavs i studentexamen som ämne »Arbetsgivare och arbetare», och att vi fingo utmärkta uppsatser om detta ämne.

Ytterligare skulle jag vilja säga, vilket redan framhållits, att även om det finns dåliga lärare, gamla och slöa lärare och kanske också unga och slöa lärare, så finns det å andra sidan ett starkt intresse för den nu föreliggande frågan både bland lärarna och på andra håll.

I det sammanhanget vill jag nämna, att man inte skall överskatta betydelsen av denna motion. Det förhåller sig inte så, att det är två förlag, som genom motionen fått incitament att sätta i gång med utgivandet av läroböcker i historia av den art motionärerna efterlysa. Det är endast ett förlag, nämligen Tidens förlag. Men vad som är särskilt betydelsefullt, det är, att Svenska bokförlaget redan förut satt i gång med utarbetandet av läroböcker och läseböcker av vederhäftiga författare för skolans olika stadier.

Slutligen komma vi till klämman, det är den tredje saken, och därom har ju redan utskottsordföranden, herr Hoppe, sagt tillräckligt. Det är alldeles uppenbart, att det inte föreligger något behov av att omarbета undervisningsplanen och de metodiska anvisningar, som blevo stadfästa för två år sedan, 1935. Det är ganska imponerande publikationer. Jag skall bara be att få visa dem. Detta är undervisningsplanen, och detta häfte på ungefär 200 sidor är de metodiska anvisningarna — så nog få vi lärare goda råd även utan svenska riksdagen.

Jag ber slutligen att med anledning av vad jag sagt här få yrka bifall till utskottets hemställan om avslag på motionen, ehuru under uttalande av min livliga sympati för mycket av syftet i densamma.

Herr Holmdahl: Herr talman! Efter det utmärkta anförande, som vi nyss lyssnat till, av en fackman i frågan, föreligger det knappast behov av att tillägga något, men jag skall dock be att få säga några ord med anledning av det intresse, som visats denna i en speciell skolfråga väckta motion.

Till en början vill jag göra några allmänna reflexioner om de skoldebatter, som då och då förekomma i vårt land. Det är verkligen få frågor, som äro så ägnade att tilldraga sig ett allmänt intresse som just frågor rörande skolans verksamhet, dess undervisning och dess fostran. Det är ju ganska naturligt, att så är fallet. Skolans sätt att fylla sin uppgift angår i själva verket icke blott skolans målsmän, lärarna, utan också allmänheten; det angår samhället i dess helhet. Skolan behöver för att på bästa sätt kunna fylla sitt svåra och ansvarsfulla värv bäras upp av samhällets förtroende. Från skolans egen synpunkt sett är det därför enbart glädjande, att frågor sådana som den, vilken behandlas i föreliggande motion, bliva föremål för en mera offentlig uppmärksamhet och öppet debatteras. Härigenom åstadkommes ökad kontakt mellan

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)
skolan och samhället och förmedlas ökad kännedom om skolans arbete och de problem, skolan har att komma till rätta med.

Glädjen av dessa skoldebatter grumlans emellertid ofta genom den negativa inriktning, som debatten till en början vanligen får genom den ofta ytliga och summariska kritik, vilken utan närmare hänsynstagande till de verkliga förhållandena så ofta bildar utgångspunkten för de offentliga skoldiskussionerna hos oss. Kritikens skärpa och det ogenerade sätt, varpå man generaliserar, står väl ofta i omvänt proportionellt förhållande till kritikens vederhäftighet och saklighet.

Herr talman! Jag skall i detta avseende tillåta mig tvenne reflexioner. Hur ofta framföres icke kritik mot skolans arbetssätt på olika stadier! Hur ofta framföres icke särskilt i vår tid önskemål och krav om mera individuella arbetsmetoder på grundval av ett ganska generellt utdömande av skolans gängse arbetssätt; och detta sker utan att man därvid i minsta mån behagat taga i betraktande, huruvida och i vilken utsträckning det finns möjlighet att tillgodose dessa önskemål och krav. Med andra ord: det ser ut, som om man bortsåge ifrån, att våra offentliga skolor stå öppna för alla, som uppfylla vissa minimifordringar. De svenska högre skolorna föra den öppna dörrens politik och måste därför arbeta med fyllda klassavdelningar, vilket medför vissa svårigheter, då det gäller att genomföra generella reformer i syfte att införa mera individualiserade arbetsmetoder.

Min andra reflexion gäller, att man framför vissa önskemål angående undervisningens inriktning på visst eller vissa ämnen på basis av en kritik av bestående förhållanden, som med all önskvärd tydlighet visar, att man icke gittat taga reda på de allmänna föreskrifter och direktiv, som gälla för skolans undervisning och som under alla förhållanden måste sägas angiva utvecklingstendensen och den riktning, i vilken man i skolans arbete strävar. Ligger det ett sakligt intresse och en positiv reformvilja bakom dylika krav, kan man givetvis trots själva uppläggningsen av frågan komma till en saklig och fruktbarande debatt om det berättigade i önskemål och om medlen för deras uppnående.

Jag har naturligtvis icke med dessa ord, herr talman, velat undandraga skolan befogad kritik och icke heller försöka — om det för övrigt vore möjligt — begränsa allmänhetens eller enskilda medborgares rätt att kritiskt granska skolans sätt att fylla sina uppgifter. Men från skolans sida har man rätt att begära, att folk vid bedömande av skolans arbetssätt och arbetsresultat tager hänsyn till de förutsättningar, under vilka skolan arbetar, och de möjligheter, som stå henne till buds. Man kan också, synes det mig, begära, att kritiken bygger på det verkliga läget, på kännedom om sitt föremål och icke på lösa antaganden och generalisering av ofta mycket begränsade erfarenheter.

Den föreliggande nermanska motionen är, mina damer och herrar, ett utmärkt exempel på både gott och ont, när det gäller en skolfrågas behandling vid en offentlig debatt i detta land. Motionens syfte är, som den föregående ärade talaren nyss framhöll, i och för sig beaktansvärt. Motionen berör en för historieundervisningen mycket viktig fråga, nämligen frågan om det utrymme, som i historieundervisningen bör givas åt det ekonomiska livets och de moderna folkrörelsernas historia. Att dessa delar av ämnet böra få en helt annan, en centralare plats än tidigare varit fallet, därom har verkligen rätt mycket stor enighet, en enighet, varom herr Nerman i motsats till herr Kilbom, som nyss här i kammaren talade för motionen, synes sväva i fullkomlig okunnighet.

Det har rätt en mycket stor enighet, som fått ett särskilt pregnant uttryck däri, att ämnets namn ändrats. Det skedde i 1928 års läroverksstadga, där

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)

ämnets namn ändrades från »historia» till »historia med samhällslära». Det föreligger alltså ingen principiell motsättning mellan motionärens uppfattning, att dessa delar av ämnet böra göras till föremål för fylligare behandling, och den uppfattning, som kommit till uttryck i gällande undervisningsplaner jämte anvisningar. Det finns intet i motionen, som tyder på en sådan motsättning. Av motionen framgår emellertid, att författaren icke haft någon aning om de reglerande bestämmelser, som finnas för detta liksom för andra ämnen. Han har synbarligen icke haft någon aning vare sig om deras innehåll eller om hur fullständiga och detaljerade de äro, vilket naturligtvis icke hindrat honom från att fälla generella omdömen om historieundervisningen vid svenska skolor!

Jag noterar i alla fall med tillfredsställelse det positiva intresse, som säkerligen finnes hos motionären i denna fråga och som tagit sig uttryck i hans motion. En saklig debatt i ärendet kan onekligen ha sitt intresse och medföra gagn.

I själva sakfrågan skall jag blott tillåta mig att komma med tvenne reflexioner. Jag kan göra dem så mycket mera kortfattade, som den föregående ärade talaren också framfört dem. När det gäller möjligheten och lämpligheten att meddela visst kunskapsstoff i detta liksom i andra ämnen, måste man beakta utvecklingsstadiet hos eleverna. Ett försök till en mera sammanhängande och ingående behandling av det ekonomiska livets och folkrörelsernas historia förutsätter en viss mogenhetsgrad hos eleverna. Det var den första reflexionen. Den andra reflexionen, som jag ville göra, är följande. Den vederhäftiga lärobokens innehåll bestämmes i stort sett av forskningens resultat. Man kan aldrig begära av läroboken, att denna vid varje tidpunkt skall vara fullt up to date med forskningen. Läroboken kommer ju av helt naturliga skäl någon hästlängd efter forskningen på den ena eller andra punkten. Jag föranledes till denna reflexion därav, att i klämman till motionen kräves, att i ämnet svensk historia på alla stadier av undervisningen skall inarbetas en bred, grundläggande framställning av den svenska hushållningens historia. Jag skulle vilja till motionären rikta den frågan: Är den svenska hushållningens historia genomförd genom tiderna? Föreligger tillräckligt material för en sammanhängande framställning härom i lärobokens form?

Motionens syfte, angivet i dess kläm, är, som sagt, beaktansvärt och ägnat att leda till en saklig diskussion i frågan. Men jag måste även säga några ord om motiveringen till denna kläm. Man skriver en motion i en skolfråga, journalistiskt tillspetsad i sin formulering, man uttalar med stor säkerhet kritiska omdömen om den svenska skolans undervisning i ett visst ämne, men man gitter icke att dessförinnan taga reda på ens de grundläggande och i huvudsak förbindande föreskrifter, som föreligga i ämnet. Man uttalar generella omdömen om nu använda läroböckers innehåll, synbarligen utan att hava tagit någon närmare kännedom om den sak, man intresserar sig för. Utskotet har genom den utredning, som här förebragts, ställt kyrkan mitt i byn, och jag skall icke längre uppehålla mig därvid. I detta avseende är motionen ett exempel på ont, som tyvärr ofta kännetecknar den då och då förekommande debatten i skolfrågor.

Jag måste, herr talman, säga ett ord till. Jag måste beröra de omdömen, som motionären tillåtit sig fälla om de svenska historielärarna vid våra läroverk. Det heter nämligen i motionen om dem: »Läraren lever kvar i en anda av 1800-tal, klassbetonat isolerad från levande livet och dess folkrörelser.» Han skulle därför — det är den slutsats man nödgas draga — vara inkompetent att undervisa om dessa relativt nya ämnesområden. Jag tillåter mig att fråga: Med vad rätt faller motionären ett dylikt för dessa lärare i deras äm-

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)
 betsutövning nedsättande och förklenande omdöme? Frågan behöver blott ställas för att svaret skall vara klart! Motionären faller dylika omdömen utan någon rätt alls. En generalisering av vissa enskilda fall ger för visso ingen rätt att uttala sig nedsättande och förklenande om en hel kår av lärare och deras arbete.

Jag skall emellertid, herr talman, tillåta mig att i stället göra ett antagande, byggt på en viss erfarenhet i fråga om historielärares verksamhet vid våra läroverk, och det antagandet är detta: det torde vara svårt att uppleta en grupp medborgare i detta land, som äger större förutsättningar för att följa och som med större intresse följer den nuvarande samhällsutvecklingen på dess olika områden än just historielärarna vid våra högre skolor. Jag tillåter mig tillägga, att det torde vara svårt att uppvisa någon grupp bland medborgarna i detta land, som äger bättre möjligheter till objektivt bedömande av vad som sker på samhällslivets olika områden än historielärarna ha, tack vare sin grundliga historiska bildning.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Egentligen skulle jag kunna nöja mig med att hänvisa till de överord, som skolöverstyrelsens ärade direktör tillåtit sig fälla i denna debatt. Herr Holmdahl påstod samtidigt, att motiveringen till denna motion skulle innehålla en hel del överord. Han yttrade, att det i detta land funnes få personer, som vore så ägnade att följa samhällsutvecklingen som historielärarna. Ett sådant uttalande är en överdrift. Jag är ju icke fackman på området, men skall det där vara fackmannakunskaper, då tror jag det finns anledning att bedja alla goda makter bevara sig för dem. Annars vet ju var och en, att det är skillnad mellan kunskaper i historia och kunskaper i samhällslära som mellan natt och dag.

Emellertid kan jag, herr talman, icke underlåta att göra några randanmärkningar. Jag vill för det första säga, att naturligtvis har herr Nerman skrivit motionen, men det är väl ingenting nytt eller enastående, att en motion, som framförts i båda kamrarna, är skriven av en av motionärerna. Jag undrar, om icke herr Holmdahl också har varit med om något sådant någon gång. Att fröken Hennings icke varit det rår hon ju inte själv för. Fröken Hennings beklagade sig särskilt över att hennes kår skulle karakteriserats som alldeles särskilt okunnig. Det tror jag icke, att den är, men jag måste konstatera, att hennes kår är mindre intresserad för denna sak och sätter sig mera på tvären gentemot de önskemål, som förts fram, och gör detta på ett mycket mera komprometterande sätt än vad folkskollärare göra.

Vid ett diskussionsmöte på Stockholms högskola, som jag var med om, höll fröken Hennings ett tal, som sannerligen icke skulle varit rekommenderande för historielärarna, om det varit typiskt för dem, men det var det icke, det vill jag säga till historielärarnas förmån. Hon fick understöd av en. De andra togo, såvitt jag kunde finna, allesammans mer eller mindre direkt avstånd från henne.

För att visa, att allt är förträffligt ordnat, har man hänvisat till läroplanerna för historieundervisningen, men samtidigt har man förklarat, att det råder brist på läroböcker. Vad tjänar det till med goda läroplaner, när det är brist på läroböcker? Fröken Hennings har nyss sagt, att det fanns för litet böcker i samhällslära och angående folkrörelserna. Jag undrar just, hur man då skall kunna klara upp det hela med den goda instruktionen.

Det finns nu emellertid personer, som ha en annan uppfattning än fröken Hennings och herr Holmdahl och som också äro sakkunniga. I Dagens Ny-

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)

heter för den 3 april — Dagens Nyheter är ju en tidning, som också de kända till vilka dra i härnad mot motionen — finns en artikel, författad, icke av någon föraktlig motionär från första eller andra kammaren, utan av en mycket känd historielärare. Där säges bland annat: »I de 1935 utfärdade metodiska anvisningarna framhålles såsom lämpligt att 'en någorlunda fyllig behandling ägnas åt de syd- och västsvenska landskapen före den svenska tiden'. Däröfver är ingenting annat än gott att säga, men det verkar en smula luftigt» — var så god, herr Holmdahl! — »då man vet, att i regel intet som helst svenskt landskap göres till föremål för en 'någorlunda fyllig' behandling under den svenska tiden. Läroböckerna undvika ängsligt varje anspelning på lokala olikheter; det är som om hela Sverige hade precis samma historia. Aldrig ett ord om den olika sociala strukturen i Syd- och Mellansveriges herrgårdsbygder och Nordsveriges småbrukarbygder. Om godsavsöndringen och reduktionen läser gymnasisten i Västergötland och Västerbotten med samma abstrakta pliktkänsla, och om uppkomsten av statorparsystemet och jordbrukets fattigklasser läser han öfverhuvud *inte alls*. På så sätt får inte heller en så märklig företeelse som emigrationen någon konkret historisk bakgrund. Från vilka trakter och sociala skikt emigranterna kommo *omnämnes aldrig*. Skogsavvittringen, som haft en så genomgripande betydelse för norra Sveriges ekonomiska och sociala historia, *förbigås med tystnad* i läroböckerna — sådana brister kan ju inte någon historielärare, han må vara aldrig så styv, avhjälpa — likaså den väldiga nyodlingen och folkökningen i Norrland under de senaste 150 åren. Varje liten vinst eller förlust av land på andra sidan Östersjön inregistreras nog, men Lapplands fredliga erövring alltsedan 1700-talet har *ej ansetts förtjäna ett omnämnande*, ej heller Skånes utomordentliga utveckling under 1800-talet.»

Herr talman, jag skulle kunna läsa upp åtskilliga sådana här kritiska anmärkningar både mot de nuvarande historiska läroböckerna och historieundervisningen, anmärkningar som vittna emot dem vilka nu varit så utomordentligt angelägna att vittna om huru bra det i stort sett är.

Herr Holmdahl var mycket glad öfver det positiva intresse för historieundervisningen, som kommit till uttryck i denna motion, men han undanbad sig en sådan ovederhäftig kritik, som framlagts i motiveringen. Förlåt, kan icke skolöverstyrelsens direktör förstå, att då de, som äro satta att rykta kallet, icke visat något intresse för saken, så ha de därmed frammanat ett intresse, som kanske tagit sig litet ovederhäftiga uttryck hos sådana personer, som bara ha den synpunkten: Vad lära sig våra barn?

Men låt oss fortsätta att citera folkpartiets huvudorgan och dess »rättegång» mot sådant, som folkpartiets historielärare här i kammaren försvara. I Dagens Nyheter för den 6 april finns en ledande artikel med rubriken: »Nordens historia.» Den utgör en sammanfattning och därpå byggda reflexioner av en av föreningen Norden gjord undersökning angående historieböckerna i de nordiska länderna. Det erinras där om att danskarna ha klagat öfver att de partiska domarna i de svenska läroböckerna o. s. v. icke blott uttrycka en personlig uppfattning utan snarare utgöra rester av en gammal *tradition*, som lever vidare. Jag undrar, herr Holmdahl, om det hade varit för mycket begärt, att skolöverstyrelsen även utan föreningen Nordens initiativ skulle ha tittat på detta en smula? I artikeln heter det vidare: »Grälet om Kristian Tyrann behöfver inte vara evigt. Vad en del svenska läroböcker tillåter sig där synes verkligen rätt onödigt och — ur proportionalitetens synpunkt — ohistoriskt.» Vidare heter det: »Mest påfallande äro emellertid *luckorna* i läroböckerna. Och allra mest frapperande: att denna ogina, ointresserade behandling av grannländerna i regel framträder starkare ju *närmare* man kom-

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)

mer nutiden.» Vad man önskar från föreningen Norden illustreras med citat. Jag undrar, om man vill stämpla dem, som utfört »Nordens» utredningsarbete, såsom ovederhäftiga och deras kritik såsom skadlig för skolan och historieundervisningen? Det framhålles följande: »Som möjliga moment för enhetlig behandling — att beaktas i den mån olika läroböcker på olika stadier medge det — nämnas: i fråga om 1700-talet: befolkningstillväxt, klass- och yrkesdifferentiering; norsk, svensk och finsk bruksrörelse; svensk, dansk och norsk sjöfart; jordbruksreformer; de väpnade neutraliteterna; upplysningen. I fråga om tiden efter 1789: revolution och reaktion.» — »Liberalism och folkkyrklighet.» — Det sista har Fabian Månsson skrivit en roman om, men jag undrar hur mycket det finns därav i de historiska läroböcker, som herrarna kunna åberopa. — »Industrialism och socialism i deras återverkningar på nordens länder inåt och utåt: demokrati och parlamentarism; samhällets sekularisering. I fråga om nutiden: jämförande statistiska mått för de nordiska ländernas samhälls- och kulturutveckling i våra dar; Norden i nutida stat för folkliv under och efter världskriget.»

»I fråga om förbindelsen Sverige—Danmark kan viss huvudvikt läggas på kulturinflytelserna från söder; adels- och envælde; konkurrensen om Östersjön; jordbrukets intensifiering. I fråga om Sverige—Norge: bondefriheten, gränssamfärdseln och finnmarkskolonisationen; växelverkan mellan norsk och svensk trävaru- och bruksrörelse; successiva tysk-holländsk-engelska inflytelser; de moderna kommunikationernas betydelse. I fråga om Sverige—Finland: vakthållningen mot öster.»

Så tillägges det: »Här arbetar sig antagligen fram en mera *samlad* uppfattning av det historiska skeendet, en *ny* sammansmältning av olika element, och detta skall nog skänka åt den svenska historieskrivningen vad som för närvarande saknas: ett *fastare* grepp, förmåga att återge sambandet mellan det närvarande och det förflutna, inte minst det näst förflutna, som nu så ofta ligger i skuggan. Artikelförfattaren konstaterar, att vad som framkommit genom föreningen Nordens utredning illustrerar det riktiga i Ture Nermans motion.» — Ja, mitt herrskap, jag tycker, att det efter detta föga hjälper att så mycket köra fram med den sakkunskap, som är representerad i kammaren. Jag tycker att mycket av vad som därifrån sagts luktar försvar för egen sak.

Herr talman! Folkskollärarkåren har på möten ute i landet och i sin tidningspress visat ett helt annat intresse och helt annan förståelse för önskemålen i den här motionen liksom också för kritiken i motiveringen till klämmen. Det är med beklagande jag konstaterar, att en del läroverkslärare — det är visst icke alla, som lektor Hasselbergs förut citerade artikel visar — söka komma ifrån nödvändigheten att få fram en annan historieundervisning genom att söka falla tillbaka på vissa måhända mindre väl övervägda ord i motionens motivering eller på andra punkter, där man måhända på något sätt skjutit över målet. Är det så, som ni säga, att ni vilja understryka och instämpla i motionens syfte, nåväl, medverka då till att vi icke blott får bra läroplaner. Dessa bli resultatlösa om det icke samtidigt sörjes för riktiga läroböcker. Se också till att vi få lärare, som både vilja och kunna följa dessa. Den för det stora flertalet av folket betydelsefulla och avgörande folkskollärarkåren bör få vad den begärt i press och på möten, nämligen material för en historieundervisning, som är till gagn för folket och som folket också kräver.

Herr **Holmdahl**: Herr talman! Endast en kort replik till herr Kilbom.

Herr Kilbom uttalade sin häpnad över och sitt ogillande av att jag skulle

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)

ha kommit med en rad överdrifter i mitt anförande. Nu får jag säga, att jag inte är så oerhört känslig för, om herr Kilbom beskyller mig eller någon annan talare för överdrifter. Herr Kilboms talekonst går verkligen i den stilen, att man icke behöver taga så illa vid sig, om han beskyller en kammarkamrat för någonting sådant. Men hur det nu är, måste herr Kilbom ha förlorat sinnet för nyanserna, ty han observerade icke, att jag i av honom kritiserad passus av mitt anförande, tillät mig säga, att jag gjorde ett antagande — icke ett påstående, väl att märka, herr Kilbom — som gick ut därpå, att våra historielärare ägde större förutsättningar än många andra samhällsgrupper att verkligen följa med och förstå vår tid. Jag tillade, att dessa lärare torde äga större förutsättningar än andra medborgargrupper att objektivt bedöma, vad som sker i vår tid. Jag anförde också motiveringen härför, nämligen deras grundliga historiska bildning. Jag bestrider alltså, herr Kilbom, att jag på något sätt gjorde mig skyldig till överdrifter. Jag har gjort ett antagande och väl motiverat detsamma på det sätt, jag nyss angav.

Sedan tillät sig herr Kilbom säga, att de som i vår tid ha att sköta frågan om historieundervisningen icke ryktat sitt ämbete och att de borde vara tack samma för om någon motionär i riksdagen hjälper dem att bättre rykta det. Härtill vill jag säga, att utredningen i fråga om denna motion väl just utvisar att myndigheterna ryktat sitt ämbete i själva verket till motionärens fulla belåtenhet, ty undervisningsplanerna och anvisningarna därtill äro ju fullt i enlighet med herr Nermans linjer. De innehålla just vad han önskar att de skola innehålla.

Herr Kilbom kom med långa citat och fällde omdömen om läroböckerna i historia. Mycket av vad han yttrade gick ju för övrigt på sidan om det ämne, som här föreligger, och framförallt på sidan av vad jag yttrat. Jag har utan någon baktanke erkänt, att det syfte, som motionären trätt in för, är beaktansvärt. Man märker ju, att det hos motionären finnes ett verkligt positivt intresse för denna sak, och det kommer ju också till uttryck i motionens kläm. Trots den dåliga motiveringen i motionen anser jag — det har jag också sagt — att den skoldiskussion, som kommit till stånd tack vare denna motion, kan bliva fruktbärande. Detta har jag, som sagt, hälsat med tillfredsställelse. Jag gick i mitt anförande icke djupare in i sakfrågan utan framlade endast de för mig väsentliga synpunkterna på frågan. Vi stå i det fallet på samma linje, då vi anse att historieundervisningen och dess läroböcker böra giva tillräckligt utrymme åt samhällslivet, det ekonomiska livets och de stora folkrörelsernas historia.

Herr Kilbom kan ju fortsätta och läsa upp utdrag ur tidningsartiklar, men jag vill fästa uppmärksamheten på att vad han citerade varken berörde vad jag eller doktor Hennings yttrat. Jag vill påpeka att vår uppfattning om historieundervisningen och dess läroböcker ju är officiellt erkänd, och därför är herr Kilboms admonition till historielärarna eller andra, som ha med denna sak att skaffa, fullkomligt obefogad.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Fröken Hennings: Bara en replik till herr Kilbom.

Herr Kilbom påstod, att läroverkslärarna icke speciellt utpekats i motionen. Det heter emellertid i motionen beträffande lärarna följande: »Och — ännu betänkligare — läraren, detta gäller väsentligen läroverken — är ofta i hög grad själv okunnig o. s. v.» Alltså hade jag ändå rätt, när jag sade, att läroverkslärarna ställts i skottgluggen i detta fall, vilket jag finner en aning egendomligt.

Den där rubriken, som förekommit ibland i pressen apropå den här motio-

Ang. undervisningen i ämnet svensk historia. (Forts.)

nen: »Historieundervisningen är bra som den är», tycker jag är något missvisande, och jag finner det beklagligt, att tidningarna satt dit den. Jag har icke alls det intrycket av den diskussion, som utlystes av historielärarnas förening på Stockholms Högskola, att man på något vis med en mun ville säga, att allt är bra som det är. Förresten, om herr Kilbom vill bevisa, att vi bara satte oss på tvären, och drar fram mig som exempel på en särskilt ovederhäftig och olämplig talare vid detta tillfälle och sedan tillade, att det bara varit en som gillat mig, tycker jag, att det ändå är en komplimang till historielärarnas förening.

Härmed var överläggningen slutad; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Herr talmannen meddelade, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde den 16 innevarande april ämnade besvara herr Hanssons i Vännäsby interpellation angående ny djurskyddslagstiftning.

§ 10.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande tillämpning i vissa fall av bestämmelserna i lagen den 30 juni 1934 (nr 444) om ändring i vissa delar av lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstnehavares rätt till pension; och

nr 145, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av skada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.

§ 11.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 71, om anvisande av de i regeringsformen 63 § föreskrivna kreditivsummor;

nr 72, i anledning av remiss från andra kammaren av en av fröken K. Heselgren m. fl. väckt motion;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till uppförande av beskickningshus i Warszawa;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående inköp av fastighet för konsulatet i Reykjavik;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av det under tredje huvudtiteln för budgetåret 1936/1937 anvisade förslagsanslaget till Utrikesdepartementet: Avlöningar, posten Grundavlöningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av tredje huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av täckning för förluster å vissa fordringar, redovisade i arméförvaltningens räkenskaper å proprietalansers konto;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av me-

del för bestridande av vissa merkostnader för traktamentsersättningar till personal vid truppförband inom södra arméfördelningen för deltagande i vissa fälttjänstövningar;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av anslaget till vissa arbeten å mobiliseringsverket;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för värnpliktige befälseven N. E. Ohlson m. fl. från viss betalningsskyldighet till kronan;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för kaptenen N. E. Bouveng samt löjtnanterna A. W. Thorburn och G. V. Heüman att tillgodoräkna sig viss tid för placering i löneklass;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av lappskolbordet i Jukkasjärvi;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av tomtområdet för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till rasbiologiska institutet för budgetåret 1937/1938;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer jämte en i ämnet väckt motion;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av skadestånd m. m. till änkan R. Hallberg;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan för egnahemslån vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte en i ämnet väckt motion;

nr 90, i anledning av väckta motioner angående vägnätets utbyggande med ett system av cykelvägar; och

nr 91, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering av viss indelt personal vid armén;

nr 35, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.;

nr 36, i anledning av vissa framställningar rörande understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 37, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av skada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.;

nr 38, i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap m. m.;

nr 39, angående särskild ersättning åt en tjänsteman hos bevillningsutskottet; och

nr 40, angående avlöningen för två hos andra kammaren anställda vaktmästare;

andra lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i vattenlagen;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående placering i lönehänseende av jägmästaren i Hälsinglands revir E. Q. Oldenburg;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från domänfonden till kronoarrendatorn J. Åberg m. m.;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till viss undersökning rörande den statsunderstödda torrläggningsverksamheten;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till täckande av kostnader för jordbrukets deltagande i Brysselutställningen 1935;

nr 63, i anledning av väckta motioner angående omorganisation av kontrollen över tillverkning av och handel med margarin m. m.;

nr 64, i anledning av väckt motion om ändring i kungörelsen angående statsbidrag till jordförbättring å ofullständiga jordbruk; och

nr 65, i anledning av väckta motioner om ändrade grunder för statsbidrag enligt kungörelsen om vissa åtgärder mot tuberkulos hos nötkreatur; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 3, angående beredande av semester åt husmödrar på landsbygden; och

nr 4, angående införandet av skydd för gårdsnamn.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Larsson</i> i Mörlanda	under 4 dagar fr. o. m. den 16 april,
› <i>Persson</i> i Norrby	› 4 › › › 17 ›
› <i>Holmgren</i>	› 3 › › › 17 ›
› <i>Barnekow</i>	› 3 › › › 17 ›
› <i>Andersson</i> i Lindome	› 2 › › › 15 ›
› <i>Andersson</i> i Löbbo	› 3 › › › 17 ›
› <i>Lindholm</i>	› 3 › › › 17 ›
› <i>Nilson</i> i Eskilstuna	› 2 › › › 15 ›
› <i>Norén</i>	› 5 › › › 17 ›
› <i>Andersson</i> i Mölndal	› 6 › › › 15 ›
› <i>Wallentheim</i>	› 3 › › › 20 ›
› <i>Hansson</i> i Örebro	› den 15 april,
› <i>Hällgren</i>	› 4 dagar fr. o. m. den 17 april,
› <i>Uddenberg</i>	› 4 › › › 16 › och
› <i>Andersson</i> i Rasjön	› 4 › › › 16 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.47 e. m.

In fidem
Per Cronvall.